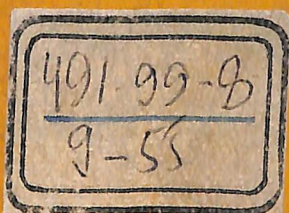

4958

f. purple

g-pg. inky.

2 1917

2010

ՕՂԵՍԱՅԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՆՐԱՋՆԻ ՀՈԴՍԱՐՁԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԷԻ
ԿՈՂՄԻՑ ԲՈՅՈՒՄՆԵՐԻ Է ՈՐՊԵՍ ԴԱՍԱԳԻՐԵ

74

2-74

ԿԱԶՄԵՑԻՆ
ԼՐՇՈՎ ԶԲԼԻԿԱՐԵԱՆ
ՏԻԿՐԱՆ ՈՍՇԵՐՃԵԱՆ
ԻՅՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Բ. ՏԱՐԻ

ԱՅԲԻՆԱՐԱՆ-ԸՆԹԵՐՅԱՐԱՆ

Ինքնուրույն, անխաղած յօդածների և նկարների արտատպու-
թեան իրաւունքը վերապահեալ և:

ԻՆՆԵՐՈՐԻ ՏԻՊ

491.99-8
2-55

Ե Ր Ե Ի Ա Ն
Տպարան «ԼՈՅՍ», Բէհրուզեան փող. № 12
1917

2002

ԵՐԿՈՒԽՈՍԷ

(Ա. հրատարակութիւն)

1. Ձեռագիր յօդածներն արտադրութեան համար են. դրանով կար է դրել կարգաւ աւելի հիմնաւորել, աւելի խորացնել և հեշտութեամբ ուղղադրութեան վարժեցնել երեխաներին (տես «Դասընկեր» Ա. տ. Համառոտ բացատրութիւն դարձադրողներին): Ձեռագիր յօդածները (ինչպէս և ապագիւր) անպատճառ պէտք է արտադրութեան նիւթ դառնան այն ժամանակ, երբ դասատւի զեկավարութեամբ յօդածն ըմբռնել են և վարժ կարդում են:

2. Յանկում՝ ձեռագիր յօդածների հանդէպ փակադժերում նշանակւած նշիւները, անանցները և այլ բացատրութիւնները ցոյց են տալիս, որ իւրաքանչիւր արտադրութիւն պիտի ունենայ որ և է նպատակ և պէտք է գործնականապէս իւրացնել առ այդ զգալարական որոշ կանոններ:

3. Ընդհանուր պատկերները լինելու են դիտողութեան, զրուցատրութեան և պատմելու նիւթ:

4. Յօդածների տակ գրւած պարզ գծերով պատկերները նկարելու համար են: Նախ իրականը, ապա պատկերը պիտի դիտեն ու յիշողութեամբ նկարեն: Այս միջոցով անցած իրերը մանուկների համար ամբողջացած և կօնկրէտ կը լինեն:

1910 թ. Երևան.

55 629-տ

368-69

9-55

1. Վեր կաց

Վեր կաց, մանուկ, խորունկ
քնից,

Քրեն արգէն ծագել է.

Վեր կաց փափուկ բո
անկողնից,

Հաւը վաղուց խօսել է:

Վեր կաց, նայիր պատուհանից
զէպի հեռու մեր դաշտեր.

Ախթէ ինչպէս մեղմ գեփիւտից

Սրււռում են լիր հասկեր:

Դէ, շուտ վեր կաց, էլ մի քնիր

Ծոյլ ու անհոգ անկողնում.

Առ գրքերդ, առաջ դիմիր:

Որ բաղդ գտնես դու կեանքում:

2. Քաջ մանուկներ

Քարձր, անտառոտ սարի լանջին երկու երեխայ մորի էին ապուս: Յանկարձ մի արծիւ իջաւ, սուր ճանկերով բռնեց ոքրերից մէկին և վեր բարձրացաւ: Քաջասիրտ մանուկն ըկու ձեռքով բռնեց արծւի բիկից և բոլոր ուժով սեղմեց:

Արծիւը թուլացաւ, կամաց-կամաց ցած իջաւ և շնչաւաւ վայր ընկաւ գետնին: Միւս ընկերը վրայ հասաւ, վերակուէն ձգեց արծւի գլխին ու իր գօտիկով կապեց նրա թեկը: Փոքրիկ քաջերն ահագին որսն ուսերին՝ դարձան տուն:

3. Աշուն

Աշուն է...

Ամառն անցաւ, եկաւ աշուն՝
Խաղողի լաւ ժամանակ,
Թէև տեսքով շատ չէ նաշխուն,
Բայց սպորներ եղանակ:

Շաշխուն է...

Մէկ էլ տեսար՝ արև կ'անի,
Խառնաշփոթ եղանակ,
Յանկարձ, մէկ էլ անձրև կ'անի
Մի քանի օր շարունակ:

Չան, ջան, ջան...

Ամբարները լիքը ցորեն,
Տարին առատ գինին շատ:
Տես, բոլորը ճնց են ուրախ,
Տարին կանցնի անարատ:

4. Արեւն ու ծիածանը

Անձրեկից յետոյ ամպերի տակից դուրս նայեց փայլուն արեւը, երկնքի վրայ երևաց գունաւոր գեղեցիկ ծիածանը: Նա գեղեցիկ էր, այնչափ գեղեցիկ, որ ամեն մարդ կանգնած նայում էր ու հիանում: Ծիածանը հպարտացաւ և պարծեցաւ, թէ ինքն արեւից էլ գեղեցիկ է:

— Ճշմարիտ է, դու գեղեցիկ ես, ասաց արեւը բայց ոչ է տալիս բեզ այդ գեղեցկութիւնը: Ծիածանը չհասկացաւ արեւին ու ծիծաղեց նրա վրայ: Արեւը բարկացաւ, մտաւ ամպերի տակ, ծիածանն էլ անհետացաւ:

Էն ինչն է՝

Խալի ունեւ, թափ տալ չի լինի,
Ոսկի ունեւ, համբել չի լինի:

5. Գիւղացու ձին

Մէկը բազարում ձին ծախեց վեց թումանի: Գնողները երեք հոգի էին, նրանցից մինն ասաց.

— Այ մարդ, ձիդ շատ թանկ ծախեցիր, ինչ կը լինի մի թումանը որդոցդ արեւին ինձ բաշխես:

— Բաշխեցի, ասաց մարդը սրտաբաց:

— Տեսնում եմ, որ շատ բարի մարդ ես, բեր երկու թուման էլ ինձ բաշխիր, մէջ մտաւ երկրորդը:

— Երկուսն էլ բեզ բաշխեցի:

— Դէ որ այդպէս է, ախպէր ջան, Աստուած կեանքդ երկաւրացնի, եկ մի երեք թուման էլ ինձ բաշխիր, խնդրեց երրորդը:

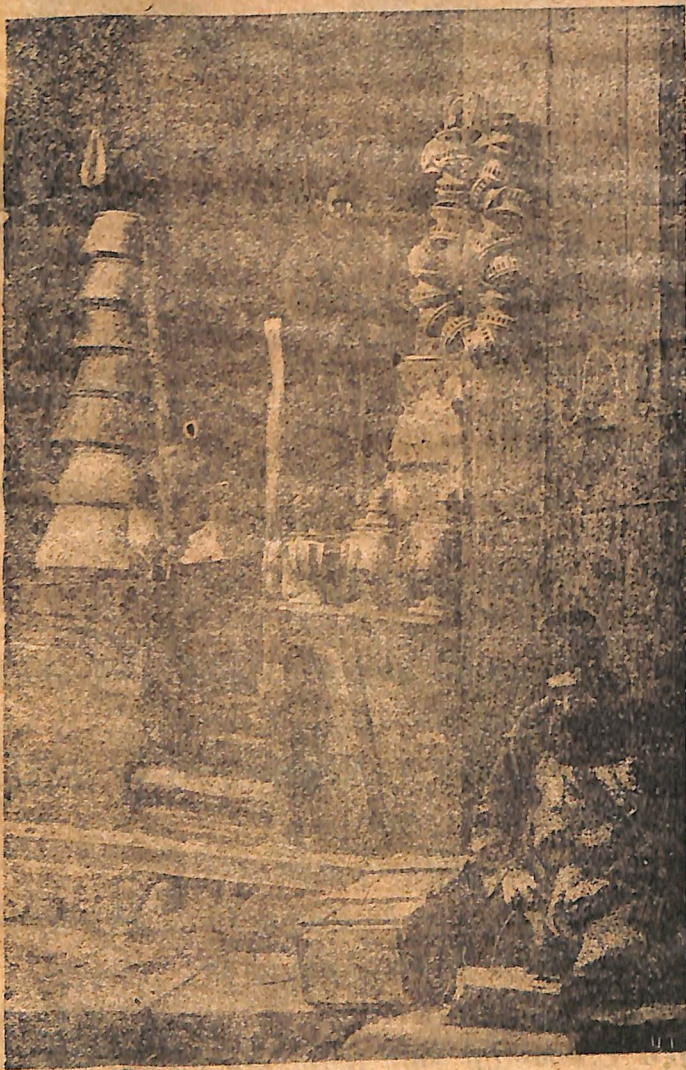
—Երեքն էլ քեզ փեշքէշ:

—Բա քեզ ի՞նչ մնաց, ծիծաղելով հարցրեց մի չորրորդը:

—Ինձ ի՞նչ պէտք է մնայ, ինձ էլ իմ ձին, ասաց մարդը:

Արեկչի Կարօն

Առաւօտ լուսածէզին ոտքի վրայ է վարպետ Կարօն: Աշուն է, հազար ու մի պակաս կայ, քուն ու դադար չունի:

Օջախը կրակ է առնում, աման-չաման հաւարում է և կամացուկ քթի տակին խօսում:

—Հոգիս էլ դուրս գայ, մինուճար տղիս՝ Մացակիս, ուսումից չեմ գրկի, աւելի խեղճ կ'ապրեմ, պանիր հացի անդ չոր հաց կ'ուտեմ, թող Մացակս գրեւ կարգալ սովորի, ինձ պէս անճար չմնայ:

Յանկարծ Մացակն ուրախ-ուրախ ներս վազեց:

Ապի, ուսում-նորանի փողը, հաշերէն գրքի փողը տուր, վարժապետն ուզում է:

—Քեզ ապին մատաղ, Մացակս, ահա երկու արասի, զրբի

փող արա. ուսումնարանի փողն էլ մի երկու օրից յետոյ կ'ուղարկեմ: Դէ, Մացակ ջան, վաղիր չուշանաս:

Հէշ դարդ չունիմ. Մացակս ինձ էլ միտիթարանք է, մօրն էլ, քոյրերին էլ. գործի ժամանակ գործ կ'անեմ, գործ չեղաւ, աշուղ կը դառնամ, սագիս հետ կը խօսեմ. սագիս ձէնին կը գան մուշտարիներ. սագիս բլբուլ ձէնին մեռնեմ...

Ես վարպետ եմ՝ դարդ չունեմ,

Ես աշուղ եմ՝ ցաւ չունեմ,

Իմ դարդս ու ցաւս էն է,

Որ գիր կարգալ չգիտեմ:

էն ի՞նչն է՝

Արա՛ւ սպիտակ, սերմը սև,

Տեսքով ցանեմ աչքով հնձեմ:

7. Զուրապանաւր

1.

Զուրապանաւր՝ Կիրակոսը կոնծել, գլուխը տաքացրել էր. նա գնում էր անտառով, մէկ էլ յանկարծ թըրք՝ մը՝ փռն քնկաւ:

—Օ՛յ, ճյ, ճյ, կողքս կոտրւեց, ինքն իրեն ասաց Կիրակոսը. ան դու անպիտան որսորդ, էս ի՞նչ ես չինել:

—էն հիվ է, փսփոաց Կիրակոսը. էն հիվ է, տէր Աստուած:

Նա տեսաւ երկու փայլուն աչքեր և սարսափեց. գայլ է, գայլ. հիմա որտեղ որ է՝ ինձ կտոր կտոր կ'անի, մըտածում էր Կիրակոսը. վախից թուրը չորացել էր:

2.

Կիրակոսը վեր առաւ. չուրապեղ և անկց:

Գայլը նայում և հանգիստ լսում էր:

Կիրակոսը քանի գնում, աւելի ու աւելի սրտանց էր ածում. գայլը լսում և ունում էր: Մէկ էլ Կիրակոսը վերև նայեց և ինչ տեսաւ. մի քանի գայլեր փոսի չորս կողմը նստած լսում են:

— Ես կորայ, ես կորայ, մտածում էր Կիրակոսը: Յանկարծ ջութակի երկու թելը կտրեց. Կիրակոսը ածում հա ածում էր. մի թելն էլ կտրեց:

— Ախ, գոնէ էս մի թելը մնար, մտածում էր Կիրակոսը և նորից ածում: Ջութակի ձայնը որսորդները լսեցին, մօտեցան փոսին և Կիրակոսին ագտեցին:

Քարոի տնակը

„Մեա, տեա Քարօ, ի՞նչ նաւակն ինչ հրանալի է լողում զրի երեսին. ի՞նչ դէպք նայիր, տեա ինչ բարձր սար էլ եմ լինել. էլ չստեա, թէ ծալկը ծոյլ է, թի բան չէ. հա, հա, հա. թի լաւ տեա, չորս աշուղ նայիր նաւակին „:

— Ծալկ, դու էլ ի՞նչ գեղեցիկ տնակին նայիր... տեա փոքրիկ լուսամուտներ, դռնակ, կտրին էլ նստած սիրուն արագիլ: Մե՛ծ Մե՛ծ թի բրդիր, դէ, աւա, տեսնես՞. —

Էն ինչն է,

Ան է սարի նձան, սիւսուակ է կարի նձան, կը շրորայ Քարդի նձան:

9. Խուշի այծերը

Մի խուշ մարդ երեք այծ ունէր, մէկի պողը կտորած ինչպէս է լինում, մի օր այծերը կորչում են, տէրն էլ նստում է այս ու այն կողմ այծերը գտնելու:

Նա պատահում է մի ուրիշ խուշ մարդու, որ վար է ունի, հարցնում է նրան.

— Բարի աջողում, ախպէր. այծերս չեմ տեսել:

— Լաւ է, այսպէս ցանեմ, ձեռք մի կողմ թափ տալով պատասխանում է վար անողը:

Այծատէրը կարծելով թէ դէպի ցոյց տւած կողմն են աքել այծերը, ասում է.

— Թո՛ղ Աստուած վկայ լինի, թէ գտայ այծերս, պողը տրածը քեզ եմ տալու:

Ասում է և գնում է որոնելու. երբ գտնում է այծերը, բախ-ուրախ առաջն արած՝ բշտում բերում է վար անողի տ և ասում է:

— Շնորհակալ եմ, ախպէր, այծերս գտայ, սո այս այծն էլ քեզ. այս առելով՝ պողը կտորած այծը բշտում է դէպի նա:

— Ես չեմ կտորել դրա պողը, ես տեղեակ չեմ, զարմանքով ասում է վար անող խուլը:

— Ի՛նչ ես խօսում, ասում է այծատէրը. ես այս եմ խոստացել, որ մեռնիս էլ միւս այծերից տւողը չեմ:

— Զէ, ես չեմ կտորել, բարկացած ասում է մէկը:

— Զէ, ես այս եմ խոստացել, բարկացած պատասխանում է միւսը:

Սա նրան, նա սրան, բանը հասնում է տուր ու դրժքոցի. վերջն էլ գնում են տանուտէրին զանգատ:

Դիւպի մօտ սրանց հանգիպում է մի պառու, որը նոյնպէս խուլ է լինում և հարսի ձեռքից փախած:

— Ա՛յ նանի, ասում է այծատէրը. իմ այծերը կորել էին. գնացի էս մարդուն հարցրի, սա էլ տեղը ցոյց տւաւ:

պողը կտորած այծս տալիս եմ, չի վերցնում. ես էգ եմ խոստացել, որ մեռնի էլ, միւս այծերից տւողը չեմ:

— Ա՛յ նանի, ասում է արտատէրը. էս մարդն եկել ասում է՝ թէ այծիս պողը դու ես կտորել. ես, Աստուած է վկայ, այդ բանից բոլորովին տեղեկութիւն չունիմ:

— Է՛, որդիքս, Աստուած ձեզ բարի տայ, պատասխանում է պառուը. ինչ էլ ուզում է լինի, ես ձեր խնդիրքը չեմ կարող կատարել. քանի որ մեր չքոտ հարսը տանն է, ես էն տունը ոտ կոխողը չեմ:

Դիւպից էլ, թէ ով ինչ է անում և պատմեցէք:

10. Ծառերի վեճը

Ես ծառերի թագաւորն եմ, ասում էր կապնին. իմ արմատները հողի մէջ շատ խոր են, իմ բունը հաստ է, իմ ճիւղերը երկաթի պէս ամուր, իսկ տերևներս փայլուն ու պինդ: Ես միշտ կուտում եմ փոթորկի, քամու և կայծակի հետ:

2.

— Ի՛նչ ես պարծենում, ասաց խրն.

նորենին. դու ինչի՞ ես պէտք, միայն խոզերն են քեզ այցե-
ում. իսկ եո տալիս եմ մեծ-մեծ խնձորներ, անուշ, թթւաշ
համեղ պտուղներ. ինձ մօտ դալիս են
ծեր ու ջահէլ, աղջիկ ու տղայ, հարուստ
ու աղքատ. իմ պտուղներն ամեն սե-
ղանի զարգարանքն են.

2

— Մի բիշ սպասեցէք, ասաց մայրին,
երբ ձմեռ գայ, այն ժամանակ ես ձեզ
հետ կը խօսեմ. դուք բոլորդ տերեւ-
գուրկ կանգնած կը լինիք, իսկ ես իմ
ասեղներով՝ կանաչ կը մնամ. Ամեննոր
տարուն մարդիկ ինձ զարգարում, օ-
նածառ են անում: Իմ իւրոտ փայտից
աներ են շինում, յատակ, առաստաղ
պատրաստում, վառարան ու թոնիր
վառում, փափուկ հաց թխում:

11. Խոզ ու կաղնին

Դունչը տարաւ ու մէկից
Ծառը փորեց պինդ տակից.
— Քո արածը, սպասէ,
Զէ՛ որ ծառին փնտս է.

Մի դարևոր կաղնու տակ
Խոզը ագահ ու անյաղ
Էնքան կաղին զրխուեց,
Որ ցած ընկաւ ու փուեց,
Փռուեց, չրուեց ու քնեց.
Քնեց, քնեց, որ զարթնեց,

Նա կը չորնայ արեւից,
Ագռաւն ասաւ վերեւից.
— Զորանում է՝ չորանայ,
Ինձ ի՞նչ օգուտ որ մնայ,
Իսկի էլ չեմ ափսոսում,
Տակից էն խոզն էր ասում.
— Միայն կաղին ունենամ,
Ուտեմ, ուտեմ, գիրանամ:

— Այ ապերախտ խոզենի,
Ով քեզ նման վիղ ունի,
Իր կոյր աչքով չի տեսնի,
Որ կաղինը հիւթալի
Կանաչ ճիւղերս են տալի.
Ասաւ կաղնին խոզուկին՝
Էն կախուլուխ կուզիկին,

12. Չար մկնիկը

1.

Միտնւ միտնւ, պատէպատ էր թռչկոտում կատուն
մատանում:

— Ախ, եթէ ձեռքս ընկ-
նես, ես քո հոգին կը հանեմ,
ասում էր կատուն.

— Էդպէս կը դաղեմ էդպէս
հոգիդ կը հանեմ, ասում է մուկը և առաստաղից կախած
մրգերի կախանների վրայ ծրւծրւալով՝ դէս ու դէն վազվզում:
Կատուն բարկացաւ, բայց ի՞նչ օգուտ. նա մի անկիւն
բաշւեց և քնած ձեռքաւ:

— Վախկոտ, վախկոտ, ուր փախար, ասում էր մուկը.
Կատուն բարկացաւ, բայց տեղիցը չը շարժեց, նա աչքի
տակով նայում էր ու մկան արածները տեսնում:

2.

Մուկը գնաց, կատուի գլխի վերև կախած տանձի շարան-
ների վրայ նստեց և արագ արագ տանձի պոչից սկսեց կրը-
ծել. թրրը՝ մը... մէկ էլ տանձն ընկաւ կատուի գլխին:

Կատուն վեր թռաւ, գժւածի պէս այս ու այն կողմն ըն-
կաւ, մլաւեց, կանչեց:

— Հա, հա, հա, ծիծաղեց մուկը վերեւից, բունդ անուշ,
ի՞նչ լաւ քնեցիր:

Կատուն համբերեց, շաբաթներ համբերեց: Շատ կաններ՝ տանձ, խնձոր, խաղող, սերկևիլ մուկը կերաւ, փշա-
եց: Մի անգամ էլ նա խնձորի վրայ նստած կրծում էր,
զեններն ու կորիզները կառուին էր գցում և ասում.

— Կեր, մի կեր, տես, ինչ համեղ է:

Բայց մէկ էլ յանկարծ խնձորի պոչը կտրւեց, մկան հետ
ըրժք կառուի գլխին:

Կատուն վեր թռաւ. ծըւծըւանին առաւ իր թաթերի
մէջ, պինդ սեղմեց և հանգիստ եկաւ, իր տեղը նստեց:

— Դէ գնա, որտեղ քոնը կ'ասես, այնտեղն էլ իմն ասա,
սաց կատուն և սկսեց անուշ անել մկան թարմ միսը:

Կառուի խաղը մկան մահ է:

13. Հովիի ցուպը

Մէկ հովիւ հօտ էր արածացնում լճի ափին. մի օր
որը ուզում էր, որ ոչխարը յետ դռնայ՝ ձեռքի ցուպը
ձգում է: Ոչխարը դռնում է, բայց հովիւի գաւազանը լճի
մէջն է ընկնում և ջրի պտոյտքի մէջ կորչում է: Անցնում
է մի քանի ժամանակ, մէկ օր էլ այդ հովիւն իր ցուպը
տեսնում է ուրիշ հովիւի ձեռքին, պահանջում է, բայց պա-
տասխան է ստանում, թէ հաստատիր՝ որ ցուպի տէրն դու ես:
Գնում են գիւղի դատաւորի մօտ. ցուպի տէրն ասում է.

«Յիսուն տարի է հովուութիւն եմ անում, ամենայն տա-
րի մէկ ոսկի վարձ եմ ստացել, և իմ ցուպը փորելով՝ ոս-
կիներս մէջն եմ լցրել»:

Ցուպը տալիս են իրան և նա իր փայտէ քսակի բերա-
նը բաց է անում, և իսկոյն 50 ոսկին գետին է թափում.
և այսպէս դարձեալ տէր է դառնում իւր ցուպին:

Գտնող հովիւից էլ հարցնում են, թէ այս գաւազանը որ-
տեղից է ձեռք բերել. պատասխանում է.

«Գետի բերանին արածացնում էի ոչխարներս, մէկ էլ
տեսայ, ջուրը իր փորից հանեց այդ գաւազանը»:

Կատուն.

Փխիկ, փխիկ, դու չար փխիկ,
Յաւտ սիրուն ես, խորամանկ ես,
Մետախապաւտ քաթեր ունես.
Առւր եղունգով մատներ ունես.
Լիկան զներդ շուտ են լսում.
Մեծ ալբերդ մթնում փայլում.
Երկար բերանդ ոլորած,
Իսկոյն մկներին մահ ես տալիս.
Բո ընկերիդ երբ տեսնում ես.

Այսչ այս ու այն կողմն ես շարժում,
Մէջի ծալում, կռայնում,
Անջերդ փակ մռռայնում.
Բայց թէ յանկարծ մի խեղճ մկրկ.
Մի անկիւնից դուրս է ընկնում,
Քո պողպատէ քարիկներով
Գլխին խփում էս, սպանում:

14. Տերևները

1.

Մենք ծառերի զարդն ու զարդարանքն ենք, ասացին տերևները. ասանց մեզ ինչի՞ նման կը լինին ծառերը. մենք սիրուն ենք, կանաչ ենք. Մեր սուտերի մէջ մարդիկ կենդանիներ հանգիստ են առնում. մեր սուտերի մէջ ամենմի խոշուն իր բունն է շինում, իր բունն է շինում, ուրախ երգ երգում:

Մենք ենք ծառերին կեանք տուողը, զարդն ու զարդարանքը:

2.

Ինչ էլ որ ասէք իրաւունք ունիք, ասացին արձառները. մենք ձեզ խնդրում ենք մի քիչ ցածրագէք, քիչ ներքինացէք և դուք կը տեսնէք, թէ մենք ինչ բան ենք, ձեզ ինչ ենք տալիս. Աշնան վերջերին դուք էլ կը թափւէք, ձեզանից յետոյ եկող տերևներին էլի կեանք կը տանք, էլի

կը պահենք և այսպէս շատ շատ տարիներ: Հիմա էլ կ'ասէք, որ միայն դուք էք զարդ ու զարդարանք ու կեանք տուողը:

15. Հանելուկ

1.

Փոքրիկ Արմիկն ամեն առաւօտ շուտ վեր էր կենում. շուտ վեր էր կենում, իր փոքրիկ հօտը միշտ դաշտ էր քշում, արածեցնում. մի օր էլ նրան տէրն ասաց. — Արմիկ, քո հօտն այսօր տար քաղաք, բոլորը ծախիր, միայն մի պայման՝ փողն էլ բերես, հօտն էլ բերես և ոչ մի ոչխար չպահակցնես:

2.

Արմիկը զարմացաւ. նա մտածում էր, հա մտածում. վերջն երբ տեսաւ, որ հնար չկայ, որտի ցաւից լաց եղաւ. — Ինչո՞ւ ես լալիս. Արմիկ, հարցրեց մի աղջիկ. — Դա շատ հեշտ բան է, քո ոչխարներին խուզիր, բուրդը ծախիր քաղաքում, փողն էլ, հօտն էլ առ՝ տուն տար: — Այ քեզ լաւ խորհուրդ, ասաց Արմիկն ու այդպէս արաւ:

Գտիկ է, բայց հատիկ է,

16. Սրամիտ մողան

Փաշի որդին միշտ ծաղրում էր մողին. մողան չկարողանալով համբերել՝ ասաց.

— Յիմար մի լինի հօրդ պէս, խելացի եղիր:

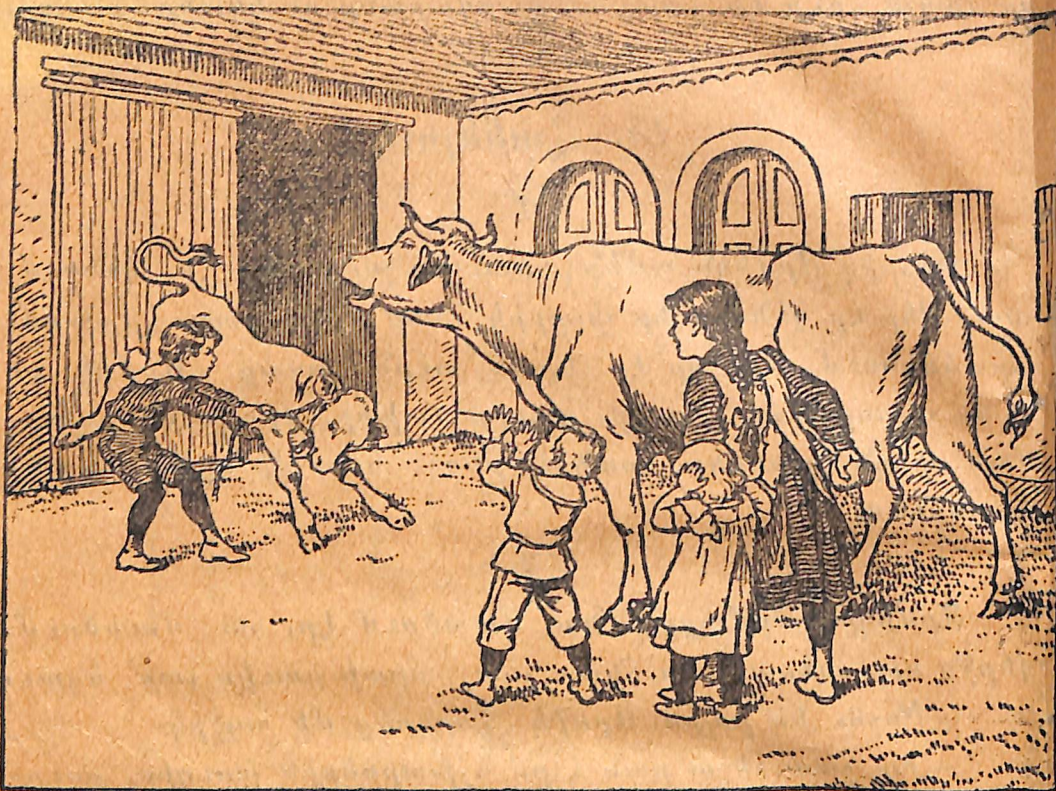
Փաշան լսեց բարկացաւ և բացատրութիւն պահանջեց:

— Տէր, ես քո որդուն լաւ խրատ եմ տւել, ես ասել եմ.

իմար մի լինիր, հօրդ պէս խելացի եղիր:

Կեղուն դանակից սուր է:

Դիտեցէք, վերնագիրը դրէք և պատմեցէք:

Ninth.

Արքուն ռուսներ,
Կանաչ ռուսներ,
Տիւղերդ կախ կախ,
Ինչու չես ուրախ:
Վրասնոն տա դառել,
Ճակիրդ տա խփուլ,
Արջուլդ տա քափուլ:

17. *Δυσίδρ*

1.

—Օգնեցէք, օգնեցէք, խեղդւում եմ, կանչում եմ կաթի
մէջ ընկած ճանճը. թեկերս չեմ կարող շարժել, ազատեցէք,
քոյրիկներ:

Ճանճի ընկերներն ուշք չէին դարձնում:

— $Sp'q$, $mp'q$, $mp'q$.

—Մեղու, ա՛յ մեղու, օգնիր ինձ, ազատիր այս
նեղ գրութիւնից, աղաչեց նրան ճանճը:

Մեղուն ուշք չդարցրեց, հեռացաւ գնաց:

—էյ, բարեկամ, մեծ կապոյտ ճանճ, ազատիր ինձ,
խեղդուում եմ:

—Շատ ծիծաղելի ես. ինչ քի-
մարութիւն է գալ կաթի մէջ ընկ-
նել, պատասխանեց ճանճը. այսօր
հինգ խոհանոց եմ մտել, ոչ մի տեղ
միս չեմ գտել, որ ձւերս ամեմ

မၤ ဂ်းတဲကး

2.

—Ինչ դժւար է մեր կեանքը, արանջում էր ճանճը, որ կողմը դառնաս, որ կողմը շարժւես՝ վտանգ է. մէկ թէյի մէջ ես ընկնում, մէկ ջրի, մէկ կաթի, մէկ կերակուրի, որ մէկն ասեմ. Տանից էլ գուրս գաս՝ ծտերն ու ծիծեռնակներն են քեզ բռնում՝ ուտում: Գիշերն անգամ հանգիստ չունիս, չգջիկների ձեռքից չես պրծնում:

3.

— Խեղճ ճանճն, ինչհու է կաթի մէջ ընկել, ասաց տանտէ-

բոլ փոքրիկ աղջիկը և ճանճը հանեց, մի կողմ ձգեց:

Ճանճը հանգստացաւ, ոտքերով մաքրեց թևերը, փորը, կուրծքը ու թոստ, գնաց՝ ձիու մէջքին նստեց: Այնտեղ մի ուրիշ ճանճ լաց լինելով պատմում էր և ասում.

— Բակի աղբի մէջ վախժուներից աւելի ձու էի ածել, որ ձագերս տաք տեղ չե լաւ սնունդ ունենան. նրանք արդէն մեծ մեծ սպիտակ որդեր էին դարձել. ես շատ ուրախ էի, որ նրանցից մեծ մեծ և ուժեղ ճանճեր պէտք է դուրս գային. բայց մի օր էլ... ճն, ի՞նչ ասեմ, աքաղաղն ու հաւերը բջուջ արին, նրանց կերան:

Այս խօսքերի վրայ ձին պոչով խփեց, ճանճերին ներքև զլորեց: Երբ մեր ճանճն ուշքի եկաւ, տրնքաւրնքաւով մի տեղ հասաւ, հանգստացաւ, թռաւ՝ մտաւ մի խոհանոց:

4.

Այստեղ ճանճերն իրար խառնւած խօսում էին:

Ի՞նչ է պատահել, հարցրեց մեր ճանճը:

— Միթէ չես իմանում, ասաց մէկը. տանտիկինը թակարդ է սարքել, ով այնտեղ է գնում կպչում, մեռնում է. մեզ ուղում են կոտորել, ոչնչացնել:

— Բայց չէ՞ որ մենք նրանց վատ բան չենք անում, ասաց մի ուրիշը, և այնչափ էլ քիչ ենք ուտում որ...

— Ի՞նչ չար են մարդիկ, ինչո՞ւ են մեզ չարչարում, վրայ բերեց երրորդը:

— Կարո՞ղ էք մտածել, քոյրիկներ, տանտէրը մէկ օր պատմում էր. իբր թէ մենք՝ ճանճերս մարդկանց վնասում ենք, կեղտ, հիւանդութիւն ենք տարածում:

— Ես առաջարկում եմ հեռանալ այս տնից, ասաց մի ուրիշ ճանճ:

— Ո՛չ, ո՛չ, տըգաւըգացին ամեն կողմից. այստեղ լաւ է, այստեղ ուտելիք շատ կայ:

— Իսկ ի՞նչպէս ազատենք թակարդից:

— Մենք բոլորին կ'ասենք, որ թակարդին չմօտենան:

— Գեղեցիկ միտք, ասացին բոլորը և մնացին:

Ճանճը մի բան չէ, բայց սիրտ է խառնում:

18. Ճանճը

Պոնարն ու հեզ

Հսպէս ասաց.

Մի յոգնած եզ

«Էս եզան հեա

Արօրն ուսին,

Ո՞րտեղից էզ»:

Ճանճը պոզին,

Քիթը տնկած

Մի իրիկուն

Ճանճն ասաց.

Գալիս էր տուն:

— Մենք որտեղից,

Մէկ էլ ճամբին

Վարում էինք,

Մի ուրիշ ճանճ

Վարատեղից:

Էն նստածին

19. Արծւի սերը

1.

Վո՛ւ, վո՛ւ, դո՛ւ, դո՛ւ, ճչում էր արծիւը վերեւից:

— Ո՞վ է հասել իմ բարձր բնին, ո՞վ է տարել իմ միակ ձագին. ես նրան բզիկ բզիկ կ'անեմ, բարկացած ճչում էր արծիւը և բարձր թռչելով վո՛ւյ-վո՛ւյ անում: Նա արագ թռաւ, ամեն տեղ եղաւ, սրատես աչքերով ամեն ինչ տեսաւ, բայց իր ձագին ոչ մի տեղ չգտաւ:

Ճըչում էր արծիւը, զիլ զիլ ձայներով դո՛ւ դո՛ւ կանչում, էլի կրկնում, էլի կանչում, մինչև որ մի խուլ դո՛ւ դո՛ւ լսեց:

— Որսորդի պարկիցն է այդ ձայնը գալիս, որսորդի մօտն է իմ ազիզ ձագը, ասաց արծիւը:

Սրանից յետոյ արծիւը գիշեր ու ցերեկ էլ հանգիստ չունէր, ամեն ժամանակ ձագին էր կանչում, որսորդի կտրից նա չէր հեռանում: Սրատես աչքով նա շատ բարձրից ամեն ինչ տեսնում, ամեն բան դիտում, ձագին էր փնտրում:

Մի առաւօտ որսորդի կինը վանդակում գրած արձւի ձագը՝ բակը դուրս բերեց. նոյնպէս դուրս բերեց իր միակ որդուն, ծառի տակ դրեց:

Բայց մէկ էլ յանկարծ բակի հաւերը, բաղերն ու սագերը ճրդճղալով անկիւններ փախան. կատուն ու շունը ծակ ու ծուկ մտան:

— Արծիւն եկաւ, արծիւը հասաւ, ճրչացին ամենքը:

Կայծակի նման՝ արագ թռիչքով, արծիւն իջաւ, կեռ ուժեղ կտցով որսորդի փոքրիկ մանկանը բռնեց ու վեր տարաւ:

— Տարսւ, հայ տարաւ, մանկանը տարաւ, գոռաց մի աղջիկ: Մայրն իսկոյն վրայ հասաւ, աչքերը սևացան, ոտքերը ծալեցին, երբ նա իր մանկանն արձւի կտցում բարձրումը տեսաւ:

Մայրն արձւի ձագին իսկոյն դուրս բերեց:

— Ահա քո ձագը, կանչեց մայրը և ազատ թողեց:

— Իմ ուրդուն յետ տուր, արծիւ, այ արծիւ, կանգնած կանչում էր մայրը:

Արծիւն իջաւ, հանգիստ՝ շատ հանգիստ՝ մանկանը դրեց գետնի վրայ և ուրախ ճիչով իր ձագուկի հետ սուրալով գնաց:

էն ինչն է՝ սև սալա, սիպտակ սալա խաթուն մէջը կը սըլլւայ:

20 Մանուկը ձորում

Սարի տակից քչքչալով

Ձուրն է վազում ոլոր-մոլոր, քաճ

Ձուրն աղբիւրի վճիտ ու զով, օմլ ըփս

Գնում, թափւում ձաղկունանց ձոր, կաճ մճկա

— Հէյ, աղբիւրի սիրուն ջրեր, տաճառձէ դձ
ու, նոյնսմա չմի

Ես էլ լինեմ ձեզ հետ ընկեր:

Տեսէք՝ ձեզ հետ ծաղկաձորում

Ինչպէս եմ ես ուրախ պարում

Ձուրիկ-մուրիկ,

Անուշ քուրիկ,

Ախպէրդ եմ ես,

Սիրում եմ քեզ:

Դու քըչքըչա՛, ես տաղ առեմ,

Քեզ հետ մէկտեղ ձորը վաղեմ:

Իրար գրկած սարի լանջով

Գնանք, իջնենք ծաղկունանց ծով:

21. Խեղացի դատաւորը

1.

Մի հովիւ և մի մսավաճառ իրար օձիք քաշ տալով մտնում են դատարան:

— Դատաւոր, արդար վճիռ կտրէ, ասում է հովիւը. այս մարդը մի քանի օր առաջ եկաւ սարը, քսան ոչխարս գնեց, մօտը փող չկար, խոստացաւ էսօր տալու, հիմա կանգնել ասում է թէ՛ ոչ քեզ եմ ճանաչում, ոչ տալիք ունիմ:

— Դատաւոր, էսպէս էլ փորձանք կը լինի, ասում է մսավաճառը. էս սարի մարդն եկել, օձիքս բռնել, բաց չի թողնում, ոչ խօսք է հասկանում, ոչ լեզու:

— Դատաւոր, գլխիդ մատաղ, ես սուտ չեմ ասում. երկինք, դեպք, Աստուած վկայ, քսան ոչխարս առել է ու բան չի տւել:

— Սուտ է ասում. երկինք, դեպք, Աստուած վկայ, սուտ է ասում. որա երեսը չեմ տեսել:

Դատաւորը մտածում է, մտածում ու յետոյ դառնում, ասում է նրանց:

— Ես չգիտեմ, որ մէկիդ հաւատամ. երկուսդ էլ Աստուծոյ էք վկայ բերում. լաւ, Աստուծոյ դատ ախտեղ ուրիշ վկայ չկար:

—Ի՞նչ վկայ, սարի ղլուխն ես էի, ինքն էր, քսան ոչխարս,
վերին Սատուած, էլ վկայ չկայ, պատասխանում էր հովիւը:

—Սատուուն չենք կարող հարցնել, ոչխարներդ էլ չկան. էլ ու-
րիշ բան չկար անտեղ, այ հովիւ, լաւ միտք արա, նորից հարց-
նում է պատաւորը:

Հովիւը կանգնել միտք է անում:

—Բան չկար, թէ կուգես մէկ էլ էն քարը կար, որի վրէն նըս-
տել, առուտուր էինք անում. պատասխանում է հովիւը:

—Ասացիր, որ քար կար էնտեղ, գէ՛հ պնռ, էն քարը բեր, ես
կը հարցնեմ:

Հովիւը դարմացած, ծոծրակը քորելով գնաց...

2.

Դատաւորն ուրիշ գատեր էր տեսնում: Անցաւ մի ժամանակ,
մտաւաճառը խնդրեց դատաւորին, որ թոյլ տայ իրեն՝ տուն գնայ:

—Ի՞նչ է, համբերանքդ կտրել է, սպասիր՝ քարը բերէ.

Ներողութիւն դատաւոր, ասում է մտաւաճառը. ի՞նչպէս կա-
րող է նա էն քարը բերել, իսկի չի էլ կարողանալու ժաժ տալ, էն-
պէս մի անողին ապառաժ է՝ հողի մէջ թաղւած...

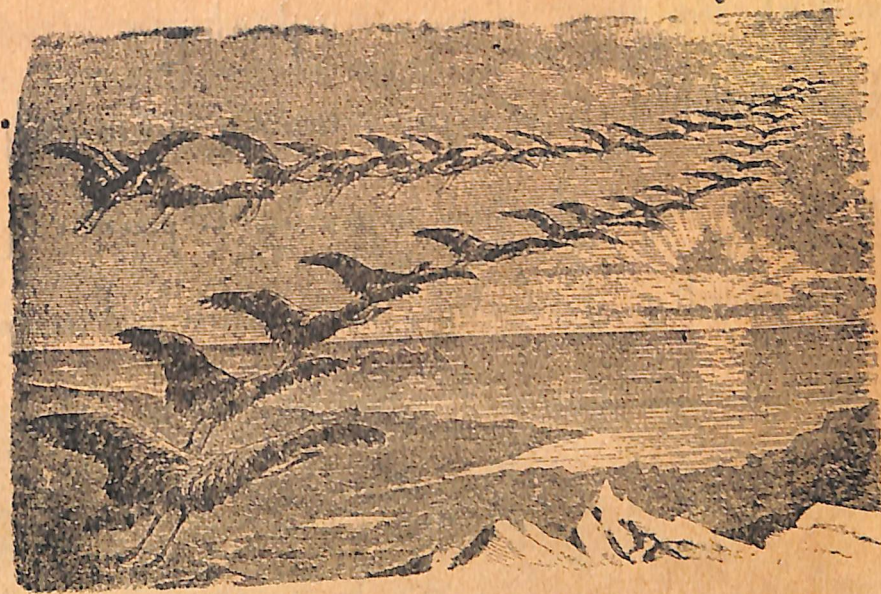
Դատաւորն իսկոյն հրամայում է մտաւաճառին բանդ դնել,
յետ կանչել հովիւին, ոչխարների գինը լրիւ առնել ստախօս մտա-
ւաճառից և տալ ճշմարտախօս հովիւին:

Ասած է. ինչ որ ցանես, էն կը հսճես:

22. Կոռնկներ

Ո՞ւր էք գնում շարան-շարան,
Հէյ, դուք, սիրուն կոռնկներ,
Ո՞ւր էք թռչում այդպէս արագ
Մեր աշխարհից հիւրասէր:

Զըլնի՞ արդեօք մեր դաշտերը
Դուք նեղ դառք ձեզ համար,
Եւ շտապով դուք թռչում էք
Մի երջանիկ նոր աշխարհ

—Եւ պիտի գար դարձեալ շտապ
Այս դաշտերը մեր սիրուն,
Երբ հեռանայ ցուրտ ձմեռը,
Երբ որ բացւի նոր գարուն...

Խելո՛վ Բարդ .

Քանապարհին աւազակները ուլտեցին Քէկին
բռնել: Արանց շեռփից ալաւուելու համար,
Բարդը փախաւ. բայց երբ տեսաւ, որ աւա-
զակները Բօտենում են՝ ուլտեցաւ բազ կենալ
Բօտիկ այրի Քէզ: Քէկ էլ լանկարժ նայեց,
տեսաւ, որ փախցրի բերանին սարդը ուստայն
էր կիւսել. նա Բօտածեց, պոչը կերպով ուստայ.

և տակից սողալով Տոսաւ այնտեղ :

— Եւերս Տոնէեմի այս այրը, ասաց աւազակ-
րից Մէկը, գուցէ նա այստեղ է բազմել :

— Դա այդտեղ չէ Տոնէ, չէս տեսնու՞մ, սար-
ի ոստայնն անվաւա է մնայել : Այսպէս
նաժելով նրանի հետապան և մարդն ազատ
եց :

23. Աքաղաղի ընտանիքը

1.

Ծուղրուղն, զոն, զոն, զոն, ձայն տուեց արաղաղն իր
թառից :

Հաւերը գարթնեցին, գլուխները հանեցին թևերի տակից,

— Այս գիշեր մի լաւ երազ եմ տեսել, ասաց մի հաւ
գարու անձրեւ էր գալիս և մեր բակը լցւել էր գարով :

— Իսկ ես մի մեծ, շատ մեծ թրթուր էի գտել, ասաց
ուրիշը. ես բոլորիդ կանչեցի, որ միասին ուտենք, բայց
ես շուտ փախաւ :

Ինչ լաւ երազներ էք տեսել, ասաց մի վառեկ. իսկ ես
մի վատ, շատ վատ երազ տեսայ. խոհարարն ինձ շամփու-
րի վրայ խորովում էր :

— Շամփուրի՞ վրայ... կրկնեցին ամենքը սարսափած :

— Չարմանում եմ, ուրիշ խօսելու բան չունիք, ասաց
իր ծեր հաւ. երազն ինչ է, որ հաւատում էք :

Հաւաքունը բացին. բոլոր հաւերը դուրս գնացին : Սպա-
սեցէք, սպասեցէք, ասաց արաղաղը. ես ձեզանից զօգոն եմ.
ինչո՞ւ էք մտնում բանջարանոցները, ինչո՞ւ էք հարեաննե-
րի սոխը, համեմը, կոտեմն ու թարխունը կռկռում. ու-
ղում էք, որ ամեն տեղից մեզ դուրս բշնն : Զգոյշ կացէք,
միւս անգամ այդպէս բան չանէք, ապա թէ ոչ՝ ես իմ կրտ-
ջով ձեզ կը պատժեմ :

— Դու էլ սիրուն վառեկ, շատ ազանն ես. երէկ ձեր
մայրը քեզ և քոյրիկիդ համար թրթուրներ էր գտել, որ
միասին բաժանէիք, բայց դու մենակ ես կերել. այդ լաւ
չէ, բկկիկներին մենք չենք սիրում :

Դու էլ, կոլոտ վառեկ, ինչո՞ւ քո ձևերը խոտի դէղի վրայ
ես ածում. հաւաքնում տեղ չկայ, ի՞նչ է :

— Աղախինն իմ ձևերը վեր է առնում, չի թողնում, որ
ես թուխս նստեմ, ասաց կոլոտը :

—Շատ լաւ է անում, դու դեռ ջանէլ ես, քսանմէկ օր չես կարող ձւերի վրայ նստել:

—Մի բան էլ ասեմ, հաւեր, վերջին օրերս ձեզանից մի քանիսը թոյլ կեղևով ձւեր են ածել. ո՞վ է մոռացել կրի կտորներ, սպիտակ քարեր ուտել. չէ՞ք իմանում, որ ձւի կեղևը նրանից է կազմւում:

Այժմ գնացէք, ձեզ լաւ պահեցէք:

2.

Բոլորը դուրս եկան. մի քանի հաւեր բարձրացան աղբի վրայ քշուջ անելու, մի քանիսն էլ թրթուրներ գտան, լաւ նախաճաշ արին:

Ուրիշներն էլ աքաղաղի հետ գնացին. սա իր սուր և ուժեղ մագիլներով հողի տակից հատիկներ ու որդեր հանեց. հաւերը մեծ ախորժակով կերան:

Մէկ էլ ջո՛ւ ջո՛ւ ջո՛ւ կանչեց ջահէլ աղջիկը և դեղին գարին շաղ տւեց:

Քաղցածն երազում փլաւ է տեսնում:

էն ինչն է՝

Մի բան տեսայ դարմացայ,

Ինքը կայ, մարմին չկայ.

Խօսեցի, խօսեց անբառ,

Ոչ ջրին է, ոչ չորին է,

Ողջ աշխարհը վախենում է,

Ինքը կայ, մարմինը չկայ:

24. Աքլորն ու մարգարիտը

Օրւան մէկը մի աքլոր

Քշուջ մշուջ անելիս՝

Տեսաւ մի հատ մարգարիտ

Աղբի միջին փայլելիս:

Կոցեց, ասաւ. «Այս ի՞նչ է.

Ինձ հարցնես, ոչինչ է.

Այ վայր տամ էն մարդին,

Որ գին կը տայ մարգարտին.

Իսկ ինձ համար մի գարին՝

Արժէր այսպէս հազարին»...

Դիտեցէք, վերնաղիւր դրէք և պատմեցէք:

25. Խելօք մրջիւններ

—Ի՞նչպէս ազատուեմայս անպիտան մրջիւններից, ասում էր մայրն որդուն. հազիւ կարողացայ մեղրի ամանից հեռացնել. զգւելի են, ամբողջ տան մէջ տարածւել են: Որդին վեր առաւ մեղրով ամանը, թելով կապեց և առաստաղից կախեց: Ամանի մէջ մի մրջիւն էր մնացել. երբ սա կերաւ, կշտացաւ, ուղեց դուրս գալ, այս ու այն կողմը նայեց, իջնելու տեղ չգտաւ: Շուտով նա զլխի ընկաւ, թելի վրայով բարձրացաւ, առաստաղին հասաւ, այնտեղից էլ պատի վրայով իջաւ:

Քիչ յետոյ մրջիւնները շարան-շարան պատի վրայով բարձրացան, առաստաղից կախած ամանը մտան:

Ինքը չկայ թիզ ու կէս,
Արարմունքը գաղ ու կէս:

զրիկ տողման .

Գրիգոր պապը իր բռունիկի հետ եկաւ
խնամոնց տուն : Ախուաւ Աուսանը որ տե-
սաւ : դէ՞մ վապեց . -

— Բարձր եկար , հազար բարի , ինչպէս ես ,
ինչպէս է Նապիկ Նանը : ինչպէս ես տղերքը ,
հարսները , աղջիկները , երեխաները . . .

— Շնորհակալ եմ , շնորհակալ , լաւ ես լաւ :

— Խնամի Գրիգոր , բաղդի վրայ ես . հէնց ի՞նչ
մի պիտի ետէնի . համայնի , համայնի :

Ճաշը պատրաստեցին . Գրիգոր պապը որ
զրիկ տողման տեսաւ , զարմայաւ :

— Խնամի Աուսան , գիտեա ինչ . ի՞նչ մէրս կե-
րակուրը բոնից հանում , մի աման սառը
զուր էր պնում ու յետոյ բերում . էդպէս
լաւ համեղ էր փնում :

— Բո՛ւ արեւը , հէնց նոր մի աման զուր պրի

26. Ուղտն ու էշը

1.

Մի տաղ ասեմ , տրտինգ անեմ :

— Վայ , ինչ ասիր , զուռն

Ասում են , որ մի ժամանակ ,

ախպէր ,

էլ չգիտեմ սուտ , թէ շիտակ ,

էդ ինչ գէշ բան ես մտածել .

Ճամբից մօտիկ մի անտառում

Ախր չէ որ ձէնդ լսեն ,

Գիւղից փախած էշ էր ապրում :

Մարդիկ կը դան մեզ կը տանեն :

Մարդուց հեռու , բեռից ազատ ,

Արի , լսիր խօսքը ծերի ,

Միրտն ուրախ , ինքը հպարտ

Թէ չես ուզում , դառնանք զերի .

Քէֆ էր անում մէն ու մենակ ,

Տաղ ու տրտինգ չեն հարկաւոր ,

Մոռցած փալան , գոմ ու մարագ :

Թող էդ միտքդ վտանգաւոր :

Օրւան մի օր էս էշի մօտ

Բայց իշուկի քէֆը տեղն էր .

Ցոգնած , դադրած , նիհար , փռոտ ,

Ինչ էլ լինէր , երգել կուգէր ,

Այլանդակ ու երկարաձիգ

Ականջ չարաւ ընկեր ուղտին .

Մի անգին ուղտ է գալիս :

Վիզը ձգեց , ձայնով ուժգին

— Գալդ բարի , ծուռտիկ ախպէր ,

Տաղը զլեց : Էդ ժամանակ

Նստիր , շունչ առ , ինչ ես կանգնել .

Մօտիկ ճամփին , անտառի տակ

Ինչ էլ վաղուց մի սլառական

Հանգստանում էր մի քարւան :

Ընկեր էր պէտք ճիշտ քեզ նման :

Էդ քարւանի մարդիկ եկան ,

— Շնորհակալ եմ , զուռն ախպէր ,

Անտառ մտան , էշին , ուղտին

Անտէր բեռից եմ ես փախել :

Շուտով դուռն , բեռնոտեցին :

— Լաւ ես արել , ես իմ հոգին ,

Ու քիչ յետոյ փռոտ ճամփով

Ինչո՞ւ տանջւենք բեռն տակին :

Բեռն տակին անքտնքալով ,

Ու էն օրից անտառի մէջ

Ուղտն ու էշը ախուր , արտում

Ընկեր եղան ուղտն ու էշ :

Դէպի քաղաք էին գնում :

Եւ շատ օրեր յօժար , սիրով

3.

Ապրում էին քէֆ քաշելով :

2.

Ամառւայ տաք այրող կէտօր ,

Մի օր էշը մեր գերացած

Ճամփէն քարոտ օրով մօլոր ,

Իր ընկերին եկաւ տօաց .

Ուժ կը մնայ էլ էշի մօտ ,

— Մուռտիկ ախպէր , վաղուց է որ

Գերի ընկած , սիրտը վշտոտ ,

Տաղ չեմ ասել : Կուգեմ էսօր

Մի քիչ էլ անց , ճամփի միջին

Անուշ խնդամ , ձայնս զլեմ ,

Ուժը հատաւ , փուեց գետին :

Հրահրեցին գէտից, գէնից,
Բաշքշեցին գլխից, պոչից,
Հնար չեղաւ: Վերջը բերին
Խեղճ ծուռաիկին չոքացրին
Ու իշուկին իրա բեռով
Ուղտի մէջքին դրին գոռով:

Ուղտը ծանր բեռան տակին
Անիծում էր ընկեր էշին:
Որ չլսեց ծերի խօսքին,
Փորձանք բերաւ իրենց գլխին:

4.

Էսպէս անցան սարեր ու ձոր,
Քարոտ ճամբէք ոլոր-մոլոր,
Շաան ու քիչըն էլ յայտնի չի՝
Վերջը հասան մի կամուրջի:
Էստեղ ուղտը ձայնով կամաց
Էշ ընկերին ցածից ասաց.

Բարձր նստի ուղտատէրը,
Ճամբայ կտրի ջորատէրը:

Էշն ինչ գիտէ՝ նուշն ինչ է:

27. Մողի գրագը

— Ես քեզ ջուրը կը տանեմ, ծարաւ յետ կը բերեմ ա-
սաց մողան հարևանին:

— Չես կարող:

Նրանք գրագ եկան և գնացին: Երբ գետին հասան: մոլ-
լան ասաց:

— Այս չեղաւ, այս չեղաւ. երբ վերադառնանք, ես պի-
տի ասեմ չխմեցիր, դու պիտի ասես՝ խմեցի. հըր է մեր
վկան, որ հաստատի:

— Եթէ այդպէս է, գնանք, վկայ բերենք, ասաց հարևանը:

— Մի ինձ լսիր, գոռան ախպէր,
Վաղուց է որ ես չեմ պարել.
Հիմի որ ես էս կամուրջի
Վրէն պարեմ՝ հօ չի՛ փլչի:

— Ծուռաիկ ախպէր,
Խելքի արի.

Ո՛վ է լսել. ուղտը պարի,
Փորձանք կը գայ. մտքիցդ հան,
Թող ողջ հասնենք մեր օթևան:
Բայց ուղտն իր բանը գիտէր.
Փոխադարձն անել կուզէր.

Ոտը դրաւ էն կամուրջին
Ու սկսաւ իր վերվերին:
Էշն ինչքան լեզու թափեց.
Ուղտը կարծես հէշ չլսեց:
Մին էլ շրջմի մեր խեղճ էշին
Տեսան ձորի ջրի միջին:

Միջից գուրս գայ ձիաւորը,
Հա, չու, հա չու իշատէրը:

Նրանք վերադարձան. մի մարդու պատահելով, մողան
կանգնեց, հարցրեց հարևանին.

— Մենք գետը գնացինք.

— Գնացինք:

— Դու ջուր խմեցիր:

— Ո՛չ:

— Ուրեմն ես տարայ, տուր գրագս:

— Հարևանը միայն նոր պլխի ընկաւ, որ մողան իրեն
ջուրն է տարել և ծարաւ յետ բերել:

28. Մայրը

1.

— Ես գողում եմ, ես մրսում եմ, լալով կանչում էր փոք-
րիկ կապիկը: Նա որը
էր մնացել. հարևան
կապիկն երբ այս տե-
սաւ, մօտեցաւ նրան,
գիրկն առաւ ու տա-
րացրեց:

Լաց մի լինիր, սի-
րելիս, ասում էր նա.
Ես քեզ կը պահեմ, ես
քեզ կը մեծացնեմ:

Մայր կապիկն ամեն
օր որբիկի համար
պառուղներ, միջատներ
էր բերում ու կերա-
կրում: Երբեմն էլ նր-
ան գիրկն առած՝ ծա-
ռից ծառ էր թռչկո-
ւում, թռչունների
ընկիւն ձևեր հաւաքում,
նրան տալիս: Փոքրիկ
կապիկը փաթաթւում

էր մօրը համբուրում և ուրախ-ուրախ խաղ անում: Մայրը նրան հարազատ որդու պէս սիրում էր:

2.

Մէկ անգամ կապիկները ծառերից իջան, որ ջուր խմեն. յանկարծ թփերի միջից մի շուն դուրս պրծաւ և հաշելով՝ կապիկների վրայ յարձակեց: Բոլորը թռան ծառերի վրայ և թագ կացան: Փոքրիկ կապիկը չկարողացաւ, նա ցատկեց մի մեծ քարի վրայ և վախից դողում էր. շունն առամները քաց՝ ուղում էր նրա վրայ յարձակել:

3.

Մայր կապիկն երբ տեսաւ, որ որսորդը հրացանով մօտենում է իր որրիկին, կայծակի արագութեամբ յետ դարձաւ և կատաղի կերպով շան վրայ յարձակեց: Շունը վախեցաւ, յետ յետ քաշեց: Անվախ կապիկը թռաւ, ձագին հասաւ, գրկեց նրան ու ելաւ ծառը:

Կապիկի քաջութիւնը և սէրը որսորդին դուր եկաւ. նա հրացանն էլ չարձակեց:

29. Կապիկն ու ակնոցները

Ծերացել էր կապիկը,
Լաւ չէր տեսնում պապիկը:
Առաւ ակնոց
Մի ողջ կապոց.
Ակնոցները փոքր ու մեծ
Չնօքերին էսէնց, էնէնց,
Մին գնում է իր գլխին,
Մին էլ պոչի մէջտեղին,
Մին լիզում է, թրտում,
Մին էլ սրբում, հոտոտում,
Հնա փորձում է, հնա փորձում,
Բայց ակնոցը չի գործում:

էն պապուն տպակին
Հոյս չի տալիս պապիկին:
«Գորչեն, գոռաց, ջուխտ ու
կենա, Ու կապիկը՝
Նա է յիմար, նա է խենթ,
Ով լսում է հետհետին
Մարդկանց հազար մի ստին.
Որոնց մասին
Ինչ որ տան,
Սուտ է, սուտ:

էս ապակին
Սաւար աչքին
Ի՞նչ օգուտ:
Ու կապիկը՝
Ծեր պապիկը
Խորը վշտով ակնոցները
Էնպէս խփեց չոր քարին.
Որ ջուր կտրած փշրանքները
Կանաչ-կարմիր կապեցին:

Արեւիկա հայրիկ

Քո գնալուց յետոյ շատ բան սովորեցի. գիտեա
հայրիկ ես սովորել եմ սիրուն սիրուն հէփտաքներ
միմաղախ առակներ. փոքրիկ, լաւ պատմութիւն
ներ: Ես հիմա նկարում եմ խնչոր, տանջ, խաղող,
սեղան, արոտ և էլի շատ բաներ: Ես գրից ար
տագրում եմ, կարդում եմ, նամակ էլ եմ գրում.
Ես սովորել եմ քաբանութիւն, երգ, որ թէկե
ստեմ հայրիկ զան, ես շատ շատ բաներ գիտեմ:

Դայրոյը շատ լաւ է, բայց երբ Ասրիկը, Արօիկը,
 Դու և Տայրիկը միտխէի ընկնում՝ լալս գալիս է:
 Երբ պիտի գաս ինչ տանետ, տօներին եկ տար,
 հա՛ հայրիկ զան. շուտ գրիր, որ իմանամ: Շատ
 բարե բոլորին, սա՛ն ածենքին էլ կարօտցել եմ:
 Ասրիկին ու Արօիկին լաւ լաւ բաներ պիտի
 պատճեմ:

1910 թ. 2 մայիսի
 Երևան

Քո որդի Երանտ

30. Քեռի կատապանը

1.

— Էս ինչ անուշ գաթի հոտ է գալիս էդ սալակից,
 մըրթմըրթում էր բակում նստած արջ-քեռին:

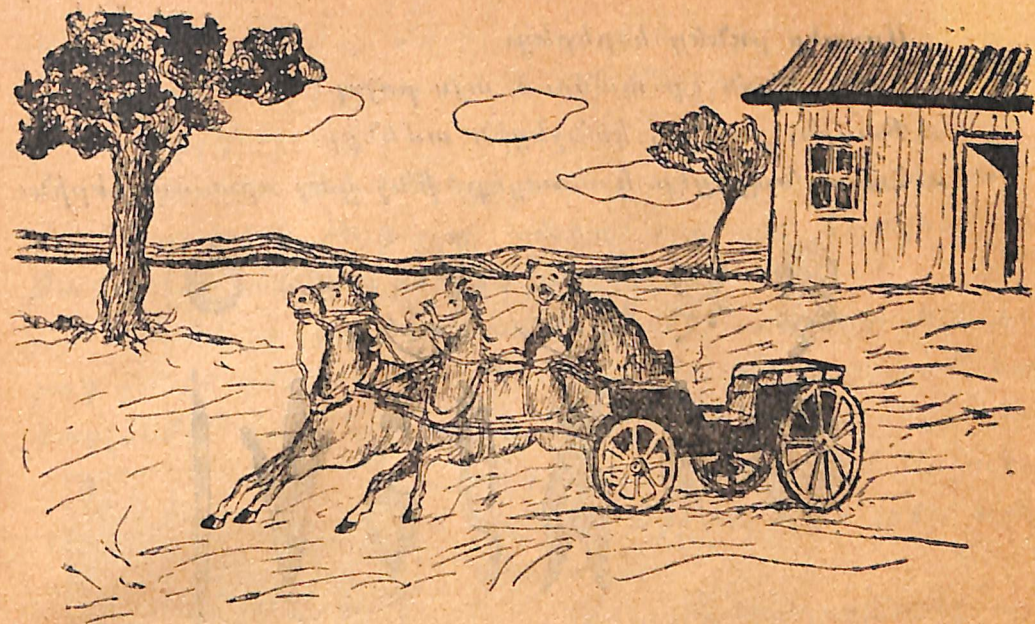
Արջը գնաց, սուսիկ փուսիկ սալի վրայ բարձրացաւ,
 որ համեղ գաթան գտնի: Երբ սալի ձիերը յանկարծ տեսան
 մեծ անճոռնի արջին՝ խրտնեցին, իջևանի մեծ դարպասից
 դուրս փախան:

Քեռին գոռաց. — Կանգնեցէք. ձիերը խիստ վախեցած՝
 արջին առան, քարով-քոլով փախցրին:

Սալը ճօճեց, վեր-վեր թռաւ, արջին կողքից կողք գցեց:

2.

Արջը տեսաւ բանը բուրդ է, քիչ քիչ ուղղեց, յետին
 ոտքերի վրայ կանգնեց, սանձը բռնեց:

Գոռաց, հարա՛յ տեղ-իսկ ձիերը շատ կատաղի շափ ըն-
 կան, սալը թոցրին, տուն հասան:

3.

— Այ անիծած սալապան, ինչո՞ւ էգլէս իմ ձիերը շար-
 չարել ես. տըքտըքալով, փընթփընթալով՝ ասաց տատը ու
 դուրս եկաւ բակը և ինչ տեսաւ:

— Հողը գլխիս, էս ինչ բան է, էս ինչ արջ է. ուր է մեր
 փուշ սալապանը, ասաց տատը, վախից մտաւ իր տնակը:

31. Ո՞վ է ցանում

1.

— Վարժապետ, դուք ցոյց տւիք, որ գարին, ցորենը,
 կորեկն ու հաճարը մարդիկ են ցանում. իսկ հապա հվ է
 ցանում անտառի ծառերը, դաշտերի խոտերը, ծաղիկները,
 հարցրեց Արամը:

2.

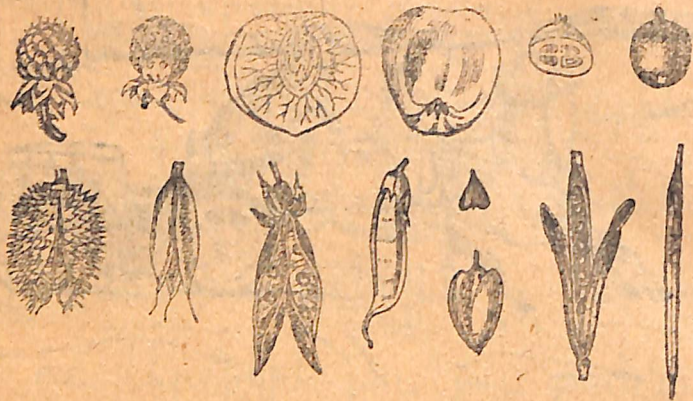
Արշակ, վաղիր, բռնիր այն հովանոցի նման մեծ չոր
 բոյսը, ասաց վարժապետը:

Արշակը բռնեց և բերեց:

—Տղէք, ի՞նչն էր տանում այս բոյսը:

—Քամին, քամին, կանչեցին ամենքը:

—Հապա նայեցէք և ասացէք, ի՞նչ կայ սրա ծայրերին:

—Սերմեր, սերմեր:

—Երբ քամին այս չոր բոյսը գլորելով տանում է, ի՞նչ են լինում նրա վրայի սերմերը:

—Թափւում են, պատասխանեցին աշակերտները:

—Ո՞րտեղ:

—Այստեղ, այնտեղ:

—Ուրեմն քամին սերմերն ի՞նչ է անում:

—Քամին սերմերը ցանում է:

—Այժմ ասացէք, երբ խոտերի, ծաղիկների սերմերը հասնում են, քամին ի՞նչ է անում նրանց:

—Քամին բշուժ, տանում է նրանց, ամեն կողմ ցանում:

—Ուրեմն բացի գիւղացուց էլ ո՞վ է ցանում:

—Քամին, քամին, կանչեցին աշակերտները:

3.

Մանուկները մտան անտառ:

—Աստղիկ, տես ի՞նչ է անում այն թռչունը:

—Խնձոր է կտցում, խնձոր է ուտում:

—Տես, տես, վարժապետ, էն մէկն էլ խնձոր տարաւ:

—Այո, Նունիկ, նրանք ուտում են նոյնպէս տեսակ-տե-

սակ պտուղներ՝ մոշ, մորի, հաղարճ և այլն:

—Արամ, այդ պտուղների մէջ ի՞նչ կայ:

—Կորիզներ:

—Ճիշտ է, թռչունները տեսակ-տեսակ պտուղներ տա-
նում, ուտում են և շատ անգամ նրանցից կորիզներ են
թափում, որոնցից թփեր են բուսնում:

—Այժմ հանկուցայ, ասաց Բարկէնը. մեր գիւղի տե-
րակ վանքի գմբէթի վրա մի մասրի թուփ կայ բուսած. նա
ծաղկում է կարմիր մասուր է տալիս. նշանակում է, այն-
տեղ կամ քամին և կամ թռչուն-
ներն են այդ ներմը տարել, այն,
վարժապետ:

—Ճիշտ է, պատասխանեց ու-
սուցիչը:

Այժմ ասացէք, ուրեմն էլ ո՞վ
է ցանում:

—Թռչունները, թռչունները,
ասացին աշակերտները:

4.

Մանուկները շարունակեցին ի-
րենց ճանապարհը, հասան մի գետակի:

—Տղէք, տեսէք՝ ի՞նչ է բերում այս ջուրը:

—Սերմեր, սերմեր. գոչեցին մի քանիսը:

—Ուրեմն ջուրն էլ է ցանում, ասացին շատերը:

Մանուկներն անցան խոտերի միջով:

—Միկիչ, էդ ի՞նչ է կպել շուրիդ:

—Խոտի սերմեր, պատասխանեց Միկիչը:

—Ուրեմն մենք էլ ենք ցանում, հարցրեց Զարիկը:

—Ի հարկէ, ի հարկէ, ասաց Տիգրանը:

—Այո, վրայ բերեց վարժապետը. ապա մի անգամ էլ
ասացէք, այսօր մենք ի՞նչ սովորեցինք:

Դիանցէք, պատմեցէք և վերնագիր դրէք:

հօտաւ շարդանը

Շարդանը հայրը գլուխն առաւ ու
վնայ. վնայ հետ ու օտար աշխարհ, փող
աշխարհ, տուն պահի:

Փոքրիկ շարդանը հօտաւ դառաւ,
որ հայ էարի. առաւ օտները շին փղով,
գառների հետ ուրախանում էր. ամեն օր
հանդիպ տուն յետ դառնալիս ծորը հարց
նում էր

Այի, այի, այի զեկան... շարդանը
հանդու՞ գառների հետ խօսում էր ու ասում.

— Արտա վառւում, կրակւում է ի՞նչպիսի
գառներ, մուշ, մուշ կերէի, ասում զուրն ա
նուշ արէի. ակամազ դրէի շին շինին. —
Դիւթ լճ, լճ, մի լուր տւէի ի՞նչ օրից, մի լուր...

32. Մողի մեղրը

1.

— Ինչ լաւ մեղր է, առաջ մողան և բերանը ջրով լցւեց,
նա կանգնեց մրգավաճառի խանութի առաջ, պարկից հա-

նեց հացը և այնպէս ձեռացրեց, թէ մեղրի մէջ է թաթախում
Մոլլան մեղրին նայելով, ախորժակով հացը կերաւ և
ուզեց հեռանալ:

- Մոլլան, փողը, մոլլան, փողը. ձայն տւեց մրգավաճառը:
- Ի՞նչ փող, հարցրեց մոլլան:
- Կերածդ մեղրի փողը:
- Չէ՞ որ ես քո մեղրից չկերայ:
- Իսկ եթէ իմ մեղրը չլինէր, կարճը էիր դու քո հացն
այդպէս լաւ, այդպէս ախորժակով ուտել, ասաց նա:

2.

- Բանը հասաւ դատի:
- Դատաւորը վճռեց, որ մոլլան պէտք է փողը տայ:
Մոլլան երկու մատը իրար քսելով՝ ձեռացնում էր, թէ
փող է տալիս:
- Ա՛ռ, այս մէկը, այս երկու, երեք...
 - Ի՞նչ ես անում, մոլլա, փող տնւր, ասաց մրգավաճառը:
 - Այն տեսակ մեղրին այս տեսակ փողն էլ բաւական
է, պատասխանեց մոլլան:

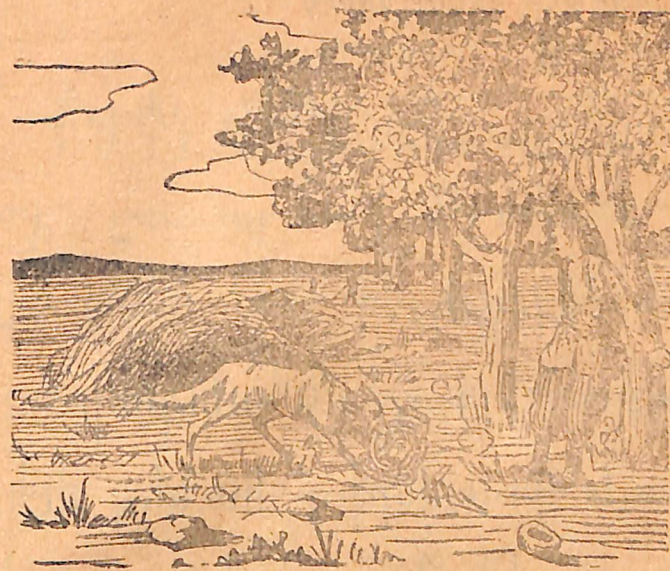
Էն թնչն է՝

Ոչ ցորեն եմ, ոչ գարի,
Որ հողագործն ինչ ցանի
Սոսանց չեռի հունցած եմ,
Սոսանց կրակ թխած եմ:
Թոնիր, զաղաց քեւած էմ,
Զեր ամենիդ սիրածն եմ:

33. Իժը

1.

Ես քոյրիկիս, մայրիկիս և երկու եղբորս հետ գնացի
պարտէզ: Ի՞նչ լաւ է պարտէզն աշնանը: Մենք քաղեցինք
տանձ, խնձոր, դեղձ, տեսակ տեսակ խաղող: Ուրախ ուրախ
երգելով, մենք ցրւեցինք պարտէզում:

Ես նստեցի սև
խաղողի վազի
մօտ. մէկ էլ մի
ստոր բան ձեռքիս
վրայով սողաց.
սարսափած վեր
թռայ:

Ա՛խ, Աստուծո՛ւ
ջանքն ինչ տեսնեմ.
մի մեծ սև իժ:
Կեղուս բռնուց...
ես կորած էի:
Յանկարձ մեր

բաջ շունը իժի վրայ պրծաւ, նրան գլեց, գզգզեց. կտոր
կտոր վար թափեց: Իժն էլ նրան կծոտեց:

2.

Ես լաց եղայ և օգնութիւն կանչեցի. մայրս հասաւ և
զարմացաւ:

Իսկ շճւնը. նա չկար. երկու շաբաթ յետոյ նա երևաց
նիհարած, բաւական փոխւած,

— Նա գնացել, մի տեսակ խոտ է զտել օձի թոյնի դէմ,
կերել և առողջացել է, ասաց հայրիկը:

Էն թնչն է՝

Աչքեր ունի՝ ոտքեր չունի,
Մարդ կ'սպանէ՝ ձեռքեր չունի,
Հաւկիթ ունի՝ փետուր չունի,
Շորեր ունի՝ որ կար չունի:

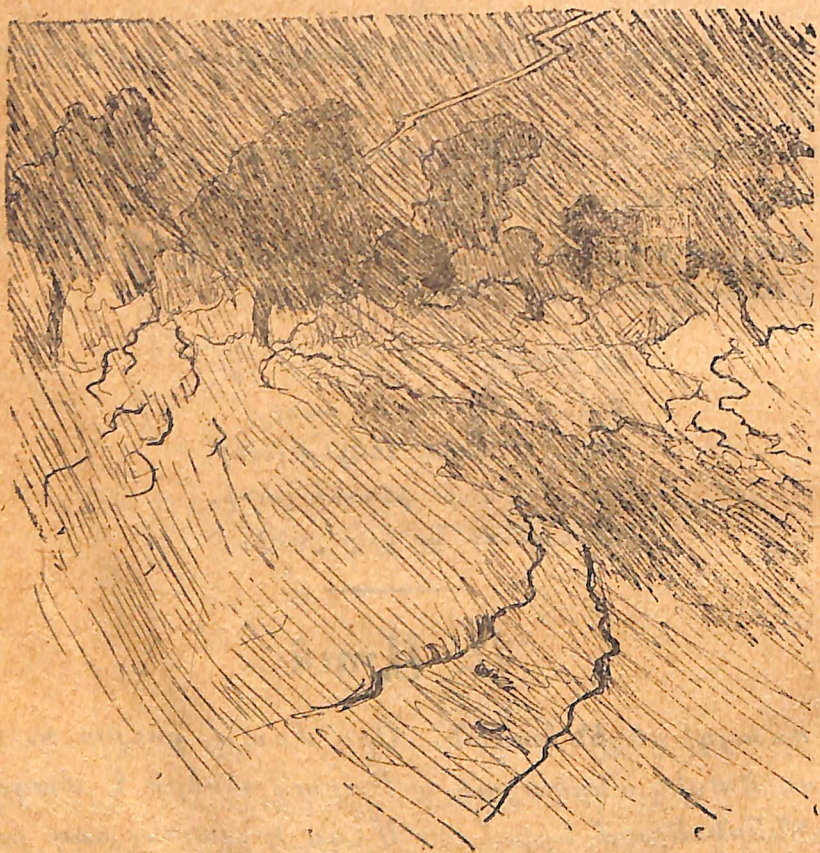
34. Աշուն

Ֆաշտ ու այգի դեղին հագան, Օրը մռայլ, ցուրտ ու տխուր,
Ծառ ու ծաղիկ մերկացան, Բարակ անձրև է մաղում.
Թռչուններն երամ երամ Մէզն է պատել սար ու բլուր,
Մեր աշխարհից հեռացան, Էլ մարդ չկայ դաշտերում:

Չար ազգաւոր ծառի վրիկ
 Չմբան երգն է կոկորւմ,
 Մարդ անասուն տուն ու բնից
 Յերուկ հիւրին սպասում:

Լեւեզրե

Կայծակի փայլուն լոյսը մի ակնթար
 թուժ աճեմ քան խաւարից հանեց ու
 յետոյ էլ խաւարի մէջ թաղեց:

Քոյրիկ զան, օգնիր շորերս փոխելի. Մա-
 րոյր, լաւ պրծանի. մի ականգ դիր. լսո՛ւ ես
 զրի չայնը. հիմի ինչ դուրեկան է անչրեւի ջը-
 պըրտոցը. տես, էն փոքրիկ կաթիլներն իրար
 գլխի դիպեցին, իրգեցաւցին. առ ունեւ կապե-
 ցին, իրար գրկած գիտեա՛ւ ուր գնացին:

35. Ժամկոչը եւ ուխտաւորը

1.

Օրւան մէկը կեռ պոչ շունը
 Իր տիրոջից նեղացած՝
 Մաքում գրեց ամենից փախչել՝
 Աղ ու հացը մոտացած.
 Բայց արի տես՝ ընկեր գտաւ.

Մեր շտապաւոր տրորին,

Դրին, վերցրին, խօսք մէկ տրին,
 Համբայ ընկան միասին:

2.

Քրտինք մտած տրոր ու շուն՝
 Սար ու ձորեր կարեցին.

Իրիկնադէմ յոգնած, դադրած՝
Մի վանքի մօտ կանգնեցին:
— Է՛հ, հերիք է, խնամի աքլոր,
Արի քնենք, որ վաղ զարթնենք,
Այս խօսքի հետ աքլորն ելաւ,
Թառեց վանքի կառուին:
Շունն էլ մեկնեց չորս թաթերը
Վանքի դռան մեծ քարին:

3.

Հուսադիմին աքլորն ելաւ,
Կանչեց իրա կուկուրիկուն:
Որտեղից էր, հէնց էդ ժամին
Ձէնը լսեց մի աղէտ
Ու այդ ձայնին ուրախ-ուրախ
Մեր աքլորին եկաւ տես:
— Բարի լոյս քեզ, քաւոր աքլոր,
Խնդրեմ ցած եկ ու դուռը բաց,
Վանքում կուգեմ աղօթել:
— Բարով եկար, սանձէր աղէտ,
Աչքիս վրայ տեղ ունիս:
Բայց խնդրում եմ դռան կշտին

Մեր ժամկոչին տես առա,
Որ շտապի ու քեզ համար
Վանքի դռները բանայ...

4.

Ուխտաւորն ուրախ ուրախ
Դէպի դուռը շրտկեց,
Բայց երբ յանկարծ շանը տեսաւ,
Ոտքերը տակը ծալեց:
Իսկ Բողաբը տեղից թռաւ,
Վրայ հասաւ աղէտին:
Պոչից բռնեց, բերանն առաւ,
Սև ուխտ քերեց իր պխին:
Շունչը կարած, կազի տալով,
Աղէտն հագիւ ազատւած
Արագ արագ վազվզելով,
Ինքն իրան փրկեց ինքնից:
— Գոնի վանքն այսպէս ժամկոչ
Իր դռան մօտ կը պահի,
Աստուած վկայ՝ նա իր օրում
Էլ ուխտաւոր չի տեսնի...

36. Ոգնիւն

1.

Ձատիկ էր: Արամն ու Հուսիկը շատ ուրախ էին. հայ-
րիկը նրանց ընծայել էր մի-մի գեղեցիկ պատկերազարդ
գիրք: մայրիկը համեղ գաթայ էր թխել, մօրաքոյրն էլ կար-
միր, դեղին ձևեր էր ներկել, իսկ քեռի Պետրոսը մի ոգնի
էր տւել իր փոքրիկ ձագերով:

— Տես, տես, Հուսիկ, ասաց Արամը. ոգնին գլուխը փշերի
միջից դուրս բերեց, տես, ինչպէս նա մտի և հացի կտորներ
է ուտում: Ա՛յ, էլի կուչ եկաւ, էլի գլուխը դուրս բերեց:

— Բճ... հիմա էլ իր սուր փշերը ցցեց, գնդակ դարձաւ,
ասաց Հուսիկը,

2.

Շուտով ոգնին նրանց ընտելացաւ, իր ձագերի հետ վա-
զում էր յետևներից, նրանց ձեռքից հաց, միս էր առնում,
մանուկներին ուրախացնում:

— Ապրի ձեր ոգնին, ասաց մի օր մայրը, մառանի
մկները կերել, ոչնչացրել է:

— Պարտէզի խլուրդներին էլ փախցրել է, ասաց պար-

տիզպանը. հիմա մեր պարտիզի կարտօֆիլը, մատաղ ծառե-
րի արմատներն էլ չեն փշանայ:

Մանուկները դարձան ու ամառը ոգնու հետ շատ խա-
ղացին, ուրախացան. եկաւ աշունը. մի օր էլ ոգնին իր ձա-
գերի հետ կորաւ: Երեխաները որոնեցին ամեն տեղ, թփերի
տակ, տերևների մէջ ման եկան, բայց ոգնին չկար ու չկար:

Մանուկները տիրեցին և լաց եղան:

3.

— Եթէ կը խոստանաք ձեռք չտալ, ես ձեզ նրա և ձա-

զերի տեղը ցոյց տամ, ասաց պարտիզանը:

— Խոստանում ենք, ասացին մանուկները:

— Ահա այնտեղ են. նրանք փոս են փորել, խոտ են բերել, տաք տեղ են պատրաստել և քնել են. նրանք ամբողջ ձմեռը պէտք է քնեն, իսկ զարնանք էլի կը զարթնեն: Եկաւ զարունը. մանուկները շատ ուրախացան, երբ ոգնին իր ձագերով մօտեցաւ նրանց և սկսեց հեռները նորից խաղալ:

37. Տղան և բռնիկը

— Նաշխուն թռչնիկ, ուր ես գնում,
Քո տունն ու բունն ումն ես թողնում.
Կաց, ինձ համար երգիր երգեր,
Ապրիր ինձ մօտ ամբողջ ձմեռ:

— Ձեր աշխարհում աշուն, անձրև,
Ծառ ու ճիւղեր առանց տերև,
Չկայ արև, տաք տաք օրեր,
Ի՞նչպէս երգեմ տնուշ երգեր:

— Նաշխուն տղայ, սիրուն տղայ,
Ձեմ մոռանայ իմ տունն ու բուն.
Երբ որ կրկին զարունը դայ,
Կը դամ, կ'երգեմ բեզ օրն ի բուն:

38. Զմեռ

Աշնան վերջին քամին եկաւ. Յուրան եկաւ. տիրեց երկրին,
Սրբեց դաշտեր, ձոր ու լեռ. ձերմակ հագաւ մեր աշխարհ.
Ու ամենքին համբաւ բերաւ, Մարդ, անասուն ծերուկ հիւրից
Թէ զալիս է ցուրտ ձմեռ, Վախենալով մտան տուն.
Ու մօայլեց երկինք, գետին, Գետն էլ լռեց ցրտի ահից,
Մէզը պատեց դաշտ ու սար: Ա՛խ, հեռու է դեռ զարուն...

Դիակեք, պատմեք և վերնագիր դրէք

39. Շողիկն ու Պէծիկը

Ձմեռն տաք իրրկում էր. Ձիւն էր գալիս, ձիւնի սպիտակ փաթիլներն ընկնում էին մութ գետնի վրայ ու քնում:
Բոլոր փաթիլներն ամպերից իջան ու անուշ քնեցին
տաք գետնի վրայ, միայն երկու փաթիլ ուշացել էին. նրանք
էլ օդի մէջ խաղ անելով, զալիս էին ցած: Քոյր ու եղբայր
էին քրոջ անունը Շողիկ էր, եղբօրը՝ Պէծիկ:

Օդի մէջ պտտւելիս՝ մի պատուհան տեսան, որից պայծառ լոյս էր երևում:

— Վա՛յ, ինչ լաւ լոյս է, ասաւ Շողիկն ու թռաւ դէպի
լոյսը, գնաց՝ թռեց պատուհանի երկաթի վրայ:

— Վա՛յ, ինչ լաւ լոյս է, ասաւ Պէծիկն ու ինքն էլ մօտե-

ցաւ, որ նստի երկաթի վրայ, բայց ոտքը սահեց, ընկաւ ցած մի թաց քարի վրայ:

2.

—Շողիկ, ընկայ, ասաւ Պէծիկը:

—Դէ վեր բարձրացի, ասաւ Շողիկը վերեւից: Պէծիկն արաւ թէ վեր թռչի՝ չկարողացաւ:

—Ձեմ կարող, ասաւ արի մօտս, Շողիկ:

—Հիմա կը գամ, իսկոյն, սպասի՛ր տեսնեմ՝ ինչ են անում, պատասխանեց Շողիկն ու նայեց պատուհանից ներս: Ներսը մի սիրուն տօնածառ կար՝ կանաչ ճիւղերը վառած մամերով ու խաղալիքներով զարդարած: Մամերը վառում, պէծիկն էին տալիս ու փայլուն բոցերն ուրախ ուրախ շարժում գէտ ու դէն: Մանուկը լիքը երեխայ էր: Ամենքն ուրախ պարբանած ծառի չորս կողմը պտտւում ու երգում էին. երգելիս էլ երբ զարթ աչքերը գցում էին ծառից կախած ձիւրին, կանֆէտներին, արջերին ու ոսկեգօծ ընկոյզներին՝ աւելի էին ուրախանում, ծափ տալիս, թռչկոտում:

Շողիկի աչքերը չլացան, երբ նայեց տօնածառին:

—Ի՞նչ լաւ տօնածառ է մրմնջաց նա:

—Ես էլ եմ ուզում տեսնել, ձայն տւաւ Պէծիկը և էլի փորձեց վեր կենալ, չկարողացաւ:

—Շողիկ, արի:

—Հիմա կը կը գամ, Պէծիկ ջան, հիմա:

—Դէ, շուտ արի:

—Այ, հիմա, հիմա, ասում էր Շողիկն ու նայում ներս:

Պէծիկը թաց, մութ քարի վրայ զոզում էր ու սպասում քրոջը:

Բայց Շողիկն այնքան տարւել էր տօնածառով, որ էլ մոռացել էր Պէծիկին: «Ինչ լաւ բան է տօնածառը», մտածում էր նա:

Այդ միջոցին երեխաներն երգեցին նոր տարւայ երգը: Շողիկն էլ ուզեց նրանց հետ երգել, չկարողացաւ. միայն պայծառ շողողաց ու ծիծաղեց:

—Շողիկ, դէ արի, ձայն տւաւ Պէծիկը լացակումած:

—Բայց Շողիկն էլ չէր լսում:

3.

Շուտով երեխաներին միրգ բաժանեցին և վերջն էլ փճակ գցեցին. տօնածառի ձիւրը, արջերը, նապաստակը, կանֆէտներն ու ոսկեգօծ ընկոյզները տւին երեխաներին:

Օխայ, օխայ, գոչում էին երեխաները և ուրախ ուրախ ծափ տալիս:

Շուտով տօնածառը վերջացաւ և երեխաները խաղալիքների հետ ցրւեցին իրենց տները: Յանկարծ Շողիկը յիշեց Պէծիկին...

—Պէծիկ, ձայն տւաւ անհանգիստ:

Բայց Պէծիկն էլ չկար...

Յաճ նայեց Շողիկը, տեսաւ, որ Պէծիկը թաց քարի վրայ այնքան լացել էր, որ հալւել, կորել էր:

«Վայ» արաւ Շողիկը, ծնկին տւաւ ու տխրեց՝ մնաց պատուհանի երկաթին մենակ նստած: Տխրեց, տխրեց, վերջն

էլ աչքերից արցունք փաղեց ու նա էլ հալւեց, բնկաւ թաց
բարի վրայ, կորաւ ..

Էն խոչն է՝
Էս մի վերմակ,
Սաստիկ ընդարձակ,
Էս տաքացնում եմ,
Էս մրսեցնում,
Դերձակներին էլ չեմ հարստացնում:

40. Տօնածառ

Մանուկները ծափ են տալիս,
Թռչկոտում են ու փաղում,
Թռչկոտում են ուրախ ուրախ,
Իրար բռնում ու ասում:
— Չան, ջան, ջան, շուտ կը փառեն
Կանաչ, կարմիր մամերը
Ու ամենքիս կը բաժնեն
Տօնածառի նւէրը:

41. Նոր տարւայ ներք

Ծերուկ պապին, նւէրն ուսին:
Էն հին տարին, — Այ նոր տարի,
Գործը պրծած՝ Գալզ բարի,
Անցաւ գնաց: Դու մեզ նւէր
Նրա ետքից ի՞նչ ես բերել,
Իջաւ սարից Արդեօք խնձոր,
Էն Նոր տարին Չի՞ր ու սալոր,

Խէ՞ սեանձ ու նուռ, Մէջը պատկեր:
Չամիչ մի բուռ... Սրա նման
— Չան մանուկներ, Ուրիշ մի բան
Թող ձեզ մրգեր էլ չգտայ
Մայրիկը տայ, Իբրեւ բնծայ:
Ինձ մօտ չկայ Կիրքն է տալիս
Էս ձեզ համար Մաքեր բարի,
Մի մի համար Երգ, ցնծութիւն,
Կիրք եմ բերել, Խաղեր սիրուն...

42. Դանակը

1.

— Մայրիկ, խանութի լուսամուտում մի գեղեցիկ, փոք-
րիկ սպիտակ կոթով գանակ տեսայ. նրա լեզուակները կոկ-
լիկ, փայլուն, սիրուն էին. ան, եթէ ես մէկն ունենայի...

— Դանակն ի՞նչ պիտի անես, Սուրիկ:

— Մատիտի ծայր կը
հանեմ, սուլիշ կը շինեմ,
տանձ, խնձոր կը կճպեմ,
քեզ համար կարտօֆիլ կը մաքրեմ. գիտե՞ս, մայրիկ Չան,
նրա գինը շատ թանկ չէ, քսան կոպէկ է:

— Քսան կոպէկ, կրկնեց մայրը և լսրեց:

2.

Փոքրիկ տղայ, ինձ օգնիր, այս կապոցը հետս բեր, ա-
սաց փողոցում մի օտարական:

— Շատ լաւ, ասաց Սուրիկը և տարաւ կապոցը:

— Առ այս տասնհինգ կոպէկը քո աշխատանքի համար.
ասաց անձանօթը:

— Այսպիսի չնչին ծառայութեան համար տասնհինգ կո-
պէկ, ոչ, ես չեմ կարող վեր առնել:

—Վեր առ, փոքրիկ, վեր առ, ասաց պարոնը և տուն մտաւ:

Սուրիկն ուրախ-ուրախ առն վագնեց և ամեն ինչ մայրիկին պատմեց:

—Ա՛յ, եթէ ես հինգ կոպէկ էլ ունենամ...

3.

Մի օր էլ սաստիկ ձիւն էր եկել: Սուրիկն իրենց դռան ձիւնը քերել, մաքրել էր: Իսկ մեր ծեր հարեանի գուռը ճով պէտք է մաքրէ, ասաց Սուրիկը և այնտեղ էլ մաքրեց:

—Շնորհակալ եմ, որ ինձ օգնեցիր, ասաց ծերունին. վերցրու այս տասը կոպէկը:

Սուրիկը շնորհակալ եղաւ, ծափ տալով վագնեց բազար. ես հիմա դանակ կ'ունենամ, դանակ, ասում էր նա:

Խանութի առաջ մի փոքրիկ աղջիկ դողդողալով լալիս էր: Նրա ձեռքից մաժնով լի ամանն ընկել, կտարւել էր:

Սուրիկը մէկ նայում էր աղջկան, մէկ նայում էր դանակին, յանկարծ աղջկայ ձեռքից բռնեց, տարաւ, մի աման մաժուն գնեց: Աղջիկն ուրախացաւ, Սուրիկն էլ ուրախ տուն վագնեց:

43. Մկան ընտանիքը

—Մայրիկ, այն ի՞նչ լոյս է, գնամ մի տեսնեմ, ասաց մկան ձագն իր մօրը:

—Զէ, բալիկս, սպասիր, երբ բոյրերդ մեծանան, նրանց աչքերը բացւեն, այն ժամանակ ես բոլորիդ կը տանեմ:

—Մայրն ամեն օր ձագերին կաթ էր տալիս, մառանից պանիր, ծեծած միս ու ճարպ բերում, կերակրում նրանց: Մի օր էլ ասաց:

—Չագուկներս, հիմա դուք մեծ էք, պէտք է ինքներդ ձեզ համար կերակուր ձարէք. ես ձեզ ամեն ինչ ցոյց կը տամ. սուս ու փուս եկէք իմ յետևից:

—Ի՞նչ մութ ճանապարհ է, ասաց մէկը:

—Շատ ոլոր-մոլոր և նեղ, է վրայ բերեց միւսը:

—Լոյս, լոյս, գոչեց երրորդը:

—Զգո՛յշ, լոյսից միշտ զգո՛յշ, ասաց մայրը. այս մեծ սենեակը խոհանոցն է. այստեղից եմ միշտ ձեզ համար ճարպ, միս, շաքար բերում: Տեսէ՛ք այս ամանի մէջ որչափ լաւ տապակած միս կայ. եկէ՛ք, կերէ՛ք: Զագերը վրայ թափւեցին ու սկսեցին ուտել:

—Այս շաքարն էլ:

—Զագերը բըռտ-բըռտ կը ծեցին, բերանները քաղցրացրին:

3.

—Մայրիկ, այս ի՞նչ լաւ տեղ է. ինչո՞ւ միշտ այստեղ չենք ապրում:

—Ի՞նչպէս կարելի է, ամեն օր մինչև ճաշ խոհարարն այստեղ կերակուր է պատրաստում, շուտ-շուտ այստեղ է

գալիս մեր թշնամի կատուն. նա, որ մկներին բռնում ու
խեղդոտում է: Ձեր հօքն էլ նա խեղդեց:

Սոհանոց մանեխիս շատ զգոյշ եղէք, աչքներդ չորս ա-
րէր ու կատին տեսնելուն պէս, իսկոյն փախէք, հեռացէք,
իմացար:

Յանկարծ մի ծրուծուող լուեց: Մայրը վազեց այն կողմը,
և ինչ տեսաւ. մի մեծ կաթնոտ ջրով լի ձաղերից մէկն, րո-
կել էր մէջը և խեղդում էր. մայրն ինչքան աշխատեց,
չկարողացաւ ազնել:

— Կնանք, գնանք, ասաց մայրը. ձեր քոյրերից մէկը
խեղդւեց, թող այս ձեզ խրատ լինի:

Նրանք իջան ներքնատուն:

— Ճարպի կտոր, ճարպի կտոր, ծւաց ձագերից մէկը:

— Ո՞րտեղ, ո՞րտեղ, լուեց ամեն կողմից:

— Ա՛յ, ա՛յ, այն երկաթէ թելերով շինած տան մէջ:

— Սպասեցէք, սպասեցէք, ասաց մայրը. դա թափաբղ
է. զրանով մկներ են բռնում, ոչ մի անգամ չսխալւէք ու
մանէք այդտեղ:

— Սա ի՞նչ է, ասաց մի մուկ, զլուխը կոխելով փարչի մէջ:

— Փախէք, փախէք, կատուն եկաւ, գոչեց մայրը, բո-
լորն էլ անյայտացան:

44. Իղիկ

Թելիկ- մելիկ, իմ իլիկ,

Ծէրդ բիգ ու սրուլիկ.

Թմբուղդ կոր ու կոր,

Շալկած թելը միշտ ոլոր:

Մանի, մանուցիկ մատնդ,

Ճարպիկ բանուցիկ մատնդ.

Մանդ մանի, թել արան,

Կտորած սրախ լոյս արան,

Մանդ մանի,

Թել հանի,

Թելը տանեմ, աղին տամ,

Աղէն գլխայ,

Սեւփող տայ,

Պարտաւիրոջ հախին տամ:

Էն գլխից էս գլուխ

Մենք համկալ ենք, իլիկ ջան.

Էս մատներս իմ կակուղ

Քեզ պըտտելուց կոշտացան.

Մանդ մանի, քանի կառ,

Իմ դարդերն են անպակաս:

Քողարը

Քակի ծայրի անեւակից չայն է
լաւում: Քողարն անեւակիստ վաւկլում է
նրա չորս կողմը. կանգ է առնում, ականգ,
դնում, հռաւում է ինքն իրեն.

— Ի՞մ տէրս ինչպէս հոսաւ, որ չտեսայ էս.

ով կարող է լինել . . .

Քողարի ինքը բան չի կորու՞ծ. շուտ
ու մուտ է գալիս. հաչում հա հաչում է,
դուռն է չանկուռում, քուչուտում է պա-
տը դէպի վեր, ուզում է լուսամուտից
ներս նայի, բան չի տեսնում :

— Ասումս ի՞մ, էլի ինչ փորձանք է գալու
գլխիս. մի ամիս առաջ մեր բակից ինչեր ա-
սես չտարան. սիրուն գառնուկին պրուպրու-
ան իշուկին, հաւ ու ելւերին : Մեր տան
մեջը, էն սիրելի մերուկը, ճրփան բարկապա-
մբաս. ամօթից փչ էր մտում գետինը մոնէի:

Քողարը հաչում հա հաչում է. դուռն է
չանկուռում. յանկարծ դուռը բացւեց, դռան
միջին երեսաց իր տէրը :

Խսկոյն փոխւեց Քողարը. փուլեց գետ-
նին, փորսող տալով ծօտեցաւ տիրոզը. նայ-

ում էր արտասուկից ալիքով. և ինքն իրեն
ասում. —

— Աս մեղի չունի՞մ :

Անցաւ մի շաբաթ, անցաւ էլի եօթն օր.
Քողարն էս բանը չի մոռանում ու չի մոռա-
նում. տիրոզը պատահելիս փուլում է գետ-
նին ու ասում.

— Աս մեղի չունի՞մ, արդեօք ինչ է ի՞մ սխա-
լը. է՞մ հասկանում :

45. Դատաւորը

Մի վաճառական քսակը կորցրեց. — Քսակիս մէջ երկու
հարիւր մանէթ կայ, ով գտնի, կէսը կտամ իրեն, յայտա-
րարեց նա:

— Ես եմ գտել քո քսակը, ասաց մի խեղճ մարդ. վեր-
ցրու և տուր ինձ կէսը:

— Քսակիս մէջ մի թանկագին քար էլ կար, ասաց վա-
ճառականը՝ բեր էն էլ, որ տամ հարիւր մանէթը:

Խեղճ մարդն ինչ տեսակ զարծրեց՝ չեղաւ ու չեղաւ.
Վաճառականը խոստումը չկատարեց:

Փորձը հասաւ դատի:

— Եթէ քո փողի հետ թանկագին քար էլ կար, նշանա-

ում է, այս քսակը քոնը չէ, վճռեց դատաւորը. փողը մնում է գտնողին, իսկ դու գոիր քո քսակը:

26. Շիմօն

1.

Շիմօ, եկ ինձ մօտ, առում էր Նազիրին իր կապիկին:
Շիմօն վազում, նստում էր փոքրիկ տիրուհու մօտ,
նրա հետ խաղում, ուտում, խմում էր
և բոլոր տաածները կատարում:

— Շիմօ, տես, արկնիկիս շորը կեղ-
տոտել է, առում էր Նազիրը: Շիմօն
տանում, լւանում, չորացնում, ար-
թուկում և բերում էր:

Ամեն առաւօտ Շիմօն Նազիրի սե-
նեակը մաքրում, փոշին սրբում և ծաղկամանները ջրում էր:

— Շիմօ, գնա, նաւթ բեր, առում էր Նազիրը:

Շիմօն բազարից նաւթ էր բերում:

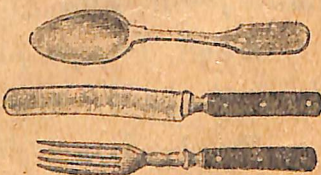
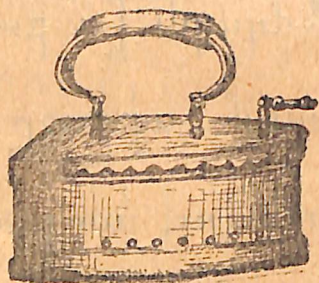
2.

Մէկ անգամ էլ Շիմօն մայրիկի ակնոցներն աչքերին
դրած, բազկաթուռի մէջ բազմած գուլ-
պայ էր գործում:

— Մայրիկ, մայրիկ, եկ տես, Շի-
մօն ի՞նչ է անում, ծիծաղելով կանչեց
Նազիրը. մի տես, ի՞նչ լաւ է գործում:

Այս խօսքերի վրայ Շիմօն իսկոյն
վեր թռաւ տեղից, մայրիկի շալը գըլ-
խին զցեց և նազ անելով շորորաց:

Մէկ-մէկ անգամ էլ Շիմօն Նազի-
րի հետ սեղան էր նստում, անձեռոցի-
կը վիզն էր կապում, գլալով ապուր
խմում, զանակով միս կտրում, իսկ
պատառաքաղով ուտում:

Ձիրով չլաժեղ .

Մեծ պատի երկու լաբբին է: Մանուկներ Ու-
կանի տանը թէկը մոտենալ, տապալ դուրս է գա-
լիս. գնում էն շնորհաւոր պատ ատելու: Գիւ-
ղի տէրտէրը, ներս մտաւ թէ չէ՝ բոլորը ոտքի
կանգնեցին: Մոռեւ եկան թե՛ն ու փոքրը. տէր-
տէրի ազը հաճութեցին: Ամենից վերջը մօ-
տեցաւ պատիկ հարար: Հանկարծ լսեց Ու-
կանի ուժեղ շայնը.

— իսկա՛ զան, Ուկտիսաւ, տէրտէրը հապարից
թէկ է գալիս մեր տուն, խաչաւորդ է. թիխ-
նի չուկ չլաժեղ արա՛ւ քեր:

— Ինչ չլաժեղ, չէ որ պատ է, շայն տւին ա-
մեն կողմից.

— Իսկ դէ լաւ. Ուկտիսաւն պատաւ չլաժեղ,
կանկ:

Իսկապէս գնում, ինքն իրեն մտածում է

—Ո՞րք ես պատուի չեմ տալ. հա՛, իմացայ
իւղ չեմ անի, չե՛րով կանեմ. չտապեմ
չտապեմ՝ չուէ ու չե՛րք պատրաստեմ

47. Ղարիպ Մշեցի

Ղարիպ ախպէր, արի մեր տուն, Իմ պաղ ջուրս, սեւ-չոր հացս,
Բուք-բորանին ուր կ'երթաս, Քեզ պէս ախպոր հալալ է:
Հերիք այդքան թափառելով, Մշակ ախպէր, արի մեր տուն,
Սև դարպերդ բամբուն տաս: Դարդ ու ցաւդ ինձ պատմէ,
Անտուն ախպէր, արի մեր տուն, Լաց լացի տանք էս մեծ տանին,
էս էլ հայի օջախ է, Սիրտս լացի կարօտ է...

Աղքատի տունը ամառն էլ բուք ու բորան է:

48. Խեղճ ծերունի

Մի օր թագաւորն ու իր վեզիրը պտույտի ելան ժողո-
վերդի մէջ. տեսան մի ծերունի մարդ՝ ոտները վեր քաշած

գետի մէջ կանգնել կտաւ էր լանուամ: Թագաւորը մօտե-
ցաւ ծերունիին և հարցրեց.

— Ծերունի, շատ ես ապրել, շատ բան կը գիտենաս, ա-
սա՛ տեսնեմ, աշխարհն ի՞նչպէս գտար:

— Աշխարհը գտայ ինձ պէս. — պատասխանեց ծերունի:

— Ինչը ի՞նչ արիր, նորից հարց տուց թագաւորը:

— Ինչը տւի երեսուն երկուսին, բան չաւելացաւ, պա-
տասխանեց ծերունի:

— Զրազացդ ի՞նչպէս է:

— Թագաւորն ապրած կենայ, սարը ձիւնը դրել է, ջուրը
սառել է, ջրազացս չի բանում:

— Լաւ, ծերունի. ասաց թագաւորը, հիմա երկուսունն ես
թէ երեքումը:

— Իմ բարի թագաւոր, երկուսը վազուց երեք եմ արել,
պատասխանեց ծերունին:

— Խելացի ծերունի, դու կարող ես սաղ լաւ փետել:

— Ինչպէս չէ, ինչպէս չէ, թագաւորն հաստատ մնայ.
դրա լաւ վարպետն եմ:

Այդ խօսքերից յետոյ թագաւորը ծերունուն մնաս բա-
րե ասելով, վեզիրի հետ հեռացաւ:

Մի փոքր ճամբայ կտրելուց յետոյ թագաւորն ասաց
վեզիրին:

2.

— Հր՛, վեզիր, բան հասկացար ծերունու ասածներից:

— Ոչ մի բան չհասկացայ. թագաւորն ապրած կենայ,
ոչ մի բան, պատասխանեց վեզիրը:

— Քեզ երեք օր ժամանակ եմ տալիս, որ այն ծերունու
պատասխանների միտքն իմանաս ու ինձ ասես. եթէ ոչ
գուխդ կտրել կը տամ:

Վեզիրը մտածեց, մտածեց, տեսաւ չի կարող գտնել,
ճարը կտրած, երկու գրպանն էլ ոսկով լիքը լցրեց և գնաց

ծերունի մօտ:

Այ խելացի ծերունի, այն օրը թագաւորն ինչ էր հարցնում քեզ, դու ինչ էիր պատասխանում. խնդրում եմ՝ նրանց միտքը մէկ-մէկ ինձ ասես:

Ո՛չինչ, վէզիր, պատասխանեց ծերունին, դատարկ բաներ էին:

— Ինչպէս թէ դատարկ. եթէ չկարողանամ իմանալ, թագաւորը գլուխս կտրել կը տայ. խնդրում եմ՝ ասես, կեանքս ազատես:

Այս խօսքերի հետ վէզիրը գրպանի մէկը դատարկեց ծերունու առաջ:

Ծերունին չտեսնելու տւեց:

3.

— Բարի ծերունի, նորից խնդրեց վէզիրը և միւս գրպանն էլ դատարկեց. խնդրում եմ՝ մի ուշացրու, ասան, օր չմնաց, երեք օր ժամանակ է տւել:

Ծերունին հաւաքեց ոսկիները և ասաց. — Թագաւորի հարցին թէ՛ աշխարհըն ինչպէս գտար, ես էլ պատասխանեցի՝ ինձ պէս, ասել կուզէի թէ՛ իմ կեանքի պէս աշխարհը տանջանք ու չարչարանք է:

Հարցրեց, թէ ինն ինչ արի. ես էլ ասացի՝ ինն տւի երեսուն երկուսին, բան չաւելացաւ. այդ էլ այն է թէ՛ տարւայ ինն ամսւայ աշխատանքս տւի ատամներիս, բան չաւելցաւ:

Ջրադացի մասին էլ որ հարցրեց, իմ խօսքն էլ այն էր, որ գլուխս սպիտակել է, արիւնս սառել, ատամներս չեն բանում:

Միւս հարցը՝ թէ երկուսումն ես, թէ երեքում, ես էլ պատասխանեցի թէ երեքում. ուզեցայ հասկացնել, թէ երկուսումն հետ փայտ էլ եմ բանացնում. երեքով եմ քայլում, այդ էր, էլ ուրիշ ոչինչ, վէզիր:

— Ծերունի, հապա չասիր թէ սազն ինչ էր:

— Այդ սազն էլ դու ես, այ, եկար մօտս, մի լաւ փեղեցի

Վէզիրի ճարը ինչ. շնորհակալութիւն տալով՝ հեռացաւ ծերունուց և երեք օրը լրացած, ներկայացաւ թագաւորին իր պատասխաններով:

Ապրիս, վէզիր, ասաց թագաւորը, բայց սաղը մոռացար. դա ինչն էր:

— Թագաւորն ապրած կենայ, մեղքս ինչ թագցնեմ. այդ սազն էլ ես էի, որ երկու գրպան ոսկի տւի ծերունուն և գլուխս ազատեցի:

— Թագաւորը քան-քան ծիծաղեց վէզիրի միամտութեան և ճշմարտախօսութեան վրայ և ներեց նրան:

49. Փաթիլները

Չարածճի ու կուարար

Փաթիլները պաղ ձիւնի

Ուրախ խաղում, դարկում իրար,

Հրհրում են մին մինի:

Ապա յոգնած իջնում գետին,

Գրկում են իրար հետ

Ու ջուր կտրած, երգով ու ժգին

Առաջ փազում դէպի գետ:

Նրանցէք, պատմեցէք և վերնադիր դրէք *անշն*

Գրեցի պատմ.

անշն

Արուրուկը .

„Յակն ուկի է ... Ժի օր փլամ
հայարն հայարն արուրուկն ասաց

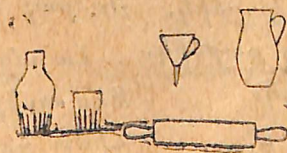
— Շերտիք թէ *անշն*

Առաւ, անօր է .

Ժի պարձեալս գնիք ինչ ծառ ,
հաստափորիկ կաւ է անօր .

Սրտեղից եւ՞ գալիս բաւ եւ .

Յակն կաւ է . թէկուզ հալես :

50. Խորամանկ աղւեսը

Քաղցած աղւեսը շատ ման եկաւ, որ մի բան գտնի, փորը կշտացնի, բայց բան չգտաւ։ Մէկ էլ տեսաւ մի խումբ ագռաւներ, խորամանկը փռւեց ձիւնի վրայ, ոտքերը մեկնեց ու ձկնացաւ սատկած։

— Դն, դն, դն, գնանք աղւեսի աչքերը հանենք, նախաճաշ անենք, կուսեցին ագռաւները։

— Միթէ նա սատկած է, հարցրեց մէկը։

— Չգոյշ կացէք, խորամանկը փորձանք կը բերէ։

— Բայց նա չի շարժուում։

— Տես, շունչ էլ չի պոնում։

— Իսկապէս, աչքերն էլ անշարժ են։

— Չէ, նա սատկած է, ասաւ մի ագռաւ և վրայ հասաւ, պոչը պինդ կտցեց ու յետ յետ փախաւ։

Աղւեսը անշարժ պառկած էր գետնին։

— Սատկած է, սատկած, ասաց մի ուրիշը և վրայ հասաւ, որ աչքը հանէ։

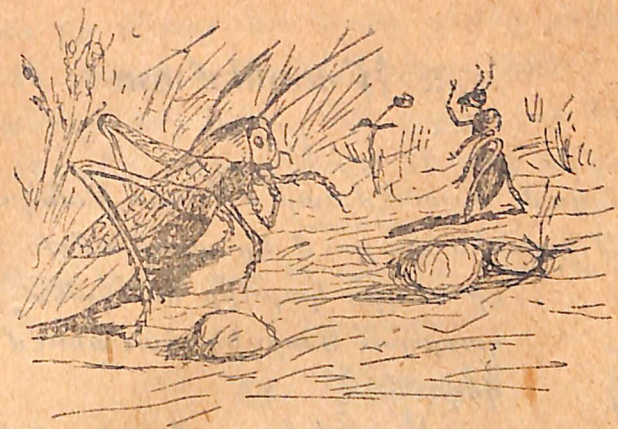
Աղւեսը հնազ արաւ ու բռնեց։

51. Աղւեսը

Աղւեսն եկաւ լանջիկ լանջիկ, Ուզեց կծել՝ դունչը կալայ, Ու քաշ տալով բակը տարայ։

Միտքն էր ընկել անուշ քարճիկ, — Հաչան, վազան, Բոզար, Շիրին, Ուզեց մտնել հաւի բնիկ։ Չէն տւեցի մեր շներին, Հիմա դու տես էս քաջերին, Գողի գլխին ինչ օր դրին։

Պատի ետքից յանկարծ ելայ, Էդ աղւեսի ոտքն առայ։

52. Ճպուռն ու մրջիւնը

Թըռի-վըռի մի ճպուռ

Ողջ ամառը շուռ ու մուռ

Երգեց, ճռաց,

Ճըռճռաց։

Մին էլ ըհը՝ ձմեռը

Փռեց իրա թևերը,

Բացեց դորզը սպիտակ,

Դաշտերն առաւ ձիւնի տակ։

Եկան օրեր ցրտաշունչ,

Ճպուռն ընկաւ լուռ ու մունջ։

Քաղցած փորին էլ ինչ երգ,

Ցուրտը տարաւ ոտ ու ձեռք։

Չընգրը-զընգրը դողալով,

Ծանր ծանր սողալով,

Նա մրջիւնին ասում էր.

«Գլխիդ մատաղ, սանամէր,

Մի ճար արա, շունչ առնեմ,

Ցրտից սովից չմեռնեմ.

Կերակրի, տաքացուր,

Մինչև դարուն ապրեցուր»։

— Ինչ խաբար է, իմ սանիկ,

Չարմանում եմ, ո ջանիկ.

Չաշխատեցիր ամառը.

Ասա, ինչ էր պատճառը։

— Էդպէս բանի, սանամէր,

Էլ ով ժամանակ ունէր.

Էն խոտերում բուրաւէտ

Երգում էի մերոնց հետ։

— Երգում էիր, շատ բարի.

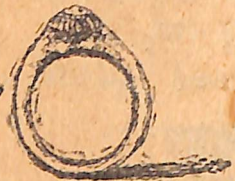
Այժմ էլ բռնի վերվերի,

Քամին ծափ տայ՝ դու պարի։

53. Մատենատ

1.

Մէկ անգամ մատենատը մի շատ թանկագին մատա-
նի դրեց: Մատանին փայլում էր արևի նման, պէծ պէծին
էր տալիս կարմիր ու կանաչ, դեղին ու
կապոյտ: Մարդիկ հաւանում էին և շատ
գովում:

Մատենատը մտածում էր, թէ ինքն
բոլոր մատներից սիրունը և լաւն է: Մի օր
էլ պարծենալով ասաց միւս մատներին.

— Երանի գիտենամ՝ դուք ինչո՞ւ համար էք իմ մօտ
շարւած. ի՞նչ բանի էք պէտք. տեսէք, ես ի՞նչպէս փայլում
եմ, մարդիկ միշտ ինձ են նայում և գովում:

2.

— Եթէ այդպէս է, հպարտ բոյրիկ, էլ մենք քեզ ընկեր
չենք լինի. գնա՛, ապրիր, ինչպէս ուզում ես, ասաց բռնի:

Բոլոր մատները համաձայնեցին: Երկու օր յետոյ մատ-
ենատը մի շատ գեղեցիկ վարդ տեսաւ և ուզեց պոկել:

Ոչ մի մատ նրան չօգնեց: Որչափ աշխատեց, չարշար-
եց, չկարողացաւ վարդը պոկել:

— Մենք քեզ չենք օգնի, ասաց մեծ մատը:

Մի երկու օր էլ դրա վրայ անցաւ. մատենատն ու-
զեց բալ քաղել: Միւս մատներն էլի չօգնեցին. դէս ու դէն
ընկաւ, շատ-շատ շարշարեց, չկարողացաւ բալ քաղել:

— Մենք քեզ չենք օգնի, ասաց ցուցամատը:

Մի օր էլ մատենատն իր տիկնիկին ուզեց զարդարել,
որ հետն խաղայ, որչափ շարշարեց, չկարողացաւ:

Մատենատը նոր հասկացաւ, որ ինքը մէն մենակ բա-
նի պէտք չէ: Նա դիմեց միւս մատներին, որ իրեն օգնեն:

— Մենք քեզ չենք օգնի, ասացին բոլոր մատները միասին:

Մատենատը մոլորեց, գլուխը կախեց. մտածեց և

հասկացաւ իր սխալը. նա նորից դիմեց ընկերներին, որ ի-
րեն ներեն, առաջւայ նման ընկեր լինին:

Մատները ներեցին: Այն օրից դէսը ձեռքի մատները
նային սիրով և միշտ օգնում են մէկ մէկու:

Մի ձեռքը ծափ չի առաւ, եւ ազա, դու ազա, մեր աղունը մի ազա:

54. Դարբին

Կառնը ձեռքին, գնդանն առաջին,
Քիթ, երես մբոտ գարբնոցի միջին,
Կաշէ գոգնոցն առաջը կապած՝
Լոկի կանգնած է մեր թաշօ դարբին:

Փութը փռն հա փռն փշում է փշում,
Կայծեր ու մոխիր դէս ու դէն սփռում,
Երկաթի մի շերտ հնոցը կոխած՝
Սաստիկ առջիցը կարմրում է, կակղում:

Խէչօն հանում է երկաթի շերտը,
Ձեգանի վրայ կռնում, ծեծում,
Երեսում նրանից պայտ, մեխ ու կապին
Եւ իսկօյն ջրի տաշտակը կօխում:

Թշշում է երկաթը ցուրտ ջրի միջին,
Ամպի պէս փռում տաք տաք գոլորշին,
Կրկին պնդանում, կրկին փափկանում,
Մինչև որ պատրաստ շարտում գետին:

Այսպէս ամբողջ օր մեր դարբին թաշօն,
Կրակի առաջ, այն կեղտ ու մրում,
Մի կտոր չոր հաց ճարելու համար,
Գուշ-ձիգ անելով իր կեանքն է մաշում:

55. Խոնարհութիւն մանուկը

1.

Ժամանակով չարչու մէկը մի խանութպանի ծախում է տասը ձու, փողը կանխիկ չի առնում, այլ գրում է ապառիկների գրքում:

Գրում է և մոռանում. մէջտեղն անցնում է տասը տարի. մի օր էլ ապառիկների գիրքը թերթելիս՝ մէկ էլ աչքին է ընկնում, որ խանութպանը տասը ձւի գին պարտք է մնացել:

Միտք է անում՝ միտք ու վեր է կենում, գնում թագաւորի մօտ զանգատ:

— Թագաւորն ապրած մնայ, ասում է չարչին, էսօրից տասը տարի առաջ ես այս ինչ խանութպանին ծախել եմ տասը ձու, բայց փող չեմ առել. Հիմա դու տես, եթէ այդ ձւերն իմ ձեռքին մնային, ես թուխսի տակը կը դնէի. տասը ձւից դուրս կը գար տասը ձուտ, այդ տասը ձուտը թուխս կը դնէի, նրանցից ամեն մէկն էլ տասը ձուտ կը հանէր, էդ բեզ կը լինէր հարիւր ձուտ. հարիւր ձուտն էլ նորից թուխս կը դնէի, կ'ստանայի հազար ձուտ, որ հաշւում եմ, տասը տարւայ մէջ ինչ մեծ հարստութիւն կը բռնէ իմ տասը ձուն, էլ ասել չի լինի: Հիմա խնդրում եմ, աղաչում եմ, իմ փողերը հաշւածիս պէս լրիւ առնես խանութպանից, ինձ տաս:

Թագաւորն իսկոյն կանչել է տալիս խանութպանին, խանութը ձեռքից խլում, յանձնում է չարչուն:

2.

Այս դէպքից մի քանի օր յետոյ թագաւորը հագուստը փոխած՝ վէզիբի հետ ման է գալիս քաղաքում: Փողոցով անցնելիս, նրանք պատահում են մի խումբ երեխաների, որոնք ընկոյզ են խաղալիս լինում:

Մանուկներից մէկն ասում է. — Ընկերներ, հերիք է ընկոյզ խաղանք, հիմա էլ արիք թագաւորի դատաստանը խաղանք. այ ես կը լինեմ թագաւորը, Մինասը չարչին, Օնիկն

էլ խանութպանը, մնացածներդ էլ ժողովուրդ եղէք: Տեսէք, ես ինչպիսի դադաստան կը կտրեմ:

Թագաւորն ու վէզիբը հետաքրքրւում են և հեռու կանգնում, նայում:

Մինասը գալիս է մանուկ թագաւորի մօտ և ասում.

«Թագաւորն ապրած մնայ, խանութպան Օնիկը տասը տարի առաջ ինձ պարտ էր տասը ձու, եթէ այդ ձւերը իմ ձեռքին մնային, թուխսի տակ կը դնէի, տասը ձւից դուրս կը գար տասը ձուտ. այդ տասը ձուտն էլ թուխս կը նստէին, ամեն մէկը կը հանէր տասը ձուտ, այդ կը լինէր հարիւր ձուտ. ու այսպէս գնալով-գնալով մինչև օրս մեծ գումար կը բռնէր, խնդրում եմ դատ անես, Օնիկից փողերս լրիւ առնես տաս ինձ:

3.

— Չայնդ կարիր, անպիտան չարչի, բարկացած պատասխանում է մանուկ թագաւորն, այդպէս էլ բան լինի. գնա մի պառաւի հարցրու, տես թէ ինչ կ'ասէ: Մի թուխսն իր տասը ձուտը տասը հաւ չի կարող դարձնել: չէ՞ որ կատու կայ, շուն կայ, ուրուր կայ, ցաւ կայ, դռն տակ մնալ կայ, հազար ու մի փորձանք, ես ո՞ր մէկն ասեմ...

Ես էլ մեր թագաւորը չեմ, որ բան չհասկանամ. շատ շատ՝ առ քո տաս ձւի տասնապատիկը:

Մանուկ ժողովուրդն ուրախ-ուրախ ծափ է տալիս. «Ապրած կենայ մեր թագաւորը, այ արդար դատաստան»:

Այստեղ թագաւորը լեզուն կծում է ու վէզիբի հետ խօսիչն դառնում պալատ:

Միւս օրը թագաւորը պալատ է բերել տալիս իմաստուն մանուկին և նշանակում է իրեն խորհրդատու. խօսք չկայ, որ իր վճիռն էլ փոխում է, խանութպանին յետ է դարձնում խանութը, չարչուն էլ տալիս է հարիւր ձու:

Մարդ կայ հազար արծէ,

Հազար կայ մէկը չարծէ:

Էն մարդը որ հազար արծէ,

Անպէտքին քով փող չարծէ:

Յորեկ եղաւ, ոչխարն եկաւ,

Ազիզ բալէս քնած մնաց.

Վեր ել, բալայ, անուշ ճղա՛,

Արտիկ արւս, Ժիթիկ Բանս,

Արթիկ-Ժիթիկ տոտիկ արւս.

Խոպապա, բալիկ, խուշ անուշ,

բալար ու նուշ, թուշ անուշ:

56. Տէրն ու ծառան

1.

Աստուած բարի տայ ձեզ էլ, երկու ախպօրն էլ: Լինում են չեն լինում, երկու աղքատ ախպէր են լինում: Մտածում են՝ ինչ անեն, ոնց անեն, որ իրենց առւնը պահեն: Վճռում են՝ փոքրը տանը մնայ, մեծը գնայ՝ մի ունեւորի ծառայ մտնի, ոռճիկ ստանայ զրկի տուն:

Էսպէս էլ մեծը վեր է կենում, գնում մի հարուստի մօտ. ծառայ մտնում:

Ժամանակ նշանակում են մինչև մին էլ գարնան կրկնի ձէն ածելը: Էս հարուստը մի չլսած պայման է գնում ծառային: Ասում է. մինչև էն ժամանակը թէ դու բարկանաս՝ դու հազար մանէթ տուգանք տաս ինձ, թէ ես բարկանամ՝ ես տամ:

—Ես որ հազար մանէթ չունեմ, ըրտեղից տամ, ասում է ծառան:

—Բան չկայ, փոխարէնը ինձ տասը տարի ձրի կը ծառայես:

Տղէն մին վախենում է էս տարօրինակ պայմանից, մին էլ մտածում է, թէ ի՞նչ պէտք է պատահի: Ինչ ուզում են անեն, ես եմ ու չեմ բարկանալ, պրծանք գնաց: Իսկ եթէ իրենք կը բարկանան, թող իրենք էլ տուժեն իրենց զրած պայմանով:

Ասում է լաւ, համաձայնում է: Պայման կապում են ու մտնում է ծառայութեան:

Միւս օրը վաղ տէրը վեր է կացնում ծառային, զրկում է արար հնձելու:

—Գնա, ասում է, քանի լուս է՝ հնձի, որ մութն ընկնի, կը գաս:

Ծառան գնում է, ամբողջ օրը հնձում, իրիկունը յոգնած գալիս է տուն: Տէրը հարցնում է.

—Էդ ո՛ւր եկար:

—Դէ արեւ մէր մտաւ, ես էլ եկայ:

—Չէ, էդպէս չի: Ես քեզ ասել եմ, քանի լուս է՝ պէտք է հնձես: Արեւ մէր մտաւ, բայց տես, նրա ախպէր լուսնեակը դուրս եկաւ, Սա ինչ պակաս է լոյս տալիս...

—Էդ ո՞նց կը լինի... զարմանում է ծառան:

—Հը՛, դու արդէն բարկանում ես, հարցնում է տէրը:

—Չէ, չեմ բարկանում... ես միայն ասում էի՝ յոգնած եմ... Մի քիչ հանգստանամ... կըղկղում է վախեցած ծառան ու գնում նորից հնձելու...

Հնձում է, հնձում, մինչև լուսնեակը մէր է մտնում:

Բայց լուսնեակը մէջ է մտնում թէ չէ, դարձեալ արեգակն է դուրս գալի: Ծառան ուժասպառ տրտում վեր է ընկնում:

—Վայ, քու արտն էլ հարամ ըլի, քու հացն էլ, քու տւած ոտճիկն էլ... սկսում է հայհոյել յուսահատւած:

—Հը՞, դու բարկանում ես, կանգնում է գլխին հարուստը: Երբ որ բարկանում ես, մեր պայմանը պայման է: Ել չասես թէ քեզ հետ առանց իրաւունքի վարւեցին:

Ու պայմանի ուժով ստիպում է, ծառան կամ հազար մանէթ տուգանք տայ, կամ տասը տարի ձրի ծառայի:

Ծառան մնում է կրակի մէջ: Հազար մանէթ չունէր, որ տար, հոգին ազատ անէր. տասը տարի էլ էս տեսակ մարդու ծառայելն անկարելի բան էր: Միտք է անում՝ միտք, վերջը հազար մանէթի պարտամուրհակ է տալի հարուստին, դառն ու դատարկ վերադառնում տուն:

2.

—Հը՞, ի՞նչ արիր, հարցնում է փոքր ախպէրը: Ու մեծ ախպէրը նստում է, գլխի եկածը պատմում, ինչպէս որ պատահել էր:

—Բան չկայ, ասում է փոքրը, դարդ մի անի, դու տանը կաց, հիմա էլ ես գնամ:

Վեր է կենում, հիմի էլ փոքր ախպէրն է գնում, ծառայ մտնում էլի նոյն հարուստի մօտ:

Հարուստը դարձեալ ժամանակը որոշում է մինչև կրկնի ձէն ածելն ու պայման է գնում, որ եթէ ծառան բարկանայ, հազար մանէթ տուգանք տայ կամ տասը տարի ձրի ծառայի: Թէ ինքը բարկանայ, հազար մանէթ տայ ու էն օրից ծառան ազատ է:

—Ձէ, էդ քիչ է, հակառակում է տղէն: Թէ դու բարկանաս, դու ինձ երկու հազար մանէթ տաս, թէ ես բարկանամ, ես քեզ երկու հազար մանէթ տամ, կամ քսան տարի ձրի ծառայեմ:

—Լաւ, ուրախանում է հարուստը: Պայմանը կապում են,

ու այժմ էլ փոքր ախպէրն է մտնում ծառայութեան:

Առաւօտը լուսանում է, էս ծառան վեր չի կենում տեղիցը: Տէրը դուրս է գնում, տուն գալի, էս ծառան դեռ քնած է:

—Այ տղայ, դէ վեր կաց է, օրը ճաշ դառաւ:

—Հը՞, բարկանում ես դու. գլուխը վեր է քաշում ծառան:

—Ձէ, չեմ բարկանում, վախեցած պատասխանում է տէրը. միայն ասում եմ, պէտք է արտը գնանք հնձելու:

—Հա որ էդ ես ասում, ոչինչ, կը գնանք, ի՞նչ ես վրադում:

—Վերջապէս ծառան վեր է կենում, սկսում տրեխները հագնել: Տէրը դուրս է գնում, ներս է գալիս, սա դեռ տրեխները հագնում է:

—Այ տղայ, դէ շուտ արա, հագի է...

—Հը՞, հօ չե՞ս բարկանում:

—Ձէ, ո՞վ է բարկանում, ես միայն ուղում էի ասել՝ ուշանում ենք:

—Հա, էդ ուրիշ բան է, թէ չէ պայմանը պայման է:

Մինչև ծառան տրեխները հագնում, մինչև արտն են գնում, ճաշ է դառնում:

Ել ինչ հնձելու ժամանակ է, ասում է ծառան. տեսնում ես՝ ամենքը ճաշում են, մենք էլ մեր ճաշն ուտենք՝ յետոյ:

Նստում են, ճաշ ուտում: Ծաշից յետոյ էլ ասում է. «Մշակ մարդիկ ենք, պէտք է մի քիչ էլ քնենք, հանգստանանք՝ թէ չէ»: Գլուխը կոխում է խոտերի մէջ ու քնում մինչև իրիկուն:

—Տօ, վեր կաց է, մթնեց է, ուրիշները հնձեցին, մեր արտը մնաց... Վայ քու դէսը զրկողի վիզը կոտրւի, վայ քու կերածն էլ հարամ ըլի, քու արածն էլ. էս ի՞նչ կրակի մէջ ընկայ... սկսում է գոռգոռալ յուսահատւած տէրը:

—Հը՞, չլինի թէ բարկանում ես. գլուխը վեր է քաշում ծառան:

—Չէ՛ հո՛վ է բարկանում, ես ասում էի թէ, մթնել է, տուն գնալու ժամանակ է։

Հա՛, էդ ուրիշ բան է. գնանք, թէ չէ հօ մեր պայմանը գիտես. վա՛յ նրա մեղքը, ով բարկացաւ։

Գալիս են տուն։ Տեսնում են, հիւր է եկել։

Ծառային զրկում է թէ՛ գնա ոչխար մորթի։

—Ո՞րը։

—Որը կը պատահի։

Ծառան գնում է։ Մի քիչ յետոյ լուր են բերում հարուստին, թէ հասի, որ քու ծառան ամբողջ հօտդ կոտորեց։ Էս հարուստը վազում է, տեսնում է՝ ճիշտ որ, ինչ ոչխար ունի, բոլորը ծառան մորթել է։ Գլխին տալիս է, գոռում։

—Էս ի՞նչ ես արել, ա՛յ անաստեաժ. քու տունը քանդւի, ի՞նչի իմ տունը քանդեցիր։

Դու ասիր՝ «որ ոչխարը պատահի՝ մորթի», ես էլ եկայ, բոլորը պատահեցին, բոլորը մորթեցի. ուրիշ աւել պակաս ի՞նչ եմ արել, հանգիստ պատասխանում է ծառան. բայց կարծեմ զու բարկանում ես...

—Չէ, բարկանում չեմ, միայն ամառսս գալիս է, որ էսքան ապրանքս փչացաւ...

—Լա՛ւ, որ բարկանում չես, էլ կը ծառայեմ։

3

Հարուստը մտածում է՝ ի՞նչ անի, որ էս ծառայիցն ազատւի. Պայման է կապել մինչև մին էլ գարնան կրկի ձէն ածելը, այն ինչ դեռ նոր են մտել ձմեռը. դեռ հրտեղ է գարունն ու կրկուն...

Միտք է անում՝ միտք, մի հնար է մտածում. կնոջը տանում է անտառում մի ծառի վեր հանում ու պատւիրում, որ «կուկու» կանչի. ինքը գալիս է ծառային տանում թէ՛ արի, գնանք անտառը որսի։ Հէնց անտառն են մտնում թէ չէ՛ կինը ծառի վրայից կանչում է—«կուկո՛ւ, կուկո՛ւ»...

—Հը՛, աչքդ լուս, ասում է ծառային տէրը. կրկուն

կանչեց, ժամանակդ լրացաւ...

Տղէն գլխի է ընկնում տիրոջ խորամանկութեանը։

—Չէ, ասում է, հո՛վ է լսել որ տարու էս եղանակին, ձմեռայ կիսին, կրկուն ձէն ածի, որ սա ձէն է ածում. ես պէտք է էս կրկւն սպանեմ, սա ինչ կրկու է...

Ասում է՝ հրացանը քաշում դէպի ծառը։

Տէրը գոռալով ընկնում է առաջը։

—Վա՛յ, չգարկես Ասածու սիրուն. սև լինի քո պատահելու օրը, էս ի՞նչ փորձանք էր որ ընկայ մէջը...

Հը՛, չլինի՞ թէ բարկանում ես...

—Հա՛, ախպէր, հերիք է. արի՛ ինչ տուգանք տալու եմ, ատմ, քեզնից ազատւիմ. իմ դրած պայմանն է՝ ես էլ պէտք է տուժեմ։ Հիմի նոր եմ հասկանում էն հին խօսքը՝ թէ «մարդ ինչ անի, իրեն կ'անի»։

Էսպէս հարուստը խելօքանում է, իսկ փոքր ախպէրը մեծ ախպոր տւած պարտքի թուղթը պատուում է, հազար մանէթ տուգանքն էլ առնում ու վերադառնում տուն։

Ինչ որ ցանես, այն կը հնձես։

Ինչ որ բրդես, այն կը խրթես։

Աղահն է աղբատ,

Աղբատն աղբատ չէ։

57. Գարուն է...

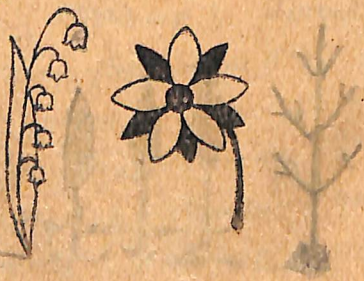
Չարածրճի մանուկի պէս
Արևն է միշտ ժպտերես,
Սարն ու դաշտը կանաչազարդ,
Բացւել է և կարմիր վարդ:

Սիրուն է...

Նախշուն ծառեր հազար բիւր
Չորս կողմից են եկել հիւր,
Թիթեռնիկներ, ճանճ ու բզեզ
Թռչկոտում են, ուր կուգես:

Ջան, ջան, ջան...

Պարտէզների բոլոր ծառեր
Ծաղիկներ են բաց արել,
Շուտով կը դայ կարմիր ամառ,
Միրգ կը բերէ մեզ համար:

58. Գարնան հրաւերը

1.

— Ծառեր, ծաղիկներ, խոտեր ու բոյսեր, բաւական է
որչափ քնեցիք, ասաց արեգակը. գարուն է, օրերը տաք են,
շուտով արթնացէք, երկիրը զարգարէք:

— Բարև քեզ,
բարև, սիրելի գա-
րուն, ասացին
խոտերը և կանա-
չեցին:

— Մենք շատ
ուրախ ենք, ան-
նման գարուն,
ձայն տւին ծա-
ռերն՝ արձակելով
հազարաւոր բող-
բոջներ՝ որ լսեն,
ինչ է ասում գա-
րունը:

— Մենք էլ
ուրախ ենք, սի-
րուն գարուն, մեր
պտուկները հա-
զիւ տաքացան.
շուտով կը ծաղ-
կենք և քեզ կը
գովենք, ամեն

կողմից ձայնեցին պողատու ծառերն ու ծաղիկները:

— Տը՛գ, տը՛գ, տը՛գ... շնորհակալ ենք, նախշուն գարուն,
ասացին մեղուները: Հազիւ ազատւեցինք ծանր ձմեռից.
ամբողջ ձմեռը թմրած մնացինք:

Մեղուները խումբ խումբ թռան, զնացին խնձորենու մօտ, այսպէս սասցին.

—Կարմրածաղիկ խնձորենի,
Ծաղիկներդ բաց արա,
Մեզ բոլորիս տեղ արա.
Մենք ուզում ենք քս հիւթից
Ծծենք, ուտենք, կշտանանք,
Ուրախ, զւարթ տուն գառնանք.

—Ափսոս, շատ ափսոս, ծաղիկներս դեռ դուրս չեն եկել, թէ չէ՝ ձեզ պէս հիւրերին ես շատ սիրով կ'ընդունէի:

Գնացէք բայենու մօտ, նա շուտ է ծաղկում:

Մեղուները թռան, զնացին բայենու մօտ:

—Բարով եկաք, ժիր մեղուններ, հաղոր բարով, սիրուններ, ասաց բայենին. վաղն եկէք, ծաղիկներս դեռ քնած են.

—Տը՛գ, տը՛գ, տը՛գ... արանջացին մեղունները, որ դուք գեռ չէք գարթնել, բա ինչո՞ւ մեզ ձայն տուեց, քնից վերկացրեց արևը. ինչո՞ւ ասաց, թէ գարունն է ուղարկել իրեն, տը՛գ, տը՛գ, տը՛գ... Էն կողմից ծիծաղեց նշենին ու ասաց. — Էստեղ եկէք, էստեղ, սիրուն մեղուններ, իմ ծաղիկներս վաղուց են սպասում ձեզ, բաժակներս անուշ հիւթով լի են: Մեղուններն ուրախ ուրախ թռան դէպի նշենին:

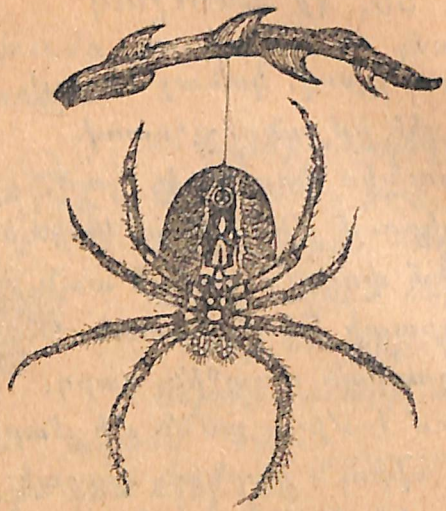
59. Մանուշակ

Կապոյտ գլխով, կանաչ ոտքով,
Ես ծաղիկ եմ անուշ հոտով,
Թէև տունկս փոքրիկ է, ցած,
Արօտներում միշտ թագ կացած,
Բայց իմ փունջն ամենի տան,
Թէ աղքատի թէ մեծատան,
Իբրև գարնան առաջին գարդ,
Տեսնում է միշտ ամեն մի մարդ:
Ես եմ սիրուն գարնան գուշակ,
Իմ անունն է մանուշակ:

60. Խեղացի սարդը

Բարկէնը տեղաւ պատի անկիւնում սարդն իր ստալանի շուրջը դէս ու դէն է վազվզում: Քամին էլ սաստիկ շարժում է ստալանը և քիչ է մնում պոկ տալ: Յանկարծ սարդն իր բարակ թելի վրայով իջաւ յատակին, մի փայտի կտոր թելերով փաթաթեց և վերև քաշեց. մեծ դժւարութեամբ հասաւ ցանցին, բայց քամին կտրեց թելը և փայտիկը վայր ընկաւ:

Սարդն չյուտահատեց. կրկին իջաւ, բարձրացրեց, հասցրեց ստալանին և ամուր կպցրեց. ստալանը ծանրացաւ և էլ չշարժեց:

91. Սարդը

Տես, սարդը չար է՝	տղտղան
Ճանճի համար	Ու վազվզան
Ինչ թակարդ է	Փոքրիկ ճանճիկ,
Պատրաստել,	Զգոյշ կաց.
Ինքն էլ սոված,	Սարդը զինւած,
Շունչը քաշած,	Սչքը լարած՝
Նրա մօտին	Քեզ է նայում
Պահ մտել:	Տապ արած:

Քաճի .

Նուշիկն ու Երանետակը լռիկ-ճեղիկ
գրում նկարում էին սենեակում: Չան-
կարժ աշխատող ներս ընկաւ իրենց ծա-
նօթ ծրարը:

— Երանետակ, տես ով հիւր եկաւ, ու-
ռււ, ուռււ . . .

„Ա, քարով ծրար, ինչու ես այդպէս գու-
նատել, ինչու ես այդպէս դողում ու
եւում, ինչ կայ „:

— Քաճաւ չեմքից եմ փախել. հապիւ հապ
պրծայ, ծարդ է թռչնում, չէ՛ք լսում. . .

Քու ու, վու ու . . .

Մնացեցին սենեակի դռներն ու լուսա-
ծաւ տները:

— Ժողեակ նուշիկ, էս փաճուկ ինչ իւ-
զուն սիրտ ունիս, նստել նկարում ես:

Անկաժ տարի քաճին լաւելի գժուրիւ
արաւ . շատ ծառեր ճղակոտոր արաւ . թեր
հարեւանի այգու չարդաիի սիւները զարդեց,
փուլ բերեց . գետի զուրն էնպէս եռ էր տա-
լիս, էնպէս, որ մարդ սիրտ չէր անի ծանկ-
նայ . գիժ է քաճին, գիժ :

— Բաւ չես ասում, Մէզ մոտաւ Երանետակը քա-
ճին ամառուայ շրջին թեյ չովայցնում է :

— Ասեմիք, քաճին լաւութիւններ էլ է անում,
բաւ էր գժութիւններին ինչ ասեմիք :

Բ՛ն ու, Վ՛ն ու . . .

62. Չորս եղբայր

Չորս եղբայր են, ամեն տարի
Երկրորդ եղբայրն երիտասարդ,
Տալիս է մեզ անձրև առատ,
Չորսն էլ ջոկ-ջոկ ունին հասակ,
Պարզենք ցանում է ամեն գի,
Պարզենք են հազար տեսակ
Յոյս է տալիս առատ հնձի:

Փոքր եղբայրն է պատանի,
Բողբոջ, տերեւ, սաղարթ ունի,
Պայծառ արև, կանաչ արօտ,
Որոնց տղայք են միշտ կարօտ:
Երրորդ եղբայրն է չափահաս,
Մրգերով լի ունի մի թառ,
Բաժանում է տղոց իր գանձ,
Ծիրան, խնձոր, խաղող, տանձ:

Չորրորդ եղբայրն է ծերունի,
Ցուրտ ու խաւար շալկած ունի,
Այգի, անտառ ամայացած,
Դաշտ ու արօտ ձիւնով լըցւած:

63. Պահապան ճնճողուկ

Ճնճողուկների ձագերը նոր էին թևեր առել, նոր էին կա-
նաչների մէջ թռչում, ուրախանում: Քիչ հեռու պահապան
ծեր ճնճողուկը ծառի բարձր
ճիւղին թառած՝ չորս կողմն
էր նայում: Նա նայում
էր, որ բազէն, ուրուրը
կամ ագռաւը յանկարծ
վրայ չաան ձագերին:

Մէկ էլ երեաց բազէն:

— Ճիւ, ճիւ, ճիւ . . . ճը-

չաց ծեր ճնճողուկը. — փա-
խէք, հեռացէք, ձագուկ-
ներ: Ձագուկները թռան,
թփերի մէջ թագ կացան:
Բարկացաւ բազէն, սաս-

տիկ բարկացաւ. նրա սրատես աչքերը տեսան թառած ծեր
ճնճողուկին ու արագ յարձակեց վրան: Ճնճողուկը բարի նը-
ման իրեն ձգեց թփերի մէջ, կորաւ:

— Հետաքրքիր է իմանալ, մայրիկ, հրտեղից են բերում թէյը:

— Թէյի թուփը բուսնում է շատ տաք երկիրներում, ասաց մայրիկը. գլխաւորապէս նա շատ է լինում Չինաստանում և Հնդկաստանում: Թէյի թուփը շատ նման է բալենուն, կարող է մինչև երեք սաժէն բարձրանալ, բայց չինացիները չեն թողնում այդչափ բարձրանալու:

— Ինչու չեն թողնում:

— Որովհետեւ թէյը պատրաստում են այդ թփի տերևներից և և տարեկան մի քանի անգամ հաւաքում են, դրա համար գժւար և անյարմար է բարձր ծառերի վրայից քաղել. այդ պատճառով չինացիք 1, 2 արշինից աւել չեն թողնում բարձրանալու: Թէյի թփից տարեկան երեք անգամ տերևները հաւաքում են: Առաջին անգամ ապրիլ ամսին. այդ ժամանակ տերևները հազիւ պտուկներից դուրս եկած են լինում: Այդ տերևները շատ քնքոյշ և հոտուէտ են. ամենալաւ թէյը դրանից են պատրաստում: Երկրորդ անգամ հաւաքում են յունիս ամսին. այս ժամանակ տերևներն աւելի մեծ են լինում և չունեն այն քնքշութիւնը, նուրբ ու դուրեկան հոտը: Երրորդ անգամ հաւաքում են օգոստոսին. այս տերևներից հասարակ թէյ են պատրաստում:

— Ուրեմն, մայրիկ, հաւաքած տերևները թէյ են լինում:

— Ո՛չ, գաւախ, բաւական շատ աշխատանք է պէտք, մինչև որ թէյը պատրաստ լինի: Թէյի տերևները մի երկու անգամ փոքրիկ բովերի վրայ չորացնում են, փռում, մաղում են, տեսակների են բաժանում, մինչև որ ծախելու համար պատրաստ է լինում:

1.

Ի՜նչ լաւ է այստեղ դաշտում, ի՜նչ ազատ է. օդը մաքուր, երկինքը պայծառ, ասաց կարմրահատ ցորենը գարուն.

— Ճիշդ է, ճիշդ, պատասխանեց գարին:

— Հազիւ ապաուեցինք այն մութ ամբարից. ամբողջ ձմեռն իրար վրայ էինք թափւած, ոչ օդ կար, ոչ լոյս, խեղդւում էինք:

— Ի հարկէ, գիրուկ, այստեղ լաւ է: Տես ինչպէս գիւղացին գոգնոցի միջից սերմերն առած՝ շաղ է տալիս, ցանում է. բայց այդ ո՞վ է մեր կողքին ընկած, տես ինչպէս փոքրիկ, կլոր ու պսպղուն է:

— Դու ո՞վ ես, հարցրեց գիրուկը:

— Ես կորեկի հատիկ եմ, ասաց նա. ուրախ եմ, որ ձեզ մօտ բնկայ, ձեզ ընկեր եղայ:

— Այս ի՜նչ գազան է, գիրուկ, ծյ, ծյ, ես վախենում եմ. տես, ի՜նչպէս նա սերմեր հաւաքում, ուտում է, ասաց կարմրահատն ու կուշ եկաւ:

— Լաւ էր՝ գիւղացին եկաւ, ագոաւը թրուաւ. թէ չէ՝ ցորենի սիրտը կը ճաքէր:

— Թէկ էլ տափանն եկաւ, բոլոր սերմերը հողի տակ արաւ:

— Ես կորան, ես կորան, ասաց գիրուկը:

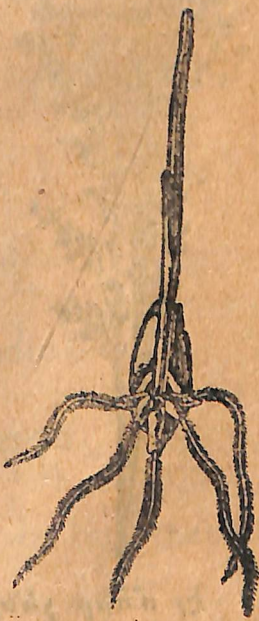
— Ես խեղդեցի, ես խեղդեցի, կանչեց ցորենը:

— Ինչ մութն է, ինչ ցուրտ է, կանչեց կորեկը:

— Երանք քնեցին:

2.

Անձրիւր մաղեց, երկիրը թրջւեց. պայծառ արևն էլ հողը տաքացրեց: Սերմի հա-

տիկները քիչ քիչ թրջւեցին, ուռան՝ մեծացան: Նրանք մեծացան, այնչափ մեծացան, որ բարակ կեղևը ճաքեց, պատառեց, ծիլեր դուրս եկան:

— Բարև ձեզ, ծիլեր, ասաց քամին, նրանց համբուրելով:
3.

— Մըշափ ուրախ եմ, որ լոյս եմ տեսնում, մաքուր օդ շնչում, ասաց գիրուկը:

— Ես էլ ուրախ եմ, կանչեց ցորենը:

— Դու էլ դուրս եկար, նոր ընկեր կորեկ, ասաց ցորենը:

Այս շատ լաւ եղաւ, որ մէկտեղ ծլեցինք, մէկտեղ դուրս եկանք:

— Տես, ինչպէս օրուն է երգում արտուտը: Տես, ինչպէս լորն իր բունն է շինում:

Ինչպէս արև է, ինչպէս լաւ տաք է:

Էլ մենք չենք մըսի, մենակ չենք լինի. ինչպէս կանաչ է, ամեն տեղ կանաչ:

— Բարի լոյս ձեզ, ուրախ կանաչներ, ասաց ցօղիկը և նրանց համբուրեց:

Սրբի տակ ծիլերն ու ցօղը գոյն գոյն փայլեցին, գրկախառնեցին:

Ինչ լաւ է ծիլի իմ ցանած արտը, ասաց գիւղացին:

Մնացաւ գարունը, եկաւ ամառը: Կարին ու ցորենը հասկեր կապեցին, լցեցին և մեծացան:

Կորեկն էլ շատ շատ հատիկներ շարեց:

Սոսա հունձ կը տայ, ասաց գիւղացին և ուրախացաւ:

Էն ինչն է՝

Ձուր է խմում սաներով,

Ձու է ամում բեխերով:

Խաւով Խաւով.

Խաւով.

Լոյսը բացւում է. շուտ արտը գլատ.

Միտոտե՛ս սուր խոփով ես կուրծիք հողի.

Ի՞նչ փրուն Խաւովի փեղ, նորան պահ տա՛մ

Մի՛նչ օրերն ամբան արևի:

Ժիր. կանաչիր. ոսկէ սաւանով.

Ժամկիր ի՞մ արտը ողջ ալի՜ ծածան.

Կոր ալի ծածանակ անուշ լըլիւնով.

Մութ զարդւած արտիս մի իւն հանգստեան:

66. Գիւղացու ընկերը

1.

Գարունը բացւեց. գիւղացին դաշտ դուրս եկաւ, գետինը վարեց, հողը փափկացրեց:

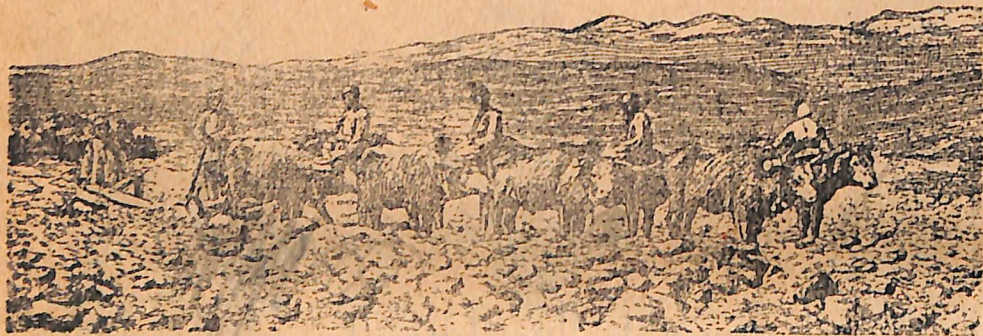
Սարեակն էլ գնաց գութանի յետևից, որդեր հաւաքեց, ձագերին կերակրեց:

Գիւղացին ցանեց իր արար, տափանեց:

Սարեակը նրա մօտ ցատկեց, ճրղճղաց, մժեղներ հաւաքեց:

2.

Եկաւ ամառը, խոտերը հասան, գիւղացին ուրախ հանդը դուրս եկաւ:

Գերանդին քաղում է, հնձած խոտերից դէզեր է գնում:

Սարեակն էլ ուրախ երգեր է երգում, խոտերի միջից թրթուր, մժեղներ հաւաքում՝ տանում:

Ժիր գիւղացին սայլը լծած՝ զւարթ երգելով՝ հնձած ցորենը, գարին: հաճարը իր կալն է կրում, կալսում, ձմեռայ համար պաշար պատրաստում:

Զւարթ սարեակն էլ իր ձագերի հետ երգելով, գովում է գիւղացու գործը, սուրբ աշխատանքը:

3.

Եկաւ աշունը. խումբ-խումբ գիւղացիք սայլերը լծած, քաղաք են գնում, քաղաք են գնում, ալիւր ու գարի, կորեկ ու կորկոտ, բանջար, ուտելիք շուկայում ծախում, իրենց

տան համար շորեր են առնում, ցաւերը հոգում, էլի տուն դառնում:

Ժիր սարեակներն էլ խմբեր կազմելով՝ գիւղացոց համար երգում են անոնշ, ճանապարհ դնում:

67. Աշխատանքի ախպերը

Յրի գնանք, եզր ջան,

Համ վար անենք, համ էլ ցան,

Աշխատանքի օրերը

Հրէս եկան, մօտեցան:

Գութանը դու կը քաշես,

Մանկալդ էլ կը լինեմ ես,

Էն գլխիցը էս գլուխ

Էս փեշտին է պահել մեզ:

Սմբարներս գատարկ են,

Ոչ գարի կայ, ոչ ցորեն,

Մերոնց բերնից կարելով՝

Ցեա եմ գցել «Սերմորէնք»:

Յրի գնանք, ախպէր ջան,

Համ վար անենք, համ էլ ցան,

Պարապ-սարապ մնալուց՝

Ցեա ու ոտս թուլացան:

Հարսի ճուտերը

Հարսն ամեն օր առաւօտից մինչև երեկոյ աշխատում էր. վրան հալ չէր մնում, յոգնում էր: Փոքրիկ ճուտերն էլ փորձանք էին դառել նրա գլխին:

— Ժուլտերիս լաւ նայիր, կեարող էս իւստերն
ակամեզին օղ արաւ, էլ էր ծռանուծ :

Առաւօտը վեր կենայիս ամենից առաջ
նայուծ էր ծռտերին : Մի օր էլ տեսաւ ծռտ-
երը հիւանդ են, չեն ճըտեցրուծ : Աիրտը դող
ընկաւ . վազեց դրացի պատուի Թօւ . —

— Նամի, այ նամի, ծռտերս հիւանդ են. ինչ
անեմ, մի եւար արաւ, մի իւել տակրեցրու :

— Ժարսիկ զան, մի աման զուր եռացրու, ծռ-
տերը մէկ մէկ մէզը կոխիր, հանիր ու արեւը
շարիր, կը լաւանան :

— Ժարսը գնաց, այդպէս էլ արաւ . երբ տեսաւ,
որ ծռտերը չեն շարժուծ, վազեց էլի պատու
էի Թօւ :

— Նամի, ծռտերս ծած չեն գայիս . ինչ անեմ,
ինչ վայ տամ էս յիմար գլխիս :

— Ժարսիկ զան, բան վայ, քան թէ են, լուտով
կը վարքեն, ասաց պատուար :

68. Հետաքրքիր հանելուկ

1.

— Մայրիկ, մենք ուզում ենք մի ձեռնափայտ ընծայել
հայրիկին նրա տօնի օրը . այդ ձեռնափայտն արժէ երեք
ռուբլի, իսկ մենք մի կոպէկ չունինք :

— Եթէ ձեր անելիք ընծան երեք ռուբլի արժէ և դուք
մի կոպէկ չունիք, հապա ի՞նչպէս կարող էք զնել ձեր ուզած
ընծան :

— Ահա թէ ինչպէս, մայրիկ, պատասխանեց Աննան . ե-
թէ մեզ թոյլ տաս, մենք մի ամիս զինի չենք խմիլ, դու
մեզ կը տաս այն փողը, որ պէտք է ծախսելիք մեր խմելիք
զինու համար : Մի ամսից յետոյ մենք կ'ունենանք ճիշտ
այնքան, որքան արժէ ձեռնափայտը :

— Հա, բացահանչեց մայրը :

— Համաձայնիր, ազաչում ենք, միաբերան խնդրեցին
երեխաները :

— Ասենք՝ ես համաձայնեցի, սակայն ի՞նչ կ'անէ հայրիկը :

— Դու համաձայնիր, մայրիկ, մենք յոյս ունինք, որ
հայրիկին էլ կը համոզենք : Միայն թէ մեր գաղտնիքը հայ-
րիկին չասես :

— Միք վախենալ՝ չեմ ասիլ :

2.

Երբ հայրը տուն եկաւ, սեղան նստեցին և սկսեցին ճաշել :

— Գէորգ, ասում է հայրը, բաժակդ տուր, զինի ամեմ :

—Շնորհակալ եմ, հայրիկ, ես գինի չեմ ուզում:

—Ի՞նչպէս թէ չես ուզում. այդ ի՞նչ է նշանակում...

Իսկ դու, Աննա:

—Ես էլ չեմ ուզում, հայրիկ և եթէ թոյլ տաս, ես այլ ևս գինի չեմ խմիլ:

—Այդ ի՞նչ նոր բան է. դու ուզում ես բոլորովին ու-
ժից ընկնել, հիւանդանալ:

Ո՛չ, ո՛չ, հայրիկ, աղաչեց Աննան. ես ու. Գէորգը հաւ-
տատ վճռել ենք՝ էլ գինի չխմել, ուստի խնդրում ենք՝ մեզ
թոյլ տաս գոնէ մի ամիս փորձել: Այսօր նոյնիսկ մեր վար-
ժուհին ասում էր, թէ գինին և միւս խմիչքները շատ վնաս
են երեխաներին:

—Ես մի գասընկեր ունիմ, որ ամենքիցս էլ ուժեղ է և
շատ առողջ, վրայ բերաւ Գէորգը. իսկ նա անցեալ օրը ա-
սում էր, որ իր օրումը գինի չի խմել բացի մաքուր ջրից:

—Լաւ, ասաց հայրը, փորձեցէք:

3.

Անցաւ մի ամիս. ճաշի ժամանակ հօր աթոռի մօտ
դրւած էր սպիտակ թղթի մէջ փաթաթած մի կապոց, որի
վրայ խոշոր տառերով գրած էր.

«Իրենց սիրելի հայրիկին առողջութիւն և երկար օրեր
են մաղթում ջուր խմող երկու փոքրիկները»:

Ներս եկաւ հայրը և նստեց իր տեղը. մէկ էլ նկատելով
կապոցը՝ հարցրեց.

—Ի՞նչ է այս, ու սկսեց շուռ ու մուռ տալ և կարգաց
վրայի գրածը:

—Այ դուք շարաճիւններ, այս էր պատճառը, որ գինի
չէիք խմում...

Հայրն ուրախացաւ իր փոքրիկների արածից. նրա աչ-
քերը լցւեցին ուրախութեան արտաճուրդ և նա սիրով զըր-
կեց նրանց:

—Շնորհակալ եմ, անուշ գաւակներս:

Կիտէք, այժմ դուք գլարթ էք երևում:

—Որովհետեւ նրանք այժմ աւելի ախորժակով են ու-
տում և աւելի հանգիստ են քնում, ասաց մայրը, այն ինչ
առաջ այդպէս չէր:

—Շատ լաւ, սիրելիք. քանի որ ձեր փորձն այդպէս լաւ
հետեանք ունեցաւ, շարունակեցէք նոյն կերպ ապրել, ա-
սաց հայրը:

—Այն հայրիկ, թող կորչեն բոլոր խմիչքները. կեցցէ
մաքուր, առողջարար ջուրը, ասացին մանուկները:

69. Մեղու

Գարուն, ամառ ամեն օր *Գարուն ամառ*
ես գնում եմ դաշտ ու ձոր,
Աշխատում եմ միշտ անվերջ,
Մեղր եմ փնտռում ծաղկանց մէջ:

Իսկ երբ փչէ ցուրտ քամին,
Ծաղիկներն էլ թառամին,
Ես իմ ժողոված պաշարով
Կապրեմ ձմեռն ապահով:

կուսնը չեռփին, չնրանն առազին,
 քիթը երես միտք դարբնոցի միջին,
 կաշի գոգնոցն առազը կապած
 չորիկ կանգնած է մեր խելո դարբին:
 փուխը փռնի, հա փռնի փչում է փչում,
 կայծեր ու մոխիր դիւ ու դին սփռում:
 Երկաթի մի շերտ հնուցը կոխած
 Ասարիկ քափիցը կարծրում է կակղում:

70. Կեռասը

1.

— Բարո՛վ եկար, սիրուն թռչնիկ, հազար բարով անուշիկ,
 երգիր մեզ համար, ասաց ծառի ծայրին օրօրուդ կեռասը:

— Այս գիշեր շատ ցուրտ
 էր, ես մրսեցի, այնչափ մըր-
 սեցի, որ քիչ մնաց սառչէի,
 մէջքնկաւ մի ուրիշը. այս
 մէկ թռչկա ինչպէս կարմրել է,
 իսկ այս մէկը գեռ սպիտակ է.
 Եւ, քանի քանի անգամ այս
 տերևին խնգրել եմ, որ արեւի
 առաջը շառնէ, նա չի լսում:

— Բան չկայ, փոքրիկ կե-
 ռաս, ասաց թռչնիկը. արեւը

այդ մէկ թռչկէ էլ կը կարմրեցէ:

Թռչնիկն երգեց. բոլոր կեռասները հանգիստ լսում, ու-
 բախանում էին:

— Այ, ա՛յ, օգնեցէք, օգնեցէք, աղաչեց մի կեռաս. այս
 թրթուրն ինձ ուզում է ուտել:

Թռչնիկը հասաւ, կացեց թրթուրին ու կերաւ:

— Շնորհակալ եմ, բարի թռչնիկ, շնորհակալ, դու իմ
 կեանքս ազատեցիր. այդ թրթուրներն իմ քոյրերից շատե-
 րին կերան, չորացրին. ես ուզում եմ մեծ, սիրուն կար-
 միր կեռաս դառնալ:

2.

Փոքրիկ կեռասը քիչ քիչ մեծացաւ, կառ կարմիր դար-
 ձաւ. նա ուրախ ուրախ չորս կողմն էր նայում, կարմիր թը-
 չիկներն ամենքին ցոյց տալիս: Մի օր էլ եկաւ սպարտիդա-
 նը, օտնուխրը դրեց և կեռասները քաղելով՝ կողովը լցրեց:

— Ինչո՞ւ են քաղում, այս ո՞ւր են տանում իմ քոյրե-
 րին, զարմացած տեսւմ էր կեռասը: Ես ամենաբարձր ճիւ-
 ղի վրայ եմ, ինձ ոչ ոք չի հասնի:

— Քիչ յետոյ ծառի վրայ կեռաս չմնաց:

— Մենակ տխուր է, մտածեց կեռասը, էլ չարժէ ապրել:

3.

— Բարե քեզ, բարե, ասաց թռչնիկը, ինչպէս տեսնում
 եմ, մենակ ես մնացել:

— Այն, տխուր է, ասաց կեռասը. ես շատ ուրախ եմ, որ
 եկար. մի ասա՛ տեսնեմ, ես գեղեցիկ չեմ, մի՞թէ ինձ չես
 հաւանում:

— Ես սիրում եմ քեզ, դու շատ լաւն ես, ասաց թռչնիկը:

— Ար այդպէս է, կացիր ինձ, թող իմ թռչկները քեզ բա-

ժին լինին. դու ինձ կեանք տւիր, քո լաւութիւնը չեմ մոռացել:

Բայց գիտե՞ս՝ ինչ կայ, սիրելի թռչնիկ, մի խնդիր ունեմ, այն էլ կատարիր:

— Ես բեղ համար ամեն բան կ'անեմ, ասաց թռչնիկը:

— Կորիզիս մէջ մի բան եմ գտում. նա պիտի ապրի, ծիւ, մեծանայ, մեծ ծառ դառնայ: Երբ դու ինձ ուտես, տար, իմ կորիզը պարտիզում տնկիր:

— Պարտիզում դու չես կարող մեծանալ, պատասխանեց թռչնիկը, խոտը հնձելիս բեղ էլ կը կտրեն: Յանկապատի մէջ մի լաւ տեղ գիտեմ, այնտեղ կը տնկեմ, որ դու մեծանաս, սիրուն ծառ դասնաս:

Քայրի կտոր քեանց քաշած,
Կարսի շորեր վրան հալած,
Քորն ալիւրով է լցրած,
Ինիք պրուդ: Բիւյ խաղած:

71. Հաւի ընտանիքը

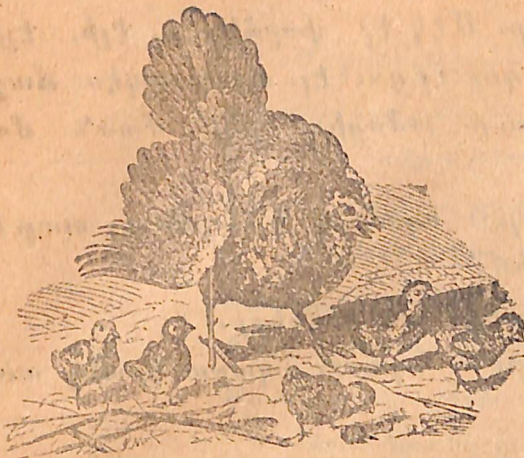
1.

— Կը՛րթ, կը՛րթ, կը՛րթ... թուխս նստել եմ ուզում, բարձր կանչում էր բակի մէջ հաւը:

Պառաւ տատը հաւանոցի մի անկիւնում յարդից ու խոտից մի բուն պատրաստեց, մէջն էլ ձւեր դրեց:

Հաւը վրան նստեց, տաքացրեց: Նա ամեն օր համբերութեամբ սպասում էր և երբեմն իր ճուտերի մասին էր մտածում: Արդեօք ամեն ձւից ձագ պէտք է դուրս գայ:

արդեօք նրանք վառեկներ են լինում, թէ աքաղաղներ. ինչ-

պէս կ'ուզէի, որ մի քանիսը սիրուն աքաղաղներ լինէին, որ ամենքն էլ աւեն. տեսէք, ինչ գունաւոր փետուրներ, կարմիր, սիրուն կատար ունին:

Քսան օր անցաւ ձւերը շարժւում էին, բայց ճուտերը դուրս չեն գալիս. ինչ անել, նա կճեպը էր ուզում կտրել, վախենում էր միջի ձագին փասել:

Մեծերից լսել էր, թէ երբ ձագերն ոյժ ունենան, իրենք էլ կճեպը կը ծակեն: Չէ, էլի պէտք է համբերել:

2.

Քսան մէկ օր անցաւ. հաւը խոր քնած էր. յանկարծ թևի տակ մի բան շարժւեց: Նա ուրախութիւնից վեր թռաւ, փոքրիկ ձագը դուրս էլ ելել ձւից. մայրը սիրով թևի տակն առաւ:

Երբ լուսացաւ, նա տեսաւ իր առաջին ձագը, գեղին, փափրիկ փետուրներով, սևսև փոքրիկ աչքերով. ինչ գեղեցիկ է իմ ձագը, բայց ահա դուրս եկաւ երկրորդը, երրորդը...

Մայրը չէր իմանում, թէ քանի կտոր լինի, որ կողմը շարժւի. նա վախենում էր, չլինի թէ ոտներով ձագերը կոխըրտէ: Պառաւ տատը օգնութեան հասաւ. նա ձագերը դրեց բրդով սարքած դամբիւղի մէջ:

Միւս օրը հաւի թևերի տակից փոքրիկ ձագերը գլխիկները դուրս հանած նայում էին:

3.

Տատիկը նրանց համար ճաշ պատրաստեց: — Կը՛րթ, կը՛րթ կը՛րթ, եկէք, ճաշեցէք, ձագուկներս, եկէք, կերէք, ճուտիկներս, ասում էր մայրը և կտցով կըտկրտացնում:

—Հիանալի է, կրթիկըրթում էր մայրը, ձու և փափուկ
խմոր, դէհ, եկէք, կերէք:

—Այ, այդպէս կրօցէք: Մէկ էլ փորձեցէք, էլի, էլի.
դու էլ փորձիր, փափիկս, դու էլ, դու էլ, այ այդպէս: Ճաշը
փերջացաւ, ճուտիկները շուր խմեցին, կրկին մօտե մօր
թիկերի տակ:

—Չազուկներս, այսօր լաւ եղանակ է, արևն էլ տաք է,
եկէք, ձեզ պրօսնիլու տանեմ:

Ծիկ, ծիկ, ծիկ, ծըլւրլացին ճուտիկները:

—Լաւ, լաւ, ասաց մայրը և հպարտ հպարտ նրանց տա-
րաւ բակը:

Ով է միշտ չեպի

Արրու՞մ փայփայում.

Զեր ըստին հոգում.

Մայրիկը սիրուն.

Էն ով է սիրուն

Ով փայփայում,

Մայրս խաղալիք,

Մրդեր անուշիկ.

Մայրիկն անգին:

Հոգևած ու անխուս

Էն ով է նայում

Միշտ եօծի ծօրին,

Օրօրում բալին.

Մայրիկը փայլիկ:

72. Նանի ներկերը

«Ծիփ-ծիփ, ծիփ-ծիփ, այ թխտամէր,

ճուտիկներդ ան, դէսը բեր,

կուտ եմ տալու ընտրած կորեկ՝

եկէք, կերէք ու շուտ կորէք»:

Թուխն եկաւ՝ կրքիկալէ,

Չազուկները ծըլծըլալէ,

եկան նանի դուռը դառան,

ժըլժըլոցով գլուխ տարան:

Նանը նրանց կորեկ տաւ.

Տես թէ քնչպէս արջոր ու հաւ,

Մէկ միւսին կըտկըտալի,

Մեծ մեծ կուտին են վազ տալի:

Իսկ թռուները՝ տղայ ու աղջիկ,

Թընգթընգում են խունջիկ մունջիկ,

Որ նանն իրենց մէկ մէկ ընծայ

Չազուկներից բռնի ու տալ:

«Տես էն ճուտիկ՝ կրմըշտուրիկ,

Քեզ եմ տալիս, սիրուն Սուրիկ,

Իսկ Գիտակին՝ սալիտակ ձագը,

Էն կուտաբար գիծ որձակը:

«Չալտիկ ճուտն էլ, էյ Գայիսնէ,

Լաւ պահպանիր, էն քո փայն է.

Սեւիկ մեռիկ արջորիկն էլ՝

Թող Իսկուհուն լինի նւէր:

«Իսկ ինձ մնայ թխտամէրը

Ու էն մարիկ ճուտիկները,

Որ մեծանան և ձու ածեն,

Նորից մէկ մէկ թուխը նստեն»:

կոռնկները շարան — շարան
 „ կրոռ, կրոռ „ կանչին ու եկան .
 „ Գարունն եկաւ, գարունն եկաւ „
 Անուշ կանչին ու եկան

73. Կարմրախայտը

1.

Կարկաչահաս գետակի մէջ մի փոքրիկ ձուկ էր ապրում . նա սիրուն էր, գեղեցիկ էր, այնչափ սիրուն, որ ամեն մարդ էր ցանկանար նրան տեսնել . արեւի տակ երբ լողում էր, ամբողջ մարմնի թեփիկները փայլում էին :

2.

Գեղարքունի, սիրուն ձկնիկ, ասաց մի օր կարմրախայտը . արի լողանք մի քիչ հեռու, խոր-խոր տեղեր առաջ գնար, տեսնենք, ի՞նչ կայ այն ջրում :

— Ինձ էլ տարէք, ասաց մուր-ծան, փոքրիկ բեխերը ցցելով :

— Երկուս չլինենք, երեք լինինք :

Երեքով մէկտեղ առաջ գնացին . բայց մէկ էլ յանկարծ մի մեծ գայլաձուկ վրայ հասաւ, ուղեց բռնել, նրանց կռւտալ :

3.

— Այդ փոքրիկներն ինձ են պատկանում, չհամարձակւես կռւտալ, ասաց մի կապուտ քարերի տակից և գայլաձուկի հետ կռւի բռնուցին :

— Աչ, նրանք իմն են, ասաց մի կողակ և վրայ պրծաւ .
 — Յանկարծ շրմբալով ուռկանն ընկաւ նրանց գլխին :
 Բոլոր ձկները շփոթեցին, իրար անցան :

— Մենք կորանք, մենք կորանք, ասացին ամենքը :

4.

— Այս ի՞նչ ծանր է, ասաց ձկնորսը, ուռկանը քաշելով :

— Այս ի՞նչ շատ որս է, ասաց ընկերը և ուռկանի մի-ջից ձկները հանեց : Կարմրախայտն էլ նրանց մէջ էր, նա ազաշելով ձկնորսին ասաց :

— Ձկնորս, այ ձկնորս, թող մի քիչ ապրեմ, ես գեռ շատ փոքր եմ, մի բանի պէտք չեմ, ես ապրել կուզեմ, խաղալ, մեծանալ . երբ քիչ մեծանամ, ես կը գամ քեզ մօտ :

— Հաւատամ խօսքիդ, ասաց ձկնորսը :

— Այո, հաւատա, պատասխանեց ձկնիկը . ես խօսք եմ տալիս :

— Մի տարի քեզ կեանք, ասաց ձկնորսը և ազատ թողեց :

5.

Անցան շատ օրեր : Կարմրախայտն ուրախ խաղում էր, քիչ քիչ մեծանում . մի օր էլ յիշեց, որ տասներկու ամիսն արդէն լրանում է, ձկնորսի տւած ժամանակն հասել է :

Կարմրախայտը մտածեց, ախրեք:

—Ի՞նչ ես ախուր, հացրեց մի սևուկ. Կարմրախայտը
ամեն ինչ պատմեց:

—Ի՞նչ ես գարգ անում, ասաց սևուկը. գնանք, հեռա-
նանք, ազատ լաւ ապրենք. ի՞նչ անխելքութիւն. գնաս,
ձկնորսի ուռկանը մանեա:

—Ես խօսք եմ տւել, ասաց ձկնիկը:

Իտտարկ բան է, ասաց սևուկն ու պաշտօն շրջափառ,
լողաց գէպի գետի խորը:

Իսկ կարմրախայտը լողաց, գնաց, ձկնորսին կանչեց:

Ձկնորսն իմացաւ և շատ զարմացաւ:

—Կարմրախայտ, ասաց ձկնորսը. քանի որ հաստատա-
պահեցիր տւածդ խօսքն, ես քեզ ներում եմ. գնա, քեզ հա-
մար ուրախ կեանք վարիր և ազատ ապրիր:

Յարի ապրեցնողը: Ժողկի ծաղկեցնողը:

Ձուկը գցեմ, ձուկն ուտեմ,

Մուկը գցեմ, ձուկն ուտեմ:

Ինչ կանես՝ արա՛ւ. փղայ,

Զար ընկերի եկար մի մար:

Ինչ կանես՝ արա՛ւ, փղայ,

Զար ընկերից յեկար մի մար:

74. Գող կաշաղակը

1.

—Վա՛յ, կուրանամ, գլխին տալով լալիս էր ջա-

հէլ հարսը. ի՞նչ եղան իմ սակիներս, ո՞վ տարաւ, ո՞վ
գողացաւ մեր բակիցը:

Պառաւ նանն էլ խիտ զարմացաւ, դէս դէն ըն-

կաւ, ամբողջ բակը տակն
ու վրայ արաւ, շատ ման
եկաւ, ոսկիները չգտաւ:

—Էս թշնամու արած
բան է, փրնթփրնթալով
ասաց նանը. ինչէր ասեա՛

մեր բակիցը չգողացան. էլ մատանի, քորոցներ, ա-
սեղներ, դեռ երէկ էր, որ Լուսիկի մեծ շարանով հու-
լունքները թուցրին: Ա՛յ անիծւիս դու, թշնամի, էս
չափ վնաս ո՞վ մեզ կը տար, որ դու տւիր:

2.

Ներքնայարկում մի պուտուկի չորս կողմում կա-
շաղակը ոսկի, արծաթ, հուլունք, մատնոց, ասեղ, կո-
ճակ և շատ բաներ առաջն ածած զընդզընգացնում,
կացով վերցնում, վեր գցում, ուրախ, զւարթ խաղ
էր անում: Երբ մի օր ներքնայարկի դուռը բանա-
լով՝ պառաւը յանկարծ ներս մտաւ, կաշաղակն ա-
րագ արագ պուտուկն ածեց գողացածները, լուսա-
մուտից խկոյն թռաւ, ծառին թառեց, դա՛ դա՛ կանչեց:

Վա՛յ անիծւիս, գող աւագակ... չար չաշանակ, ա-
սաց նանը, և կորած իրերն ուրախ ուրախ բերեց՝
հարսին, թոռին աչքալոյս տւաւ:

Գող սիրտը դող:

75. Կաշադակ

Ս. չաշանակ,	Մէկ էլ յանկարծ
Կաշադակ,	Չայրացած՝
Սիրուն թռչնակ,	Աւելի խիստ
Սարսափակ,	Անհանգիստ,
Ի՞նչ ես ընկել դոնէդուս,	Երկար պոչդ շարժելով,
Բակ ու պարտեղ ու կտուր	Ի՞նչ ես բացում կտուցդ
Եւ մտքումդ էգ ինչ կայ.	Եւ վրդոված հոգուցդ.
Քանի ճըշտ	Չափն ես տալի
Կըշ-կըշտ	Վշտալի՜
— Չըկն-չըկն,	— Չըկն — չէ — չէ,
Չըկն-Չըկն...	Չըկն — չէ — չէ...

Եւ չոռ ուտե՞մ.

Կէսօրւայ հայր ծաճանակն անցել էր:
Երեխաները շատ խաղաւժ են, անհամ-
բեր դէս դէն են ընկնու՞մ: Վէտ չարա-
ծընի երեխաներ տուընը ոտի տակ են առել:
— Եղիշ, Լայիր, տես, Աւարիկն ինչպէս է
երեսը թթւեցրել, բժ. . .

— Եղւարկ, լաւ հաւանա ունիս խաղաւժ
փոքրիդ, համախելեր ես անու՞մ. դու էլ
ասան, Տայրիկն երբ հայ կը տայ:

— Երանի ի՞նչ, Աւարիկ, որ դու ուտե-
լու Տասին ես ծոածու՞մ:

• Վէտ երեխայ, տամե՛լ վէտ չու կար. Տայրը
վէտ չուն խաշեց ու բերեց. երեխաները ու-
րախու-թիւնից վեր վեր թռան:

Տայրն ամեն ժէկին Թի Թի չու տուց, հայ
տուց. . .

— Վայ. վայ. Տայրիկն բաժին չմայ. Տայրի-
կին բաժին չմայ, ամեն կողմից կանչեցին.
փոքրիկները:

Բան չկայ, բախկներս. ի՞նչ երաժը պուր է,
ի՞նչ երաժը կորած է. եւ չոռ ուտե՞մ. ամեն
ժէկդ կէս կէս չոռ տալ, ինչ ետքի է:

76. Բադի ընտանիքը

1.

— Ի՞նչ կայ, Բողար, հարցրեց հաւր շանը:
— Այսօր երկու նոր թռչուն են բերել այստեղ:
— Ի՞նչ թռչուն, ի՞նչ բան, հարցրին հաւերը. հետաքրքիր է տեսնել:

Այդ ժամանակ ծառան զամբիւղից հանեց հայր ու մայր բադերին: Հաւերը զարմացած նայում էին:

— Մարդը կնոջից աւելի սիրուն է, ասաց մի հաւ. տե-
սէք, նրա գլուխը որչափ զեղեցիկ է ներկւած:

— Իսկ կինը մեզ նման մոխրագոյն փետուրներ ունի,
ասաց միւսը:

— Տեսէք, ի՞նչպէս անշնորհք են ման գալիս, ասացին մի
բանիօր:

— Մայրիկ, տես, նրանց ոտքերի մատների արանքում
կաշի կայ, նկատեց մի հաւ:

Մատների արանքում կաշի... ծիծաղելի է, կրկնեց մայ-
րը. իսկուհի համար է այդ կաշին. չէ որ էգպէս նրանք չեն
կարող քջուջ անել:

— Հապա այն անճուռնի աափակ կտուցները, վրայ բե-
րաւ ուրիշը, կարծես իրար վրայ դրած երկու գդալ լինին:

2.

Բադերը գնացին բախի աւազանը և ջուրը մտան:

— Կը խեղդուէք, կանչեց արագաղը. մեր էք գնում:

Հաւերը զարմացած նայում էին:

— Զարմանալի է, ասաց մի վառեկ. մի կարող էր մտա-
ծել, որ թռչունները կարող են լողալ:

— Դա երկար չի քաշի, ասաց ուրիշը. շուտով նրանք
ջրի մէջ գլխօտի կտան:

— Տեսէք, տեսէք, գլուխը կօխեց ջրի մէջ. էն ի՞նչ է տ-
եսում:

— Ի՛յ, այ, օգնեցէք, մարմնի կէտը ջրի տակն անցաւ,
կանչեցին մի բանիօր:

Բադը գլուխը հանեց, նա կտցումն ունէր խոտ. իսկօյն
իրար մէջ բաժնեցին:

— Ուտում են, ուտում, ասաց մի հաւ. տես, հիմա էլ
օրդ հանեց, այ, էլի հանեցին՝ կերան:

Բադերը բաւական լողացին և գուրս եկան:

3.

— Շատ ուրախ եմ, որ սղջ առողջ յետ դարձաք, ասաց
արագաղը. արևի տակ եկէք, թրջւած էք, կարող էք մրսել:

— Հանգիստ կաց, պատանխանեց բադը. մենք ամեն օր
խեղդատում ենք մեր փետուրները, ջուրը, չի կարող մեզ թրջել:

Աքաղաղն ու հաւերը զարմացած նայում են իրար:

— Գարձիկ ես մեզ քնելու տեղ ցոյց տալ, խնդրեց մի բաղ:

— Ուրախութեամբ, պատասխան տուեց արաղաղը և տա-
րաւ նրանց հաւանոց:

Այ, այստեղ ձեզ համար է պատրաստւած, ասաց արա-
ղաղը և բարի գիշեր մաղթեց:

Բաղերը գլուխները կոխեցին թևերի մէջ և հանգիստ
քնեցին:

Բաղի ճուտը որ ձւեց զուրս դայ՝ դէպի ջուրը կը վազէ:

Մի լինիր ուրազի պէս, միշտ դէպի խեղ

միշտ դէպի մեզ: Նապա եղիր սղոյի

պէս, մէկ դէպի խեղ, մէկ դէպի մեզ:

77. Նանի հրաւերը

«Բնիկ-բնիկ, բուրի-բուրի,

իմ բալիկներ,

եկէք, կերէք ախորժալի

Ձեր հատիկներ:

Հերիք ինչքան սառը ջրում

Լող-լողացիր,

Թե թափ տալով դուք անդադրում

ձրղ-ձրղացիր»:

Բաղ ու բաղիկ կարմրաթաթիկ,

Նաշխուն փետուր, դիփ խոտուտիկ,

Ձազլուխ երկայնավիկ,

Տափակ կտուց, բայց կարմրամիս

Տուն գնացին օրօրելով,

Ազիկ-մազիկ շորտելով:

Տուն գնացին, գտան նանին,

Տանջանք դառան նանի ջանին

— Ձր-ձր-ձր, ձր-ձր-ձր, զն, զն, զն, զն,

Իմ մեր կուտը էս ճրտեղ ա...»:

Նանը գնաց ցորեն բերեց,

Սուտ, սուտ գետին փռեց,

Նրանք կերան լիք լիք բերան,

Կշտուցան ու՛ հայրէ՛, կորան:

78. Ո՞վ է ուժեղ

Ես եմ անտառի տէրը, ես եմ ամենից ուժեղը, պար-
ծեցաւ բրդոտ արջն անտառի գազանների մօտ:

— Ո՛չ, մարդն է՛, ճշաց

աղւէսը:

— Ի՞նչպէս ես համար-

ձախում աշղպէս խօսել,

աղւէս. ես մարդուն թա-

թիս մի հարւածով ջարդ

ու փշուր կ'անեմ, ասաց

արջը:

— Իսկ ես նրան պա-

տառ պատառ կ'անեմ, փրայ բերեց պայլը:

— Կը տեսնենք, փրնթփրնթաց աղւէսը:

— Ես կը թռչեմ բարձր, շատ բարձր, տմպերին կը հառ-
նեմ, ասաց թռչունը. մարդը թևեր չունի, որ ինձ հասնի:

— Ես էլ կը լողամ, ջրի խոր տեղը կ'իջնեմ, ասաց ձու-
կը. մարդը չի կարող ջրի մէջ ապրել, նա ինձ չի հասնի:

— Ես հողի մէջ հանգիստ կը պառկեմ, ասաց որդր, մարդըն ինձ չի տեսնի և ոչինչ չի կարող անել:

Մարդը դուրս եկաւ հրացանն ուսին, մի ձեռքում թակարդ, միւսում ուռիան. ինչ արաւ մարդը:

Աշխարհը խելքով են կերել:

Էն ինչն է՝

Սե ու մութ տուն, սասանան մէջը քուն:

Դաշտի վարդը .

Փոքրիկ տղան Դի վարդ տեսաւ .

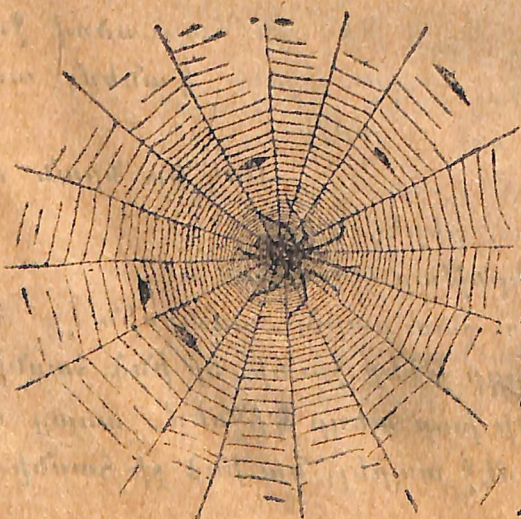
Աիրուն վարդը դաշտի Դիգին .

Ուրախ ուրախ լուտ խոնկաւ .

Որ լաւ նայէ սիրուն վարդին :

Այ ի՞նչ վարդին, կարա՞իր վարդին ,

կարա՞իր վարդը դաշտի Դիգին :

79. Սարդն ու շերամք

1.

— Ի՞նչ դանդաղկոտ անշնորհքն ես, ասաց սարդը շերամին. մի ինձ նայիր, տես, ինչպէս եմ գործում, ինչպիսի բարակ ու երկար թելեր եմ շինում, ես վազում եմ այդ թելերով վեր, վար, աջ, ձախ.

Տես իմ գործած ուստաց-

նը ի՞նչ սիրուն է. իսկ դու զստած հագիւ հագ ես շարժւում:

2.

— Ինչ ես պարծենում, ինչո՞ւ է պէտք քո ուստայնք. ամեն մարդ էլ նրանից զգւում է, սենեակները մաքրելիս քո ուստայնք դուրս են գցում: Իմ հիւսածը մետաքս է: Հարուստ, աղքատ, մեծ ու փոքր սիրում են մետաքսն ու նրանից լաւ լաւ շորեր կարում, թնգ, բարեկամ, ինձ անւանեն դանդաղկոտ ու անշնորհք. միայն թէ գործածս լինի մետաքս:

Ա ա Բ բ Գ գ Դ դ Ե ե Զ շ Է է Ը ը
 Թ թ Ժ ժ Ի ի Լ լ Խ խ Ծ ծ Կ կ Ժ պ
 Զ շ Դ զ Ը ը Թ թ Զ շ Կ կ Ե ե Ո ո
 Զ շ Մ մ Զ շ Ո ո Ա ա Վ վ Ս ս
 Ր Ր Յ յ Բ բ Բ բ Բ բ Բ բ Բ բ

Մայրիկ, սագերը շաղաքի նաւը մտան ու էլ դուրս
չեն գալիս, գանգաւեց Սիրանը:

— Իրանք գնացին, այ մայրիկ, մենք բան չարինք:

— Վայ, քոռանաք դուք, սագերս կոտորել էք հա՛, ճշաց
մայրիկն ու վագեց զէպի շաղաքը:

Գրիգոր պապն էլ, որ սրահի թախտի վրայ քնած էր, էս
աղմուկի վրայ զարթնեց ու երեխաների հետ շտապեց փոր-
ձանքի տեղը:

Մայրիկը մէկ-մէկ հանեց սատակած սագերը չարի
մօտերըից և բարկացած ետ դարձաւ, որ էրանին ու Սիրա-
նին մի լաւ զմփի, բայց Գրիգոր պապը չթողեց ու այնու-
հետեւ քէփի լաւ ժամանակ միշտ ծիծաղելով ասում էր.

— Երեխէք, ձեր սագերն ամա բազմիք արին հա՛...

Իշխա բարձած տանձ, խնձոր,
եւ գնացի Գոմաձոր.
Վերադարձիս մէկ էլ օր
ձամփին զարկի մի մեծ լոր.
էդ ահագին մեծ թռչնին
Մի կերպ բարձի իմ իշին,
Ուրախ ուրախ եկայ տուն,
Կնունք արի իմ որդուն:
էլ տիրացու, էլ տէրտէր,
Կնքահէր ու կնքամէր,
Քեօխուակին ու քեօխամէր,
Գուր ու դրկից, խնամի,
էլ ինչ թւեմ միառմի,
Եօթը հէրանք, եօթը մէրանք
Թափանք՝ էդ լորը կերանք,
Հրմա՛ կերանք, հրմա՛ կերանք:

81. Այ բաղնիք սրին հա՛...

էրանն ու Սիրանը սագերն առաջ արին, քշեցին դիւղից
դուրս:

— Էրան, քշենք Մօսնանց շրաղացը, նաւի պըտըտանումը
լաւ բաղանիք կ'անեն, ասաց Սիրանը:

— Հա՛, Սիրան, ամա կը լողանան հա՛:

Սագերը շուրը մտան ու առանց իմանալու, որ վտանգ
կայ, իրար ետեից թափւեցին նաւը, ուր շուրը պտտեց, խեղ-
դեց ու ներքեի անիւի թևերին տալով էս ու էն կողմը փռեց:

էրանի ու Սիրանի սիրտը պատռեց, նոր հասկացան ի-
րենց սխալը ու լալով, գոռալով վագեցին տուն:

Մայրիկ, սագերը շաղաքի նաւը մտան ու էլ դուրս
չեն գալիս, գանգաւեց Սիրանը:

— Իրանք գնացին, այ մայրիկ, մենք բան չարինք:

— Վայ, քոռանաք դուք, սագերս կոտորել էք հա՛, ճշաց
մայրիկն ու վագեց զէպի շաղաքը:

Գրիգոր պապն էլ, որ սրահի թախտի վրայ քնած էր, էս
աղմուկի վրայ զարթնեց ու երեխաների հետ շտապեց փոր-
ձանքի տեղը:

Մայրիկը մէկ-մէկ հանեց սատակած սագերը չարի
մօտերըից և բարկացած ետ դարձաւ, որ էրանին ու Սիրա-
նին մի լաւ զմփի, բայց Գրիգոր պապը չթողեց ու այնու-
հետեւ քէփի լաւ ժամանակ միշտ ծիծաղելով ասում էր.

— Երեխէք, ձեր սագերն ամա բազմիք արին հա՛...

Մանուկը չորում

Ասի Կապիյ Կիլիկիայում

Զուրն է վապում ուր ինչոր.

Զուրն աղբիւրի վէր ու Կուլ.

Դնում, քափում ծաղկունանց Ժով:

Հէյ, աղբիւրի սիրուն զրեք,

Ես էլ լինեմ չեպ հեպ ընկեր.

Յոնալի, չեպ հեպ ծաղկաչորում

Ինչպէս եմ ես ուրախ պարում:

Զուրիկ-Սուրիկ, անուշ փուրիկ.

Սիւսկէրդ եմ ես, սիրում եմ քեզ:

Մի կառք փողոցով արագ գնալիս տակովն է անում մի շուն, անիւն անցնում է խեղճ շան ոտքի վրայով:

Շունը՝ բերնի մէջն առած վիրաւոր թաթը՝ վրնգվրգում է ցաւից ու դողդողում: Մի բժիշկ տեսնելով նրան, խղճում է, վերցնում, տանում տուն:

Տանում է տուն, դեզ է դնում վէրքի վրայ, խնամում, պահում պահպանում այնքան ժամանակ, մինչև որ շան ոտքը բոլորովին լաւանում է. յետոյ նրան բաց է թողնում:

Մի քանի ժամանակից յետոյ, բժիշկն իր տանը նստած լսում է՝ որ մէկը բակի դուռը շանկատում է:

— Կնամ, տեսնեմ ի՞նչ բան է, տեսնում է բժիշկն ինքն իրան ու դուռը բաց է անում:

Բաց է անում, ի՞նչ է տեսնում՝ իր բժշկած շունը մի ուրիշ շան հետ:

Երախտագէտ շունը բժշկին տեսնելուն պէս ընկնում է նրա ոտքերը, լիզում, փայփայում է...

— Բարև, բարև, ծիծաղելով ասում է բժիշկը:

Այդ ժամանակ ծանօթ շունը մօտենում է իր հետը բերած շանը և նրա թաթը ցոյց է տալիս:

— Հա, ուրեմն ինձ հիւանդ ես բերել, ապրիս, ապրիս, ուրախացած ասում է բժիշկը և երկու ընկերին ներս հրաւիրում:

Վարդեա աղւէսը մի օր
Չափշփորեց գաշտ ու ձոր,
Տուն դառնալու ժամանակ
Ճամբին ընկած մի սպիտակ
Թուզթ նկատեց. առնելով
Ծոցը զրեց ասելով.

«Սա ծոցումս թող մնայ,
Գուցէ մի օր պէտքը գայ»:
Հէնց էս խօսքը բերանին
Տեսաւ՝ եկաւ գէլ քեռին:

— Բարև, բարև, գէլ ընկեր.

Ի՞նչ ես էսպէս մոլորել:
Սոված հօ չեմ, սիրելի,
Հը՞, ինչի՞ չեմ ձէն տալի:

— Անտէր մնայ էսպէս կետնք,
Ամեն օր ցաւ ու տանջանք:
Էս հինգ օր է, ճիշտ հինգ օր՝
Բան չեմ կերել մի կտոր:
Ի՞նչ կլինի՞ մտածես,
Սովի ձեռքից ազատես:

— Վայ, քոռանամ, գէլ ընկեր,
Ի՞նչ վատ օրի ես եղել.

Հիմի էլ որ քեզ չօգնեմ՝
Կտոյներն ի՞նչ կասեն:
Հազար ու մի հաւաքով,
Անասելի տանջանքով,
Մարդ ու կաշառք, միջնորդներ
Մէջ եմ գցել ու առել
Մեծ իշխանից հրաման,

Որ այսուհետ անխափան
Էս գիւղերի տներէց
Ամիսը մի հաւ տան ինձ:
Բայց սոված չեմ ես հիմի,
Գնա գիւղն էն գէմի,
Տար իմ թուղթը, թող կարգան,
Հուեր ժողովն ու քեզ տան:
— Դէ, տուր թուղթը իշխանի,
Տանեմ փորիս դեզ անի,
— Ա՛ռ, ընկեր ջան, թուղթը տար,
Շուտ գնա, իմ հարկն առ:

Թուղթը ձեռին նա հալարտ
Գիւղը մտաւ լուռ, հանգարտ:
«Լսեք, մարդիկ, տանուէր,
Գլիւր, քեօխույ ու տէրտէր,
Գիւղի ջոջեր պատուական,
Մեծ իշխանի հրաման:
Այ, դուրս ել էս թղթում,
Որ անխափր ամեն տուն
Մի հաւ տայ ինձ ամսական»:

— Ի՞նչ իշխան, ի՞նչ հրաման,
Ասին մարդիկ ու երան՝
Ասան մահակ ու կոպալ,
Էլ մի հարցնի քեռու հալ:
Շներն էլ էս աղմուկից
Դուրս վաղեցին բակերից,
Գէլին մի լու գցեցին,
Տարան՝ գիւղից հանեցին:

«Տօ էսպէս էլ մարդ ու շուն.
Իշխանին էլ չեն լսում»:
Մէկ էլ աղւէսը զեմից
Դէպի քեօին է գալիս.
— Իմ բաժինը, գէլ ընկեր,
Ի՞նչ ես էղպէս չափ ընկել.
— Տօ ի՞նչ բաժին ու ի՞նչ հարկ,
Դիւղում եղայ խայտառակ.
Պատիւ տալու փոխարէն

Քիչ մնաց որ սպանենու
— Ի՞նչ... Քեզ ծեծեց զիւղացին...
Բա թղթին ի՞նչ ասացին:
— Այ անիծւի էղպէս զիւղ.
Ոչ ահ ունեն, ոչ երկիւղ:
Հազար մարդ կայ, հազար շուն,
Բայց բոլորն էլ անուսում:
Մէկը չեղաւ, որ կարգայ,
Հասանելիք հարկը տայ:

ԷՆ ԻՆՉՆ Է

Ոչ ցորեն եմ, ոչ գարի,
Որ հողագործն ինչ ցանի
Սոսանց չեօի հունցած եմ,
Սոսանց կրակ թխած եմ.
Թոնիր, զաղաւց-փեսած չեմ,
Չեք ամենիդ սիրածն եմ:

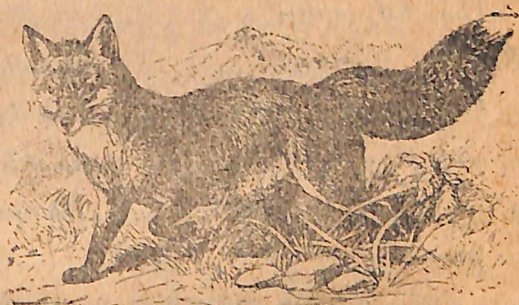
Բռնեմ ափովս, շող տամ թաթովս,
Մեռնի տարով, ապրի բարով:

Նապաստակն ու արեւը
Անտառի մէջ բարձր տեղում,
Որտեղ քամին պար էր խաղում,
Նապաստակը բուն էր շինել
Ու աղւէսին ընկեր եղել:
Տուն էր շինել այն էլ փայտից,
Պաշտպանում էր տաքից-ցրտից:

Աղւէսինը թէն լայն էր,
Թէն երկու աչքանի էր,
Բայց շատ ցուրտ էր՝ ողջը ձիւնից:
Մի օր եկաւ հախրլոցը,
Տունն առաւ կաթկըթոցը.
Դեռ չհասած մարտի կէսը,
Անտուն մնաց մեր աղւէսը:
— Ոտքդ պաշեմ, այ Շահադէ,
Ցրտի ձեռքից ինձ աղատէ,
Մի անկիւն տուր տանդ
միջին,
Ծառայ արա քո առաջին:

«Էաւ, ներս արի, դրկից աղւէս,
Բայց խնդրում եմ ինձ հետ
վարեա,
Կոխ, ուշունց ես չեմ սիրում,
Հին բաներն էլ չեմ քրքրում»:
Ու աղւէսը մտաւ տունը,
Ճաշը կերաւ, առաւ քունը:
Քնից զարթնեց, զէս զէն նայեց,
Տան տիրոջը խիստ հայտնեց.
— Այ վայր տամ էդ քո գլխին.
Դու տան տէրը, ես աղախին,

Տան մեծ մասը քեզի պէսին,
Դուան տակը խան աղւէսին:
Դէհ, շուտ կորի,
Ծուռ աչք շրջակ.
Պոչ էլ չունի,
Սրան մտիկ:

Նապաստակն ու արջը
Նապաստակն իրանն առաւ,
Տունը թողեց ու դուրս թռաւ,
Յետ հնայեց, վազեց, լացեց,
Քեռուն գտաւ, ցաւը պատմեց.
— Այ իմ քեօի, այ արջ ախպէր,

էն աղւէսը չար սրտամեռ,
Փայտէ տունս ձեռքէս առաւ,
Դուր փակեց իրանն արաւ:
— Բրոջ որդի, է, ամօթ չէ,
Որ դու կուլաս, քեռիդ սող չէ:
Արի գնանք, ես էն փշին
Մի լաւ դաս տամ տանը միջին:
Մըտտ քեռին դուր ծեծեց
Ու աղւէսին հերոսա կանչեց:

— Տօ փուշ աղւէս, ասա, ինչո՞ւ
էս իմ որբիկ քրոջ աղի
Փայտէ տանը տէր ես դառել
Ու իրանն էլ դուրս ես արել:
— Լաւ եմ արել,
Տէր եմ դառել:

Ու աղւէսը դռան ծակից
Վառարանի թէժ կրակից
Բերեց, ցանեց արջի վրան,
Մի լաւ խանձեց դունչն ու բերան
Փախաւ արջը դունչն տյրած,
Քրոջ որդին հեռն առած:

Նապաստակն ու գայլը

Անտուն, անտէր նապաստակը
Գնաց, նստեց ծառի տակը,
Մաղիկ մաղիկ մղկտալով:
Ցուն էր պատմում բարձր լալով:
Լացր լսեց գայլը զանգաղ,
Եկաւ տապ. «Այ, քեզ մատաղ,
Ինչի կուլաս մաղիկ-մաղիկ,
Կտրատելով սիրտ ու աղիք»:
— Է, գայլ եղբայր, բանս բուրդ է, Գայլը ստատիկ ունաց-գոռաց,

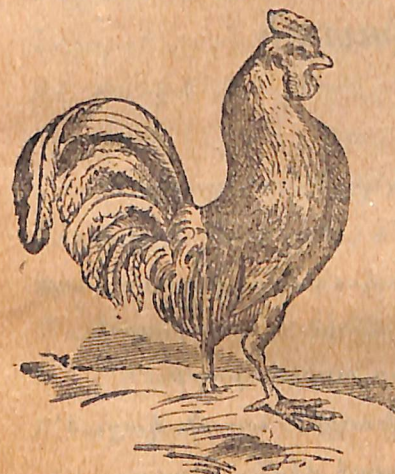
Վրէս բարակ, օրը ցուրտ է.
էն աղւէսին թող չմնայ:
— Գնանք, ցոյց տուր էն աղւէսին.
Գայլ, նապաստակ ընկան ձամբայ,
Եկան, եկան մին էլ ահա
Հասան,
Տեսան
Մի վառ կրակ
Վրան կաթսան:

Ծեր աղւէսը գոգնոցն հագին,
Վրէն մաքուր արգին-կարգին,
Դունդունալով ճաշ էր եփում,
Շերեփով խառնում, քեռիք
Թափում:

Կերակուրը իւրոտ-սոխոտ
Հոտ էր բերում, մի անուշ հոտ,
Որ ծեր գայլին կալեց, կապեց,
Ախորժակը խիստ զրգոցեց:
Կորիք, քաթան,
Սև ցաւը քեզ,

Նապաստակի պաշտպանին տես:
— Մի բարկանայ, պարոն աղւէս,
Բո ցեղակից գայլիկն եմ ես.
Նապաստակի հետ ինչ ունեմ,
Եկայ քեզ մօտ, որ ճաշ անեմ:
— Քիչ սպասի, ճաշը հասնի,
Խնդրեմ մի գաս՝ տակը փշեռ:
Գիտեմ, որ դու հարաւ էլ չես:
Գայլը խնդին կրակը փշեց,
Ու աղւէսը կաթսան շրջեց,
Յիմար գայլի գլուխը խաշեց:
Գայլը ստատիկ ունաց-գոռաց,

Պոչի վրայ շատ փռփռաց,
Գլխի ցալից ելաւ թռաւ,
Մի շորս ոտ էլ զեռ փոխ առաւ:
Նապաստակն ու աքաղաղը
Անտուն անտէր նապաստակը
Դարձեալ եկաւ ծառի տակը.
Մաղիկ-մաղիկ մղկտալով,
Ցուն էր պատմում
Բարձր լալով.
«Ինձ լաւ խաբեց կեղծաւորը,
Դուրսը թողեց էսպէս օրը.
Անտուն, անտէր ես ի՞նչ անեմ,
Մի տեղ չկայ, միջին քնեմ»:

Չախը լսեց աքաղաղը,
Իսկոյն թողեց իրա խաղը,
Վազեց՝ եկաւ ծառի տակը,
Որտեղ կուլար նապաստակը:
— Ինչի կուլաս, այ իմ շրթիկ,
Մի լաք, մի լաք, չարդ անեմ:
Պատճառն ասա, մի ճար անեմ:
Նապաստակը տրաղաղին
Պատմեց եղածն իրա տեղին:

— Որ Այդպէս է,
Մի սպասե՛,
էլ մի ազգա՛,
Հետս վզդա՛,
Տան տէր դառի,
Ինձ մի վառի:
— Մտեղի պէս նրան կայեմ.
Աղւէսն ինչ է՝ հետը մրցեմ:
Մութը մութին,
Փամը ութին
Արագ, արագ
Առանց ճրագ
Հերոսները
Տունը հասան
Ու անասան

Քաջը դոշեց ձայնը փոխած,
Այ արիւնը աչքը կոխած.
— Ես ոչ արջն եմ, ոչ էլ գայլը,
Աշխարհք կ'առնէ շորիս փայլը.
Ես իշխանն եմ Մեծ վարդերես,
Սուր եմ կախել հինդ գող ու կէս:
Ել չի պրծնի գող աղւէսը,
Թէ որ գտնեմ նրան ներսը:
— Այ, էս հիվ է վարդերեսը:
Դուր բացեց խան աղւէսը

Ու էն մթնով
Դիպաւ գետնով,
Լեղապատառ
Ընկաւ անտառ:
Աքաղաղն ու նապաստակը,
Որ քաշում էր տան փախաղը,
Տուն ներս մտան, սեղան նստան,
Հաշտ ու բարիչ լաւ ընթրեցին
Ու էզպէս էլ միշտ ապրեցին:

Անտառի պէս պճնասէր
էլ ուրիշը կլինի՛.

Ունի սիրուն հագուստներ
Ու զարդարանք զեղանի:

Մէկ էլ տեսար՝ նա կանաչ
Ծորեր հագած զարդարուն,
Նազ ու տուգով ձախ ու աջ
Տատանում է, սլալում:

Մէկ էլ գեղին շոր մտած,
Տեղ-տեղ կարմիր ու նախշուն,

Ապա տկոբ, գլխաբաց
Օրօրում է, հառաչում:

Նորահարսի պէս սպիտակ
Մէկ էլ տեսար՝ հագու շոր:
Կախած փայլուն գինդ, մանեակ,
Կանգնեց անշարժ ու մոլոր...

Ու ողջ տարին պճնասէր,
Սիրուն անտառ հա էսպէս
Փոփոխում է իր շորեր
Եւ զարդարանքը պէսպէս:

86. Սալթան քաղաւորի

Հերիսար

1.

Երեք աղջիկ երեկոյին
Փանջարի մօտ մանում էին:
— Թէ արքայի կին լինէի,
Ասաց մէկը, կը կանչէի
Արար աշխար այն ժամանակ,
ձաշ կը տայի ինքս մենակ:
— Թէ լինէի արքայի կին,
Ասաց միւսն իր քոյրիկին,
Սաղ աշխարհի համար մենակ
կը զօրծէի կտաւ ճերմակ:
— Թէ լինէի արքայի կին,
Երրորդն ասաց կարօտագին,
Քաջ գիւցազն կը ծնէի,
Հայր արքային կը բաշխէի:

Հէնց այս խօսքերն ասաց,

չասաց՝

Սենեակի դուռն հանգարտ ճռռաց,
Ու ներս մտաւ այն աշխարհի
Քաջահագօր արքան բարի:
Վերջին խօսքին հաւան կացած՝
Երրորդ ըրոջ գիմեց ասաց.
«Բարոյ, նախշուն գեղեցկունի,
Գնանք, եղիր դու թագունի»:

Հայրախնամ արքան ելաւ,
Երեքին էլ հետը տարաւ:
Էլ չսպասեց թագաւորը
Ու պսակեց հէնց նոյն օրը:

Այն ժամանակ պատերազմ

Սալթան արքան պիտի գնար:
Նա հեծնելով իր նժոյգ ձին՝
Հրաժեշ տաւ իր սիրածին:
Երբ տիկինն արքայական
Ծնեց մանուկ հակայական,
Մի սուրհանդակ դրկեց, երթայ,

Երեխի հօր աչքալոյս տայ:
Քոյրերը նենգ ու դիւային
Եւ Բարարիի չար խրնամին՝
Նրան կորցնել կամենալով,
Սուրհանդակին բռնել տալով՝
Ուղարկում են այլ սուրհանդակ,
Հաղորդի լուրն այս դժնգակ,
Թէ ծնւել է մի երեխայ,
Ոչ աղջիկ է, ոչ էլ աղայ:
Հէնց որ լսեց մեր Սալթանը
Սուրհանդակի տաած բանը,
Նիստ կատարեց ինքն իրան,
Ուղեց իսկոյն կախել նրան.
Բայց մեղմացաւ նա այս անգամ՝
Ու այսպիսի զրեց պատգամ.
«Ըսպասեցէք մինչև գալըս,
Դատաստանով վճիռ տալս»:

Իսկ նենգ քոյրերն իսկոյնեթ
Չար Բարարիի պառաւի հետ՝
Խմեցնում են սուրհանդակին,
Թուզթը փոխում կտան տակին:
Եւ նա ահա բերաւ հարբած
Կեղծ պատգամն այսպէս գրւած.
«Իշխանների Սալթան արքան
Ուղարկում է սաստիկ հրաման,
Որ թագունուն երեխի հետ

Ծովը ձգեն իսկոյնեթ»:

Եւ թագունուն իսկոյնեթ
Նստեցնելով իր որդու հետ՝
Տակաւի մէջ պինդ կպրեցին,
Ովկիանոսը դուրեցին:

2.

Հէզ թագունին տակաւի մէջ
Իր սե օրը լալով անվերջ,
Որդուն պահում ու պահպանում,
Մեծացնում էր, սրնուցանում:
Մեծանում էր ոչ թէ օրով,
Մեծանում էր նա ժամերով:
Մթնեց օրը, մայրը լալիս,
Որդին ներօից ձայն է տալիս.
«Է՛յ ալիքներ, իմ ալիքներ,
Ըզրօտասէր կայտառ ջրեր,
Տարէք ու մեզ ցամաք հանէք»:
Ալիքները ահանջ արին,
Ջարնընեցին մեծ տակաւին,
Յորձանք տալով՝ հանգարտ նրան
Դուրս հանեցին, ցամաք տարան:
«Ի՛նչպէս անենք, որդին ասաց,
Որ պատրաստենք իրիկնահաց»:
Կաղնուց մի ճիւղ նա կարելով,
Ամուր աղեղ պատրաստելով՝
Բարակ ճիւղոտ կտրեց, սրեց
Ու ազեղի նետ պատրաստեց.
Ապա գնաց հովտից հեռու
Ծոփ ափին սրս անելու:

Հէնց որ գնաց գէպի առաջ,
Ծովի կողմից լսեց հառաչ...
Նայեց — տեսաւ ծփող ջրում

Մի կարապ է անով լողում,
Թափ է տալիս իր թևերը,
Ծեծում ջրի ալիքները:
Իսկ վերև մի ցին գիշակեր՝
Ցցած անեղ իր սուր ճանկեր,
Ըսպանալով խեղճի կեանքին՝
Պարտում է ուղիղ գլխին...
Տես, նա արդեն կարապի մօտ,
Մրեց կռուցն իւր արիւնքաւ...
Սակայն նեան այդ միջոցին
Դիպաւ ցինի պարանոցին...
Արնով ներկեց ծովի ջուրը,
Ցինը գնաց մահւան դուռը:
Ճերմակ կարապն արդեն փրկւած՝
Թագաւորի որդուն ասաց.
«Արքայորդի, դու իմ փրկիչ,
Քաջահօր իմ ազատիչ,
Քեզ չեմ մոռնալ յաւիտեան ես,
Ուր կամենաս, ինձ կը գտնես.
Իսկ առ այժմ՝ վերադարձիր,
Գնա, պառկիր, հանգստացիր»:

3.

Կարապը գնաց: Մայրն ու որդին
Գիշերեցին ծովի ափին:
Ահա բացաւ նա աչքերը,
Ու իր առաջն տեսաւ շքեղ՝
Մի նոր քաղաք հրաշագեղ:
Մայր ու որդի սաքի ելան,
Դէպի քաղաք ճամբայ ընկան:
Հէնց քաղաքի դռնով անցին,
Չանգաղները զօղանջեցին.
Մեծ ու պտիկ բազմութիւնով,

Առօր-փառօր ու թափորով,
Շքեղ խմբով պալատական
Նրանց առաջ ահա եկան
Ու օրհնելով բարձր ձայնով՝
Պալատ տարան շուք ու փայլով:
Թագաւորի որդու գլխին
Իշխանական գլխարկ գրին
Ու անունը գրին Գլխոն:

Նաւերն եկան նաւահանգիստ,
Հիւրերն իջան, առնեն հանգիստ.
Իշխան Գլխոն կանչել արեաւ.
Ու հիւրերին պալատ տարաւ.
Նրանց մի լաւ հիւրասիրեց,
Պատիւ տաւ, ապա հարցրեց.
— Էդ ո՞ւր բարով, ո՞ւր էք գնում:
— Մեծ Սալթանի հօգն ենք գնում:
Այն ժամանակ իշխանն ասաց.
Բարի ճամպայ տայ ձեզ Աստուած.
Տարէք Սալթան թագաւորին
Ինձնից բարեւ, յարգանք խորին»:
Իսկ Գլխոնը ախուր, մօլոր՝
Դեռ կանգնած է ծովի ափին,
Յանկարծ տեսաւ իր կարապին,
Չրի միջին նա լող տալով՝
Բարեւ տաւ մօտենալով:
«Է՞ր ես, իշխան իմ աննման,
Տխուր՝ ամպած օրւայ նման»:
Գլխոնն ասաց. «Միրտս վերստ
Միշտ քաշում է հօրս կարօտ»:
Կարապն ասաց. «Մի վշտանար,
Ճար կը գտնեմ ցաւիդ համար:
Արի, իշխան, մօծակ գարձիր,

Թո՛ղր, գնա, նախն հասիր»:
Ու թևերը թափահարեց,
Ծովի ջուրը չրփչրփացրեց,
Ոտից գլուխ թըջեց նրան,
Պսակացրեց կէտի նման:
Արդէն փոքրիկ մօծակ գարձած՝
Թաւ տեղից ու տըզտըզաց,
Սրկանալով նախն հասաւ:

Հիւրերն ահա ծովափ ելան.
Տուն հրաւիրեց նրանց արքան:
Մեր մօծակն էլ խնայեց իմ
Մաւա պալատ հիւրերի հետ:

«Ո՞րտեղ էիք, ման եկաք շատ.
Ծովից այն կողմ լաւ է թէ վատ,
Ի՞նչ տեսակ են այնտեղ ապրում, նա լող տալով ահա ջրում»:
Ու բիշ ինչ հրաշք կայ աշխարհում»:
«Ծովի միջին մի ժամանակ
Ժէռոտ կղզի կար անրնակ,
Սակայն հիմա մի հրաշագեղ
Նոր քաղաք է բնեւ այնտեղ՝
Ոսկեգմբէթ տաճարներով,
Պալատներով, այգիներով:
Կղզու Գլխոն իշխանը մեծ
Քեզ շատ ու շատ բարեւ արեց»:
Երբ որ լսեց այդ բոլորը,
Շատ զարմացաւ թագաւորը
Ու օրոշեց. «Թէ սող ֆնամ,
Գլխոնի մօտ հիւր կը գնամ»:
Չաւհալի հետ խոհարարը
Ու Բարբրի խոովարարը
Էլ չգիտեն՝ թէ ինչ անեն,
Որ արքային խնդրից հանեն:

«Չարմանալու ինչ կայ այդտեղ,
Թէ քաղաք էք տեսել այնտեղ:
Հրաշք ա սեմ, որ զարմանաք,
Աչքով, տեսնէք սքանչանաք.
Անտառի մէջ կայ եղենի,
Եղենու տակ սկիւռ կայ մի.
Ըսկիւռը միշտ խաղ է ասում,
Ընկոյզներ է անվերջ կրծում.
Ընկոյզներն էլ չեն ճատարակ,
Ինչպէս որ կան առհասարակ,
Այլ գուտ ոսկէ կեճեցներով
Ու գմբուխտէ միջուկներով»:

Գլխոն նորից ծովի ափին
Ըսպանում է իր կարապին:
Ի՞նչ տեսակ են այնտեղ ապրում, նա լող տալով ահա ջրում»:
«Է՞ր ես, իշխան իմ աննման,
Տխուր՝ ամպած օրւայ նման»:
— Ասում են, որ կայ եղենի,
Եղենու տակ ըսկիւռ կայ մի.
Ըսկիւռը միշտ խաղ է ասում,
Ընկոյզներ է անվերջ կրծում.
Ընկոյզներն էլ չեն հատարակ,
Ինչպէս որ կան առհասարակ,
Այլ գուտ ոսկէ կեճեցներով
Ու գմբուխտէ միջուկներով:
Եւ իշխանին կարապ ասաց.
«Բաւական է, մի վշտանար.
Ճար կը գտնեմ ցաւիդ համար»:
Հէնց նա ոտքը դրաւ շէմքին,
Տեսաւ բակում ծառի տակին
Մի սկիւռիկ, որ անընդհատ

կրծում ոսկի ընկոյզ հատ-հատ, Ոսկեզմբէթ տաճարներով,
Միջից հանում գմբուխները, Պալատներով, այգիներով.
Դիզում, շարում է կոյտերը: Ապարանքի առաջ կայ մի
Գւիգոն նայեց, ապշած մնաց. Մշտազալար մեծ եղևնի.
«Շնորհակալ եմ, ուրախ ասաց»: Եղևնու տակ՝ բիւրեղէ տուն,
Իշխան Գւիգոն հէնց այն օրից Միջին սկիւռ մի ձեռնասուն.
Մի տուն շինեց բիւրեղներէց, Հսկիւռը միշտ երգ է ասում
Հսկիւռիկն պատասպարեց Ու անդադար ընկոյզ կրծում.
Ու նրա մօտ պահակ զըրեց: Ընկոյզներն էլ չեն հասարակ,
Ինչպէս որ կան առհասարակ,

Նաւակն եկաւ նաւահանգիստ, Այլ գուտ ոսկի կճեպներով
Հիւրերն իջան, առնեն հանգիստ. Ու գմբուխէ միջուկներով.
Իշխան Գւիգոն կանչել տաւ կճեպներէց փող են կարում
Ու հիւրերին պալատ տարաւ, Ու դործածում սաղ աշխարհում:
Նրանց մի լաւ հիւրասիրեց, կղզու Գւիգոն իշխանը մեծ
պատիւ տաւ, ապա հարցրեց. Գեղ շատ ու շատ բարեւ արեց»:
— Էդ ուր բարով, ուր էք գնում: Երբ որ լսեց այդ բոլորը՝
— Մեծ Սալթանի հոգն ենք գնում: Շատ զարմացաւ թագաւորը
Այն ժամանակ իշխանն ասաց. Ու որոշեց. «Թէ սաղ մնամ,
«Բարեւ ճամպայ տայ ձեզ Աստուած, Գւիգոնի մօտ հիւր կը գնամ»:
Տարէք Սալթան թագաւորին Ձուհակն ասաց մեծ արքային.
Ինձից բարեւ, յարգանք խորին»: «Զարմանալու ինչ կայ այստեղ.
Եւ Գւիգոնին հրաժեշտ տալով՝ Հրաշք ասեմ ու զարմացէք.
Հիւրերն ելան իրանց նայով: Ծովը յուզում, ալեկոծում,
Հիւրերն ահա ծովափ եկան, Ազմկում է ու փոթորկում.
Տուն հրաւիրեց նրանց արքան: Ալիքներ ռժգին թափը
«Ո՞րտեղ էիք, ման եկաք շատ, Դուրս է բերում գէպի ափը
Ծովից այն կողմն լու է թէ վատ, Երեսներեք դիւցազուններ,
Ի՞նչ տեսակ են այնտեղ ապրում, Թեփազրան քաջ հսկաներ՝
Ու ինչ հրաշք կայ աշխարհում»: Երիտասարդ, սիրունատես,
«Այ, ինչ հրաշք կայ աշխարհում. Հսկաները մէկ-մէկու պէս:
Ծովում կղզի կայ փառաւոր, Այ թէ ուր է իսկ զարմանքը,
Կղզու վրայ քաղաք մի նոր՝ Բուն հրաշքն ու արմանքը»:

Գւիգոն գարձեալ ծովի ափին Իշխան Գւիգոն կանչել տաւ
Հապառում է իր կարապին: Ու հիւրերին պալատ տարաւ
Ահա ջրում նա լող տալով՝ Նրանց մի լաւ հիւրասիրեց.
Բարեւ տաւ մօտենալով. Պատիւ տաւ, ապա հարցրեց.
«Է՞ր ես, իշխան իմ աննման, — Էդ ուր բարով, ուր էք գնում,
Տխուր՝ թխալած օրւայ նման»: — Մեծ Սալթանի հոգն ենք գնում:
— Զարմանալի հրաշք կայ մի, Այն ժամանակ իշխանն ասաց.
Որ ուզում եմ մօտս լինի: «Տարէք Սալթան թագաւորին
— Ի՞նչ հրաշք է, ասան տեսնեմ, Ինձից բարեւ, յարգանք խորին»:
Գուցէ դարդիդ ճարը գտնեմ:
«Զգիտեմ ուր, ծովը յուզում,
Ազմկում է, ալեկոծում.
Ալիքներ ռժգին թափը
Դուրս է բերում գէպի ափը
Երեսներեք դիւցազուններ,
Թեփազրան քաջ հսկաներ՝
Երիտասարդ, սիրունատես,
Հսկաները մէկ-մէկու պէս»:
«Դարդ մի անիլ, գնան, իշխան,
Նրանք քեզ մօտ շուտ հիւր
կը գան»:

Ահա յանկարծ ծովը յուզեց,
Ազմկելով ալեկոծեց:
Ալիքներ ռժգին թափը
Բերաւ գէպի ծովի ափը
Երեսներեք դիւցազուններ,
Հրեղէն թեփով քաջ հսկաներ.
«Մենք կարապի կողմից զրկւած՝
Եկել ենք, որ արթուն հսկներ,
Գուցէ Գւիգոն իշխանը մեծ
Քո քաղաքը միշտ պահպանենք»:
Գեղ շատ ու շատ բարեւ արեց»:
Երբ որ լսեց այդ բոլորը,

Նաւակն եկաւ նաւահանգիստ, Շատ զարմացաւ թագաւորը
Հիւրերն իջան առնեն հանգիստ: Ու որոշեց. «Թէ սաղ մնամ,

Գլխիդոնի մօտ հիւր կը գնամ: Թափառարն ու ջուլհակն իսպառ Մընացիկ են լուռ, անբարբառ Իսկ Բարաթիխ սեռնողին Ծիծաղում է քթի տակին: «Միթէ զարմանք կայ այդ

բանում:

Ծովից այն կողմ թաղաւորի Աղջիկ կայ մի հիւրի-փէրի, Որ էլ չուտես, էլ չխմես, Նստես նրան մօտիկ անես: Օրւայ լոյսն է նսեմացնում, Գիշերն աշխարհ լուսաւորում, Ասող է վառւում լայն ճակատին, Լուսնեակ շողում ծամի տակին: Դուրս է լողում ջրից հանգաւրտ Սիրամարգի պէս՝ սէզ, հպարտ: Երբ խօսում է, ձայնն անմասն կըլիլըլում է առի նման: Այ թէ ուր է բուն զարմանքը, Բուն հրաշքն ու արմանքը:

4.

Գլխիդոն զարձեալ ծովի ափին Ըստաւում է իր կարապին: Նա լող տալով ահա ջրում՝ Մօսենում է ու բարեւում «է՞ր ես, իշխան իմ աննման, Տիտր՝ ամպած օրւայ նման»: «Ասում են, որ թագաւորի Աղջիկ կայ մի հիւրի-փէրի, Որ էլ չուտես, էլ չխմես, Նստես, նրան մօտիկ անես:

Օրւայ լոյսն է նսեմացնում, Գիշերն աշխարհն լուսաւորում: — Իբրեւ անկեղծ խորհրդատու Առաջարկում եմ քեզ, որ դու Դրա մասին լաւ միտք անես, Որ վերջումը չփոշմանես»:

Գլխիդոն իշխանն սկսեց երգել, Թէ արդէն լաւ միտք է արել, Որոշել է պատկերել, Կեանքի բնկեր ունենալու: Կարապն այստեղ հոգոց հանեց Ու Գլխիդոնին պատասխանեց.

«Թագաւորի աղջիկն եմ ես,

Նա եմ, որին դու փնտռում ես»: Թափանքեց իր թևերը, Թողեց ցածում ալիքները, Թաւ վերեւ եթերի մէջ, Իջաւ ափը թփերի մէջ Ու ինքն իրան պինդ թափ տաւ, Թագաւորի աղջիկ դառաւ:

Ասող էր վառւում լայն ճակատին, Լուսնեակ շողում ծամի տակին: Ընդանում էր վեհ ու հանգարտ Սիրամարգի նըման հոգաւրտ:

Երբ խօսում էր, ձայնն անմասն կըլիլըլում էր առի նման:

«Իմ հարազատ ծնող անգին, Ես ինձ համար բնաբել եմ կին, Օրհնիր, մայրիկ որ մենք լինենք Միշտ համերաշխ, իրար սիրենք»:

«Որդիք, Աստուծո՞ւ տայ վայելում»:

Իշխանն երկար էլ չսպասեց, Սիրածի հետ շուտ պըսակեց:

Նաւակն եկաւ նաւահանգիստ, Լուսնեակ շողում ծամի տակին: Հիւրերն իջան առնեն հանգիստ: Կզգու Գլխիդոն իշխանը մեծ Իշխան Գլխիդոն կանչել տաւ: Քեզ շատ ու շատ բարեւ արեց: Ու հիւրերին պալատ տարաւ, Նեղացել է խօսք ես աւել, Նրանց մի լաւ հիւրասիրեց, Որ հիւր գնաս, չես գնացել: Պատիւ տաւ, ապա հարցրեց. էլ Սալթանը չհամբերեց:

— Էդ ո՞ւր բարով, ո՞ւր էք գնում: Ու նուազում շատ պատիւիւրեց: — Մեծ Սալթանի հոգն ենք գնում:

5.

Այն ժամանակ իշխանն ասաց.

«Տարեք սալթան թագաւորին Նաւատորմը լող է տալիս, Ինձնից բարեւ, յարգանք խորին: Սալթան արքան հիւր է գալիս: Յիշեցրէք, որ խօսք է արել Իշխան Գլխիդոն ու բախացաւ, Մեզ մօտ հիւր գալ, բայց չի հեկել»:

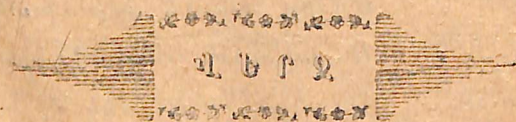
Նաւատորմը լող է տալիս, Սալթան արքան հիւր է գալիս: Իշխան Գլխիդոն ու բախացաւ, Տեղից թաւ ու ձայն տաւ: «Ե՛կ, հարազատ անգին մայրիկ,

Հիւրերն ահա ծովափ եկան, Տուն հրաւիրեց նրանց արքան: Տունք էլք, ման եկաք շատ, Հիւր է գալիս հայրիկն այս կողմ»... Ո՞րտեղ էլք, ման եկաք շատ, Թոգանօթներ որոտացին: Ծովից այն կողմ լաւ է թէ վատ: Ու գանգերը զօղանջեցին: Ի՞նչ տեսակ են այնտեղ ապրում, Գլխիդոն ծովի ափն է գնում, Ու ի՞նչ հրաշք կայ աշխարհում: Թագաւորին դիմաւորում:

— Այ ինչ հրաշք կայ աշխարհում, եւ պալատի գոների մօտ Ծովում կղզի կայ վառաւոր, Երբան տեսաւ անվեհերոտ: Կզգու վերայ քաղաք մի նոր, Երեսներք դիւցազուններ, Այնտեղ կայ մի ուրիշ զարմացք, Իսկ լայն բակում նա տեսաւ մի Չաւանած ուրիշ հիւսցք, Մշտադալար մեծ եղևնի, Իսկ իշխանը մի կին ունի, Տակին սկիւռ, օրն երգում, Որ աշխարհում հատը չունի, Ոսկէ ընկոյզ է կրծոտում, Որ էլ չուտես, էլ չխմես, Միջից հանում գմբուխներն Նստես, նրան մօտիկ անես: Ու լքցնում առպրակները: Օրւայ լոյսն է նսեմացնում, Հիւրերն շտապ մէկ էլ նայում Գիշերն աշխարհն լուսաւորում: Ու, Տէր Աստուծո՞ւ, ինչ են Ասող է վառւում լայն ճակատին,

Արքան տեսաւ անվեհերոտ Երեսներք դիւցազուններ, Իսկ լայն բակում նա տեսաւ մի Մշտադալար մեծ եղևնի, Տակին սկիւռ, օրն երգում, Ոսկէ ընկոյզ է կրծոտում, Միջից հանում գմբուխներն Ու լքցնում առպրակները: Հիւրերն շտապ մէկ էլ նայում Ու, Տէր Աստուծո՞ւ, ինչ են տեսնում

Մի հրաշալի իշխանուհի
 Հիւրի-փէրի գեղեցկուհի.
 Ասող էր վառվում լալն ճակատին, Ջուլհակի հետ խոհարարը
 Լուսնեակ շողում ծամի տակին. Ու Բաբարիխ խոտարարը
 Ընթանում էր վեհ ու հանդարտ Փախան, քունջ ու պուճաղ մասն,
 Սիրամարգի նման հպարտ, Եւ նրանցից ամեն մէկը
 Հեաբ բերում իր ըսկեսրոջ... Սոստովանեց արած մեղքը,
 Ճանաչում է արքան կնոջ... Ամենայն բան պատմեց մէկ-մէկ,
 «Այս ինչ բան է, ինչ եմ Լացեց դառն ու յուսարեկի
 տեսնում, Բայց այդ ուրախ օրւայ համար
 Արցունքն աչքին բացականչում Սալթան արքան դառա յարմար՝
 Ու գրկում է նա թագուհուն, Երեքին էլ իսպառ ներել
 Չանէլ հարսին ու իր սրբուն... Ու գէպի ու լին ճանապարհուել:

Յ Ա Ն Կ

Երկու խօսք	2	Ուռենի, ոտանա. ձեռագ.	
1. Աշուն		(հնի, ել.) Աթ. Խնկոյեան	18
1 Վեր կաց, ոտ. Գ. Մե-		17 Ճանճը	19
լոյեան	3	18 Ճանճը, ոտտ. Աթ. Խնկ.	21
2 Քաջ մանուկներ.	4	19 Արծւի սէրը	12
3 Աշուն, ոտ. 3. Ազարար	4	20 Մանուկը ձորում, Պետր.	22
4 Արևն ու ծիածանը	5	21 Խելացի դատաւրը	23
5 Գիւղացու ձին, ժողովր.	5	22 Կուռնկներ, ոտ. Պետ.	
6 Կլէկչի Կարօն	6	Մոճոռեան	24
7 Ջութակահարը	7	Խելօք մարդը ձեռագիր,	
8 Մարօի տնակը, ձեռագիր		(այ, է)	25
(ակ. հ.)	8	23 Աքողաղի ընտանիքը	26
9 Խուլի այծերը Աթ. Խնկ.	10	24 Աքլորն ու մարգարիտը,	
Պատկեր դիտելու և պատ-		ոտան. Աթ. Խնկոյեան	28
մելու համար	11	Պատկեր դիտելու և պատ-	
10 Ծառերի վէճը	11	մելու համար	29
11 Խոզն ու կաղնին ոտան.		25 Խելօք մըջիւններ	29
Աթ Խնկոյեան	12	Ջրիկ տօլման, ժողովրդ.	
12 Չար մկնիկը, փոխադր.	13	ձեռագիր (իկ, եր, ներ,)	30
13 Հովիի ցուպը, Սրւանձ-		26 Ուղան ու էշը, ոտան.	31
տեան	14	27 Մոլլի գրազը, ժողովրդ.	32
Կատու, ոտան. ժողովրդ.		28 Մայրը.	33
ձեռագիր (եր, ներ,)	15	29 Կապիկն ու ակնոցը, ոտ.	
14 Տերեները, նմանադութ.	16	Աթ. Խնկոյեան	34
15 Հանելուկ	17	Ձեռագիր նամակ, (իկ,	
Պատկեր դիտելու և պատ-		եր, ներ)	35
մելու համար	18	30 Քեռի կատապանը.	36
		31 Ո՞վ է ցանում	37

Պատկեր գրառելու և պատմելու համար	40
Հասույց վարդան, ձեռագիր (վ, ւ, օ)	40
32 Մոլոր մեղրը, ժողովրդ.	51
33 Իժը	42
34 Աշուն, ոտան. Հ. Հայրապետան	43
Անձրե, ձեռագ. (ոյ, այ)	44
35 Ժամկոչը և ուխտաւորը, ոտան. Պետ. Մոնոսեան	45
36 Ոգնին, փոխադր.	46
37 Տղան և թռչնիկը, ոտան. 2. Չիլինկարեան	48
II.	
38 Չմեռ, ոտան. Հ. Հայրապետան	48
Պատկեր գրառելու և պատմելու համար	49
39 Շողիկն ու Պէծիկը, Դ. Դեմիրճեան	49
40 Տօնածառ, ոտան. Հ. Հայրապետան	52
41 Նոր արուայ նւերը, ոտ. Հ. Հայրապետան	52
42 Դանակը	53
43 Մկան ընտանիքը	54
44 Իլիկ, ոտան. Յ. Աղաբաբ	57
Բողարը, ձեռ. (ուկ, եօ)	57
45 Դատաւորը	59
46 Շիմօն (կապիկը)	60
Չիթով ձւածեղ, ժողովրդ. ձեռագիր (ո, սվ, ւ)	61

47 Դարիպ մշեցին, ոտան.	62
48 Խեղացի ծերունին.	62
49 Փաթիլները, ոտան. Հ. Հայրապետան	65
Պատկեր գրառելու և պատմելու համար	66
Պուտուկը, ոտան. ձեռ. (մեծատառերի և կէտադ. համար), Աթ. Խնկոյեան	67
50 Խորամանկ աղւէտը	68
51 Աղւէտը, ոտան. Հ. Հայրապետան	68
52 Զպուռն ու մրջիւնը, ոտ. Աթ. Խնկոյեան	69
53 Մամնէմատ	70
54 Դարբին, ոտան. Կ. Մ. Շահնազարեան	71
55 Իմաստուն մանուկը	72
Յորեկ եղաւ, ոտան. ձեռ. (ա, իկ)	74
56 Տէրն ու ծառան, Յովհաննէս Թումանեան	74
III.	
57 Գարուն է, ոտան. Յ. Աղաբաբ	80
58 Գարնան հրաւերը	81
59 Մանուշակ, ոտան. Դոգոխեան	83
60 Խեղացի սարդը	83
61 Սարդը, ոտան. Հ. Հայրապետան	84
Քամի, ձեռ. (լւ, եա)	84

62 Չորս եղբայր, ոտան.	86
63 Պահապան ճնձղուկը	87
64 Թէյ	88
65 Յորեն ու գարին	89
Հատիկ, ոտան. ձեռագիր, (ւ, սվ), Յով. Յովհան.	91
66 Գիւղացու բնկերը	92
67 Աշխատանքի փառքը, ոտան. Յ. Աղաբաբ	93
Հարսի ճուտերը, ձեռ. (օ, յ բառակցութիւն) ժող.	93
68 Հեռաբրքի հանելուկ	95
69 Մեղու, ոտան.	97
Դարբին, ոտ. ձեռագիր մի մասը (ոց, ած) Կ. Մ. Շահնազարեան	98
70 Կեռասը	98
Փայտի կտոր տեսայ տաշած, ձեռ. (ած), ժող	100
71 Հաւի ընտանիքը	100
Մայրիկ, ոտ. ձեռագ. Հ. Հայրապետան,	102
72 Նանի նւերները, ոտ. Յ. Աղաբաբ	103
Կռունկները, ոտ. ձեռագիր (ո)	104
73 Կարմրախայտը	104
Ինչ կ'անես արա, ձեռ. (ա, յ բառակցութիւն, հեռ, յեռ), ժողովրդական.	106
74 Գող կաշաղակը, ժող.	106
75 Կաշաղակ ոտ. Յ. Աղաբաբ	108
Եւ չոռ ուտեմ, ձեռագ. (ե բառակցութիւն և մի-	

ջին) ժող	
76 Բաղի ընտանիքը	
Մի լինիր ուրաղի պէս, ձեռագիր (պէս, դէպի) քեզ, մեզ), ժողովրդ.	112
77 Նանի հրաւերը, ոտան. Յ. Աղաբաբ	112
78 Ռ՛վ է ուժեղ	113
Դաշտի վարդը, ոտան. ձեռագիր (մեծատառերի վարժ.) Յովհ. Յովհան.	114
79 Սարգն ու շերամը, փոխադրութիւն	114
Ձեռագիր փոքր և մեծատառեր	115
80 Հրմա կերանք, ոտան. Աթ. Խնկոյեան	116
81 Այլ բաղնիք արին հաւ, Սիմակի	116
Մանուկը ձորում, ոտ. մի մասը ձեռագիր (ով, իկ, եմ)	117
82 Ընկերատէր շունը	118
83 Գէլը հարկահան, ոտան. Հ. Հայրապետան	119
Էն ի՞նչն է, ձեռագիր. (ած, սվ), ժողովրդական.	120
84 Նապաստակի տունը, ոտ. Աթ. Խնկոյեան	121
85 Անտառը, ոտ. Հ. Հայրապետան	124
86 Սալթան թագաւորի հէրթաթը, ոտ. Յար. Թումանեան	124

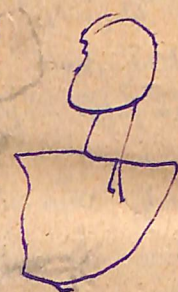
Ա. Բ

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

1 Երկինք ու աստղեր	5	7 Օձ
2 Դիր	7	8 Ձիւն
3 Արագիւ	9	9 Յորեն, դարի
4 Աչք	22	10 Փշատ
5 Երազ	28	11 տ) Մեղր
6 Մեղր	42	12 ք) Յորեն

Յոյժեւ
009

սարգիս խաղաղութեան
Մարգիս

Երբ աստիճան
հեղինակ

ապրիլի 1900 թ. Երևան
Խաչատուր Զեյն

2013

4158

